
Zitting 1981–1982

16 625

**Heroverweging collectieve uitgaven
(Rijksbegroting)**

Nr. 53

Deelrapport 44

Land- en tuinbouw

INHOUDSOPGAVE

	Blz.		
1. Inleiding	4	5. Beleidsvarianten	44
2. Taakafbakening	4	<i>5.1. Algemeen</i>	<i>45</i>
3. Beschrijving van het beleid	5	<i>5.2. Variant 1. Efficiencyverbetering, toepassing privatisering en toepassing profijtgedachte bij handhaving van het outputniveau van het dienstenpakket</i>	<i>46</i>
<i>3.1. Doelstellingen, instrumenten en de samen- hang</i>	<i>5</i>	<i>5.2.1. Efficiencyverbetering</i>	<i>46</i>
<i>3.1.1. Doelstellingen</i>	<i>5</i>	<i>5.2.2. Privatisering</i>	<i>47</i>
<i>3.1.2. Instrumenten</i>	<i>6</i>	<i>5.2.3. Toepassing profijtbeginsel</i>	<i>48</i>
<i>3.1.2.1. Het drieluik onderzoek-voorlichting-onderwijs</i>	<i>6</i>	<i>5.2.4. Effecten van de toepassing van variant 1</i>	<i>49</i>
<i>3.1.2.2. Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten</i>	<i>9</i>	<i>5.2.5. Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen samenhangend met de realisatie van de beleidsvariant</i>	<i>50</i>
<i>3.1.2.3. Steunmaatregelen</i>	<i>12</i>	<i>5.2.6. Realisatietermijn en benodigde maatregelen</i>	<i>50</i>
<i>3.1.2. Samenhang tussen doelstellingen en instrumen- ten</i>	<i>13</i>	<i>5.3. Variant 2. De -20% variant</i>	<i>51</i>
<i>3.2. Meetbaarheid van de mate van realisering van de doelstellingen</i>	<i>14</i>	<i>5.3.1. Algemeen</i>	<i>51</i>
<i>3.3. Kosten van het beleid</i>	<i>20</i>	<i>5.3.2. De theoretisch financiële ruimte binnen het terrein van keuringen, bestrijding van plan- ten- en dierziekten en steunmaatregelen</i>	<i>51</i>
4. Evaluatie van het beleid	22	<i>5.3.3. Concrete uitwerking van de benodigde bespa- ringen</i>	<i>52</i>
<i>4.1. Doelstellingen</i>	<i>22</i>	<i>5.3.4. Effecten van de toepassing van de -20% variant</i>	<i>52</i>
<i>4.1.1. Relevante veranderingen sedert het formuleren van de doelstellingen</i>	<i>22</i>	<i>5.3.5. Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen, samenhangend met de realisatie van de -20% variant</i>	<i>55</i>
<i>4.1.2. Aanpassing van doelstellingen door de jaren heen</i>	<i>23</i>	<i>5.3.6. Realisatietermijn en benodigde maatregelen</i>	<i>55</i>
<i>4.1.3. Historisch gegroeide verhoudingen, gewekte verwachtingen en afspraken</i>	<i>26</i>	<i>5.4. Variant 3. -5% variant door toepassing pro- fijtbeginsel bij de roodvleeskeuring en de plantenziektenbestrijding en vermindering van de steunmaatregelen</i>	<i>56</i>
<i>4.1.4. Mogelijke aanleiding tot herzien van de doelstellingen</i>	<i>30</i>	<i>5.4.1. Algemeen</i>	<i>56</i>
<i>4.1.5. Beleidsvoornemens in de regeringsverklaring</i>	<i>30</i>	<i>5.4.2. Concrete uitwerking van de benodigde besparingen</i>	<i>56</i>
<i>4.2. Instrumenten</i>	<i>30</i>	<i>5.4.3. Effecten van de toepassing van deze variant</i>	<i>57</i>
<i>4.2.1. Bijdrage van de instrumenten tot realisatie van de doelstellingen</i>	<i>30</i>	<i>5.4.4. Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen samenhangend met realisatie van de variant</i>	<i>59</i>
<i>4.2.2. Mogelijke overlappings</i>	<i>33</i>	<i>5.4.5. Realisatietermijn en benodigde maatregelen</i>	<i>59</i>
<i>4.2.3. Mogelijke alternatieven voor de instrumenten bij gelijkblijvende mate van realisatie van de doelstellingen</i>	<i>34</i>	<i>5.5. Variant 4. -5% variant door inkrimpen van de voorlichtingscapaciteit en toepassing van het profijsbeginsel bij de roodvleeskeuring</i>	<i>59</i>
<i>4.2.4. Beheersbaarheid van de uitgaven</i>	<i>34</i>	<i>5.5.1. Algemeen</i>	<i>59</i>
<i>4.2.5. Positieve en negatieve effecten op andere doelstellingen van het overheidsbeleid</i>	<i>35</i>	<i>5.5.2. Concrete uitwerking van de benodigde bespa- ringen</i>	<i>60</i>
<i>4.2.6. Beïnvloeding van het beleid van lagere overheden</i>	<i>35</i>	<i>5.5.3. Effecten van de toepassing van deze variant</i>	<i>60</i>
<i>4.2.7. Voorziene en beoogde effecten op andere beleidsterreinen</i>	<i>36</i>	<i>5.5.4. Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen samenhangend met realisatie van de variant</i>	<i>62</i>
<i>4.3. Toepassing van het profijtsbeginsel en mogelijk- heden voor privatisering</i>	<i>36</i>	<i>5.5.5. Realisatietermijn en benodigde maatregelen</i>	<i>63</i>
<i>4.3.1. Mate van toepassing van het profijtsbeginsel</i>	<i>36</i>	<i>5.6. Financiële recapitulatie van de varianten</i>	<i>63</i>
<i>4.3.2. Motieven om het profijtsbeginsel niet volledig toe te passen</i>	<i>37</i>		
<i>4.3.3. Toepassing profijtsbeginsel en de relatie met de inkomensverdeling</i>	<i>39</i>		
<i>4.3.4. Effecten van het sterker en minder sterk toe- passen van het profijtsbeginsel</i>	<i>39</i>		
<i>4.3.5. Voor- en nadelen van privatisering</i>	<i>40</i>		
<i>4.4. Beleid in het buitenland</i>	<i>43</i>		

Bijlagen

Bijlage 1	Organisatiestructuur van de landbouw-voorlichtingsdienst van de overheid	64
Bijlage 2	Organisatiestructuur van de sociaal-economische voorlichting	65
Bijlage 3	Overzicht van instituten en proefstations voor landbouwkundig onderzoek	66
Bijlage 4	Organisatie van de keuringen	67
Bijlage 5	Landbouwkwaliteitsbesluiten	70
Bijlage 6	Berekening van de rentabiliteit in de landbouw	71
Bijlage 7	Voorbeeld van de spreiding van het netto-overschot (in %) tussen bedrijven in 2 bedrijfstakken en binnen bedrijfsomvangcategorieën in 1979/1980 (Bron: LEI)	72
Bijlage 8	Jaarlijkse groeipercentages van de uitvoerhoeveelheid en waarde van agrarische produkten (Bron: LEI)	73
Bijlage 9	Inkomensbegrippen in de landbouw	74
Bijlage 10	Spreiding van het ondernemersinkomen in de landbouw in 1979/1980 (Bron: LEI)	76
Bijlage 11	Officiële doelstelling van het E.G.-landbouwbeleid volgens artikel 39, lid 1, van het verdrag van Rome	77
Bijlage 12	Toename van het exportvolume van een aantal produkten	78
Bijlage 13	Uitwerking van de realisatie van variant 1 op de collectieve uitgaven per instrument	79
Bijlage 14	Effect van de realisatie van variant 1 op de werkgelegenheid in de kwartaire sector per instrument	80
Bijlage 15	Theoretische financiële ruimte per onderdeel	81

1. INLEIDING.

Voor de tweede ronde van de heroverwegingen is door de Ministerraad een werkgroep ingesteld, welke haar activiteiten specifiek richt op de uitgaven van land- en tuinbouw. De werkgroep is samengesteld uit vertegenwoordigers van de Departementen van Landbouw en Visserij, van Algemene Zaken, van Economische Zaken, van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, van Financiën en een medewerker van het Centraal Secretariaat Heroverweging.

In de taakomschrijving van de werkgroep zoals deze door de Ministerraad is aangeduid is vermeld dat «met name de toepassing van de privatiseringsgedachte en de profijtgedachte» bezien moet worden.

2. TAAKAFBAKENING.

Bij haar taakafbakening is de werkgroep uitgegaan van de begroting 1982 en de meerjarenramingen van uitgaven van het Ministerie van Landbouw en Visserij en van uitgaven op begrotingen van andere departementen, welke een rechtstreeks en specifiek verband hebben met de land- en tuinbouw. Algemene, fiscale maatregelen zijn daarbij buiten beschouwing gebleven, daar deze maatregelen in ander verband onderwerp van studie uitmaken. Daarnaast zijn onderwerpen, die reeds in de eerste ronde van de heroverweging uitvoerig aan bod zijn gekomen (o.a. landinrichting en relatiënota) nu buiten beschouwing gebleven. Binnen deze heroverweging vallen de volgende groepen van uitgaven:

1. onderzoek-voorlichting-onderwijs;
2. keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten;
3. steunmaatregelen.

Bij de nadere uitwerking is het beleidsinstrument onderwijs slechts zijdelings in de beschouwing betrokken daar het landbouwonderwijs, qua uitgaven in het personele en materiële vlak ten behoeve van scholen en cursussen, nagenoeg volledig het beleid van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen volgt. De inhoud van het landbouwonderwijs is evenwel een specifieke verantwoordelijkheid van de Minister van Landbouw en Visserij. Bovendien zijn er in de tweede ronde van de heroverweging diverse andere werkgroepen die onderwijsactiviteiten heroverwegen, waarbij ook het landbouwonderwijs in de beschouwingen wordt betrokken.

Om deze redenen wordt in dit rapport slechts in algemene zin op het landbouwonderwijs ingegaan. Volledig voorbijgaan aan het landbouwonderwijs als beleidsinstrument is onmogelijk door de nauwe samenhang die er bestaat tussen de instrumenten onderzoek, voorlichting en onderwijs. Op deze nauwe samenhang wordt in het rapport nader ingegaan.

Tot slot wordt bij de taakafbakening opgemerkt dat de werkgroep alleen de nationale uitgaven voor de land- en tuinbouw heeft heroverwogen. De uitgaven, welke in EG-verband voor onder meer de Nederlandse land- en tuinbouw worden gedaan zijn buiten beschouwing gebleven.

Het budgettaire onderwerp omvat een totaal aan uitgaven volgens de meerjarenraming van f 819 miljoen in 1986. Daartegenover worden middelen geraamd ten bedrage van f 173 miljoen in 1986.

Leidraad voor de opbouw van het rapport.

Bij het opstellen van het rapport heeft de taakopdracht voor alle heroverwegingswerkgroepen als centrale leidraad gefungeerd.

3. BESCHRIJVING VAN HET BELEID.

3.1. Doelstellingen, instrumenten en de samenhang.

Vraag A.1. *Beschrijf het beleid in termen van doelstellingen en instrumenten en de samenhang tussen beide.*

3.1.1. Doelstellingen.

De beschrijving van het huidige beleid dat een veelheid van activiteiten omvat kan het best geschieden aan de hand van de doelstellingenstructuur van het Ministerie van Landbouw en Visserij, zoals deze is vastgelegd in 1978. Deze doelstellingenstructuur is geformuleerd in termen van hoofd-doelstellingen en subdoelstellingen van de eerste orde en is dientengevolge enigermate abstract van aard.

Hoofddoelstellingen	Subdoelstellingen van de eerste orde
1. Het zorgdragen voor de best mogelijke bijdragen aan de nationale volkshuishouding door de produktie, verwerking en afzet van voedsel en andere produkten van agrarische oorsprong.	1.1. Het zorgdragen voor de voorziening met — uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid — hoogwaardige produkten tegen redelijke en stabiele prijzen. 1.2. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van betrokken ondernemingen. 1.3. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de betrokken bedrijfstakken.
2. Het zorgdragen voor een goede inrichting en een goed beheer van het landelijk gebied, met name uit oogpunt van agrarische produktie en binnenvisserij, van landschappelijk aanzien, van het natuurlijk milieu en van het werk- en leefmilieu van de gehele bevolking.	2.1. Het zorgdragen voor een goede inrichting van het landelijk gebied in het bijzonder uit het oogpunt van produktie en van landschap, natuurbehoud en openlucht-recreatie. 2.2. Het zorgdragen voor een goed beheer van gronden, bossen, landschap, natuurterreinen en het bijdragen tot een gevarieerd natuurlijk milieu. 2.3. Het bijdragen tot een goed beheer van natuurlijke hulpbronnen.
3. Het bevorderen van de welvaart en het bijdragen aan het welzijn van hen, die werkzaam zijn bij de produktie, verwerking en afzet van voedsel en andere produkten van agrarische oorsprong.	3.1. Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken, dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen. 3.2. Het bijdragen tot het welzijn, zowel qua leef- als werkomstandigheden, van de werkers in de betrokken bedrijfstakken.
4. Het bevorderen van een evenwichtige ontwikkeling van de internationale betrekkingen op agrarisch terrein en op het gebied van de visserijen.	4.1. Het bevorderen en in stand houden van een gemeenschappelijke markt in het kader van de Europese Economische Gemeenschap. 4.2. Het bijdragen tot de stabiliteit van het wereldmarktprijspeil voor de betrokken produkten. 4.3. Het bevorderen van de stabiliteit in de wereldvoedselvoorziening. 4.4. Het leveren van bijdragen aan de ontwikkeling in ontwikkelingslanden.

Voor het werkterrein van de werkgroep heroverweging uitgaven land- en tuinbouw zijn — conform de taakafbakening met betrekking tot de te onderzoeken groepen van uitgaven — vooral de hoofddoelstellingen 1 en 3 en de daarmee samenhangende subdoelstellingen van belang. Daarnaast hebben de ter sprake komende instrumenten evenwel een relatie met de hoofddoelstellingen 2 en 4. Als zodanig zullen deze hoofddoelstellingen in de beschouwing worden betrokken.

3.1.2. *Instrumenten.*

Ter realisering van de doelstellingen zijn een aantal instrumenten voorhanden. Deze instrumenten kunnen als volgt worden benoemd:

1. de z.g. klassieke beleidsinstrumenten onderzoek-voorlichting-onderwijs;
2. keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten;
3. steunmaatregelen.

Onderstaand zijn deze instrumenten in het kort beschreven.

3.1.2.1. Het drieluik onderzoek-voorlichting-onderwijs.

Algemeen.

Deze beleidsinstrumenten zijn aan het einde van de 19de eeuw door de overheid ingesteld. Tijdens de toenmalige crisis dreigden de land- en tuinbouwers met hun gezinnen en agrarische medewerkers in grote armoede te vervallen.

De overheid nam de taak op zich het functioneren van de agrarische sector te helpen voortzetten. Uitgangspunt voor de overheid vormde het advies van de Staatscommissie 1886: «het helpen van de plattelandsbevolking om zichzelf te helpen» door middel van:

- het stimuleren van het landbouwonderwijs, het landbouwkundig onderzoek en de landbouwvoorlichting;
- het bevorderen van het landbouwkredietwezen en de economische samenwerking tussen de agrariërs door bevordering van het coöperatiewezen.

De klassieke beleidsinstrumenten werken nog steeds volgens het oorspronkelijke uitgangspunt van het «leren zich zelf te helpen».

De wezenlijke betekenis van het drieluik kan als volgt worden aangeduid (memorie van toelichting bij de landbouwbegroting 1982):

- kenmerkend voor de agrariërs is dat zij noch individueel, noch in onderlinge samenwerking zorg kunnen dragen voor het beroepsonderwijs, het onderzoek en de voorlichting;
- het bestaan en voortbestaan van deze instrumenten is niet afhankelijk van een belangenafweging naar de zijde van of door individuele ondernemers of ondernemers in georganiseerd verband;
- het instrumentarium vormt een samenhangend geheel, waarbij tussen de afzonderlijke instrumenten op het niveau van beleidsbepaling zowel als organisatie als uitvoering, de onderlinge wisselwerking gestalte krijgt.

Binnen het drieluik onderwijs, onderzoek en voorlichting, heeft elk instrument uiteraard zijn eigen karakter. Voor de instrumenten onderzoek en voorlichting is een korte karakterisering aangegeven. Voor het instrument onderwijs is dit niet geschied, aangezien dit beleidsinstrument in andere heroverwegingswerkgroepen aan de orde komt.

Opgemerkt wordt dat, hoewel er een groot aantal land- en tuinbouwbedrijven zijn, de participatie van het bedrijfsleven bij de opzet van voorlichtings- en onderzoeksprogramma's groot is. Dit hangt samen met de hoge organisatiegraad van de agrarische sector.

Korte karakterisering van de voorlichting.

De hoofddoelstelling van de voorlichting in de land- en tuinbouw is in 1979 als volgt geformuleerd (De voorlichting in de land- en tuinbouw, Tweede Kamer, zitting 1978–1979, 15 300 hoofdstuk XIV, nr. 32): «bevorderen dat bedrijfshoofden, medewerkers en hun gezinnen in de land- en tuinbouw, onder sociaal aanvaardbare leef- en werkstandigheden, uit het bedrijf een maatschappelijk verantwoord bestaan verwerven en behouden».

De voorlichtingsboodschap is continu aan wijzigingen onderhevig. Waar tot ± 1970 vooral de nadruk heeft gelegen op verbetering van de produkti-

viteit in technische zin, zijn daarna ook steeds meer zaken als kwaliteitsverbetering, milieubescherming en het behoud van natuur en landschap een wezenlijk onderdeel van de voorlichtingsboodschap gaan vormen.

Een belangrijke activiteit van de voorlichting is het doorgeven van o.a. door het onderzoek geformuleerde oplossingen voor problemen in de agrarische sector. Daarmee draagt de voorlichting bij tot de gunstige concurrentiepositie van de Nederlandse land- en tuinbouw en kan zij, mede gezien haar taak in het zorgdragen voor een maatschappelijk verantwoorde voortbrenging van de produkten, beschouwd worden als een hoeksteen van het landbouwbeleid. Naast het doorgeven van antwoorden van het landbouwkundig onderzoek is de landbouwvoorlichting een belangrijk doorgeefluik voor vragen vanuit de agrarische sector naar het onderzoek.

Naast de relatie met het landbouwkundig onderzoek heeft de voorlichting ook een sterke band met het landbouwonderwijs. Dit komt onder meer tot uitdrukking in een aanvullende taak bij het vervolgonderwijs, het voorbereiden van cursussen en de bijscholing in de jaren na het onderwijs op de agrarische beroepsscholen. De voorlichting levert een bijdrage aan het op een hoger plan brengen van het ondernemerschap/vakmanschap van de agrarische ondernemer. Tevens draagt men zorg voor de voorlichting over de begeleiding van de structurele ontwikkelingen in de diverse agrarische sectoren. Bovendien genoemde taakvelden heeft de landbouwvoorlichtingsdienst verder een taak bij het opstellen en uitwerken van het geïntegreerde beleid vooral met betrekking tot milieu en planologie in de regio.

Tot slot heeft de voorlichtingsdienst, vooral sedert de integratie met de Stulm (Stichting Uitvoering Landbouwmaatregelen) een belangrijke taak bij het uitvoeren van landbouwmaatregelen en activiteiten als het uitvoeren van tellingen en enquêtes. Genoemde taakvelden gelden met name voor de landbouwvoorlichtingsdienst van de overheid. De belangrijkste voorlichtingsinstantie na de landbouwvoorlichtingsdienst van de overheid is de sociaal-economische voorlichtingsdienst van de organisaties (SEV). De voorlicht(st)ers welke in dienst zijn van de SEV hebben als taak het geven van sociaal-economische voorlichting (bij voorbeeld bedrijfsovername, samenwerkingsvormen). De overheid subsidieert deze voorlichting in belangrijke mate (tot maximaal 90% van de personeels- en apparaatskosten).

Als laatste beperkte categorie van in belangrijke mate door het Ministerie van Landbouw en Visserij gesubsidieerde voorlichtingsdiensten kunnen de voorlichters op pariteitsbasis worden genoemd. De overheid subsidieert 50% van de kosten van een voorlichter wanneer het bedrijfsleven bereid is de overige 50% voor zijn rekening te nemen. De voorlichting op pariteitsbasis is ingesteld om tegemoet te komen aan de grotere vraag naar intensieve technisch-economische voorlichting dan met de bezetting van de overheidsvoorlichting kan worden gegeven. De 50/50-voorlichters functioneren vanuit de regionale consulentschappen. In totaal zijn er ca. 50 voorlichters op pariteitsbasis.

Bij het begrip «voorlichting» zijn in dit geval ook de z.g. «Haagse beleidsdirecties» (Bedrijfsstructurele Aangelegenheden (BSA), Akker- en Tuinbouw (AT) en Veehouderij en Zuivel (VZ) meegenomen, aangezien binnen de formatie van deze directies zowel medewerkers in Den Haag vallen als medewerkers van de consulentschappen in algemene dienst. Daarnaast zijn ook werkzaamheden van deze directies voor een deel verbonden met de activiteiten van de Provinciale Directies voor de Bedrijfsontwikkeling. Met name geldt dit voor het beleidsmatige aspect van het werk van de provinciale directies. De directies BSA, AT en VZ leveren een bijdrage aan de totstandkoming van het landbouwbeleid in zijn totaliteit. Daarbij is hun relatie met de provinciale directies van zeer wezenlijke betekenis. Overigens bestaat er ook een sterke band tussen deze «Haagse beleidsdirecties» en het (praktijk)onderzoek. In de onderzoekparagraaf wordt daar nader op ingegaan.

Het aantal formatieplaatsen bij de Provinciale Directies voor de Bedrijfsontwikkeling, Stulm, BSA, AT en VZ bedraagt in totaal 1700. Het aantal formatieplaatsen bij de SEV bedraagt 215.

In bijlage 1 is een korte beschrijving gegeven van de organisatiestructuur van de landbouwvoorlichtingsdienst van de overheid. In bijlage 2 is hetzelfde geschied voor de SEV.

Korte karakterisering van het onderzoek

De doelstellingsformulering voor het landbouwkundig onderzoek kan als volgt worden samengevat:

«Het ondersteunen van ontwikkelingen op het gebied van landbouw en visserij alsmede op de raakvlakken hiervan door:

- wetenschappelijk gefundeerde antwoorden te vinden op vragen die door beleidsinstanties van het Ministerie van Landbouw en Visserij en van andere overheidsorganen, door maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven, alsmede door individuele ondernemers binnen de gehele bedrijfskolom worden gesteld;
- een bijdrage te leveren tot de formulering van zulke vragen en tot de beleidsontwikkeling en -voorbereiding, vanuit de bestaande en alsnog te verwerven kennis verkregen door hantering van de nodige wetenschappelijke disciplines, die te zamen het landbouwkundig onderzoek vormen.»

Onder raakvlakken in de doelstellingenformulering worden gebieden als natuur- en landschapsbehoud, ruimtelijke ordening, milieuhygiëne e.d. begrepen. Het landbouwkundig onderzoek bestrijkt daarmee een breed maatschappelijk terrein. Het landbouwkundig onderzoek vindt plaats in:

1. proefstations;
2. instituten;
3. TNO-instituten, welke grotendeels gericht zijn op aan de landbouw en visserij verwant onderzoek;
4. LH en Faculteit der Diergeneeskunde (RU Utrecht).

Onderstaand is een korte beschrijving van het landbouwkundig onderzoek weergegeven. In verband met de taakafbakening van de werkzaamheden van deze heroverwegingswerkgroep is daarbij de nadruk gelegd op het onderzoek bij proefstations en instituten.

In *proefstations*, proefboerderijen en proeftuinen is het onderzoek ondergebracht dat zeer dicht bij de gebruikers staat en dat er op gericht is vragen uit bepaalde takken van het agrarische bedrijfsleven tot een snelle oplossing te brengen. De proefstations vormen de eerste linie van het toegepast wetenschappelijk onderzoek. Enkele proefstations (PR, PAGV) hebben landelijke voorlichtingstaken. Het bedrijfsleven heeft een tweeledige inbreng in het proefstationsonderzoek, nl. bij de vraagstelling en bij de financiering (in enkele takken tot 50% van de kosten). De inbreng van het bedrijfsleven is geformaliseerd door zittingname in de besturen. Organisatorisch vallen de proefstations onder de takdirecties (AT, VZ) van het ministerie. Voor de meeste sectoren in de land- en tuinbouw bestaan proefstations. Alleen in de varkenshouderij en de pluimveehouderij is dit niet het geval. Het ligt evenwel in de bedoeling om ook in deze sectoren dergelijke activiteiten te gaan ontplooien.

Waar de *proefstations takgericht* zijn opgesteld (bij voorbeeld rundveehouderij, akkerbouw, fruitteelt) zijn de *instituten* veelal *vakgericht* opgesteld (veredeling, mechanisatie e.d.). Instituten trachten derhalve problemen tot oplossing te brengen, die niet uitsluitend gericht zijn op een bepaalde bedrijfstak.

De financiering van het instituutsonderzoek geschiedt gemiddeld voor ca. 85% door de overheid, terwijl het overige deel komt uit bijdragen van het bedrijfsleven, opdrachten of andere inkomstenbronnen. Het bedrijfsleven is vertegenwoordigd in besturen en adviescolleges van de instituten. Het merendeel van de instituten ressorteert onder de Directie Landbouwkundig

Onderzoek, die ook zorg draagt voor de coördinatie van het onderzoek bij alle instituten en proefstations. Voor de coördinatie van het totale landbouwkundig onderzoek is in Nederland de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek in het leven geroepen.

Ten behoeve van deze coördinatie bestaat er een uitgebreid netwerk van coördinatie- en contactcommissies waarin ook de instituten en proefstations vertegenwoordigd zijn. Deze coördinatie en de daarmee samenhangende programmering van het onderzoek komt tot uitdrukking in de meerjarenvisie voor het landbouwkundig onderzoek van de NRLO (studierapport nr. 10 van de NRLO). In de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek (NRLO) participeren de bij het landbouwkundig onderzoek betrokken organisaties.

In bijlage 3 is een overzicht gegeven van de instituten van landbouwkundig onderzoek en van de proefstations (te zamen 34 in getal). Tot slot kan het aantal formatieplaatsen bij het onderzoek genoemd worden. Dit bedraagt voor de proefstations ca. 570 en voor de onderzoeksinstituten ca. 3100 personen.

Naast de instituten van het Ministerie van Landbouw en Visserij verrichten binnen *TNO* (Voedingsorganisatie TNO, Nijverheidsorganisatie TNO en op bescheiden schaal ook de Gezondheidsorganisatie TNO) een aantal instituten onderzoek dat verband houdt met Landbouw en Visserij in ruimere zin, voornamelijk met betrekking tot de voeding en de verwerking van een aantal agrarische en visserijproducten voor de consumptie.

Het wetenschappelijk gerichte fundamentele onderzoek vindt plaats aan de *Landbouwhogeschool* in Wageningen en de *Faculteit voor Diergeneeskunde* in Utrecht.

3.1.2.2. Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten.

Onder deze hoofdgroep vallen de volgende subgroepen:

1. plantenziektenbestrijding;
2. dierziektenbestrijding;
3. bijdragen in de keuringskosten;
4. Raad voor het Kwekersrecht.

Begrotingstechnisch vallen de planten- en dierziektenbestrijding onder de uitgaven van de Plantenziektenkundige Dienst (PD) en de Veterinaire Dienst (VD). Deze diensten hebben naast hun uitvoerende taak in het vlak van de ziektenbestrijding een wezenlijke inbreng bij de totstandkoming van het landbouwbeleid. Een deel van de activiteiten van deze diensten (en de daarmee samenhangende uitgaven) is gericht op de beleidsinbreng.

De bijdragen in keuringskosten komen begrotingstechnisch voor op de uitgaven van de Directie Voedings- en Kwaliteitsaangelegenheden en de Directie Akker- en Tuinbouw. De overheidsbijdrage in keuringskosten van keuringen, welke door de PD en de VD worden uitgevoerd komen voor op de begrotingen van de betreffende overheidsdiensten. Onderstaand is een beschrijving van het werkkerrein van deze groep van instrumenten gegeven.

Ad 1. Plantenziektenbestrijding.

Plantenziektenbestrijding is onder meer gericht op het bevorderen van oogstzekerheid, het verkrijgen van hoge opbrengsten zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin en het er voor zorgdragen dat het Nederlandse product aan hoge exporteisen voldoet.

Naast de verantwoordelijkheid van de individuele agrariër ontplooit de overheid een aantal activiteiten op dit terrein. Zo voert de overheid (PD) een systematische *importcontrole* uit op basis van de Plantenziektenwet. Deze controle is in EG-verband voorgeschreven en overeenkomstig bepalingen ingevolge artikel 12 van het EG-verdrag worden geen kosten in rekening gebracht bij het bedrijfsleven. De importcontrole heeft ten doel

om introductie van op dat moment niet aanwezige ziektes in Nederland tegen te gaan. De PD heeft de verantwoordelijkheid voor maatregelen ter voorkoming van de *verspreiding* van quarantaineziekten (op basis van de Plantenziektenwet). Deze maatregelen worden in het algemeen uitgevoerd door en op kosten van de betrokken bedrijven. Waar het maatregelen betreft, die bij particulieren worden genomen ter bescherming van bepaalde teelten, worden deze voor overheidsrekening uitgevoerd. Het ligt in de bedoeling om het bedrijfsleven hierbij meer te betrekken.

De *afzet* van Nederlandse producten moet aan kwalitatief hoge eisen voldoen. Dit geldt met name voor voortkweekingsmateriaal (zaaizaad, pootgoed en bollen). De kwaliteitskeuring in dit verband geschiedt door een aantal privaatrechtelijke controle-instellingen, waarbij de PD toezicht uitoefent. Deze kwaliteitskeuring is juridisch vastgelegd in de zaaizaad- en plantgoedwet en de Landbouwkwaliteitswet. De overheid draagt 50% van deze keuringskosten bij.

Bij *export* worden door de importerende landen in veel gevallen gezondheidscertificaten (op basis van FAO-normen) verlangd. De PD geeft deze certificaten af, terwijl het noodzakelijke onderzoek deels door privaatrechtelijke controle-instellingen geschiedt. De kosten van de exportinspecties worden voor \pm 50% (tarieven) ten laste van het bedrijfsleven gebracht.

Tot slot levert de PD een belangrijke bijdrage bij de registratie c.q. toelating van *bestrijdingsmiddelen*. De hiermee samenhangende kosten voor een deugdelijkheidsonderzoek worden bijna geheel door de overheid gedragen. In algemene zin voert de PD onderzoek uit ten behoeve van een zo verantwoord mogelijk gebruik van biologische en chemische bestrijdingsmiddelen in de agrarische productieketen.

Ad 2. *Dierziektenbestrijding.*

De bestrijding van dierziekten is onder meer gericht op het beperken van de schade van uitbraak van ziekten, het zorgdragen voor een onbelemmerde afzet van de producten in binnen- en buitenland en het verhogen van de rentabiliteit van de individuele bedrijven. Besmetting van de veestapel door insleep vanuit het buitenland vormt een continue bedreiging. Derhalve vindt een *importcontrole* van dieren en dierlijke producten plaats op basis van de Veewet en de Vogelziektenwet.

De VD is belast met het toezicht op deze controle, welke deels wordt uitgevoerd door de Stichting Gezondheidszorg voor Dieren. De kosten van het toezicht komen voor rekening van de overheid, overeenkomstig bepalingen ingevolge artikel 12 van het EG-verdrag.

De *verspreiding* van besmettelijke dierziekten wordt door middel van politionele acties («stamping-out», ontsmetting van bedrijven en vervoersverboden) tegengegaan. De uitvoering van deze maatregelen is opgedragen aan de VD, terwijl de kosten in principe op 50/50-basis worden gedragen door het ministerie en het Landbouwschap. Aan politionele bestrijding (met name «stamping-out») kleven grote financiële consequenties. Daarom wordt thans meer en meer de nadruk gelegd op preventieve gezondheidszorg. De Gezondheidsdiensten voor Dieren voeren in dit verband een aantal werkzaamheden uit. Voor deze in gezamenlijk overleg met de overheid vastgestelde activiteiten neemt het Ministerie 50% van de kosten voor haar rekening.

De basis voor de werkzaamheden van de Gezondheidsdiensten wordt gevormd door vastgestelde maatregelen van overheidswege en verordeningen van Landbouwschap, bedrijfschappen en produktschappen. Met het oog op de *afzet* van dieren en dierlijke producten worden keuringen verricht. De juridische basis van deze keuringen (pluimvee(vlees)keuring en keuring van voor export bestemd levend vee, vlees en vleeswaren) ligt in de Landbouwwet, Veewet en de Vogelziektenwet. De keuring geschiedt onder verantwoordelijkheid van de VD. De afzet van vlees en vleeswaren voor de binnenlandse markt wordt gekeurd door de gemeentelijke vleeskeuringsdiensten (op basis van de Vleeskeuringswet, zie ad 3). Bij de

pluimveevleeskeuring en de exportkeuring van levend vee wordt door de overheid een tarief in rekening gebracht dat voor 50% kostendekkend is.

Het *onderzoek* ter ondersteuning van de werkzaamheden van de VD wordt uitgevoerd op het Centraal Diergeneeskundig Instituut.

Een aantal activiteiten van VD hangen nauw samen met de verbetering van het *welzijn van dieren*. Zo is de VD belast met de keuring van vee-auto's en de certificatie van vee, honden en katten voor internationaal vervoer. Tevens is de VD, met anderen, belast met het toezicht op de naleving van de Wet Dierenvervoer.

Ad 3. Bijdragen in de keuringskosten.

Sedert geruime tijd worden in de agrarische sector preventieve keuringen uitgevoerd. Vanouds zijn naast controlerende instanties van de overheid, zoals Plantenziektenkundige Dienst, Veterinaire Dienst en Algemene Inspectie Dienst een groot aantal controle-instellingen op privaatrechtelijke basis werkzaam. De keuringen uitgevoerd door deze instellingen zijn in de loop der tijd voor het merendeel ondergebracht in wettelijke regelingen, waarbij door het Ministerie van Landbouw en Visserij toezicht op de instellingen wordt uitgeoefend (vgl. ook bijlage 4).

Sedert medio 1979 worden door het Ministerie van Landbouw en Visserij bijdragen in keuringskosten beschikbaar gesteld ten behoeve van de keuringen die berusten op een wettelijke regeling c.q. een regeling van een publiekrechtelijk orgaan, goedgekeurd door de Minister. Hiermee wordt een drieledig doel beoogd nl.:

1. de ten laste van het bedrijfsleven komende keuringskosten te verlichten;
2. het door middel van het beschikbaar stellen van de bijdrage onder voorwaarden, verhogen van de doelmatigheid en efficiency binnen het agrarische keuringsgebeuren. Op deze wijze wordt tevens indirect door middel van kostenbesparingen lastenverlichting gerealiseerd;
3. het stimuleren van nieuwe kwaliteitsregelingen door de 50% medefinanciering, waardoor door de overheid gegarandeerde kwaliteitsproducten op de markt gebracht kunnen worden, die de concurrentiepositie versterken.

In 1981 werd een bijdrage van 50% in de keuringsdiensten gerealiseerd, behoudens in de kosten van de roodvleeskeuring. De situatie ten aanzien van deze keuring is als volgt:

Gezien de slechte economische situatie in de varkenssector heeft de Minister van Landbouw en Visserij in december 1981 besloten het keurings-tarief voor varkens voorlopig te verlagen met f 1 per varken. Daarnaast neemt de overheid een klein deel van de kosten van de vleeskeuring voor haar rekening doordat vanaf 1 januari 1981 nog geen nieuwe tariefsverhogingen zijn doorgevoerd. Met het oog op de ondoelmatige structuur van de huidige vleeskeuring, uitgevoerd door gemeenten, zijn de Ministers van Landbouw en Visserij en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne van mening dat kostenbesparingen in deze sector in eerste instantie gerealiseerd dienen te worden door structurele aanpassingen. Ten einde de noodzakelijke kostenbesparingen te realiseren en daarnaast de inhoud van de keuring aan te passen aan de eisen van deze tijd zijn de bewindslieden voornemens de huidige gemeentelijke vleeskeuring te reorganiseren naar een rijksvleeskeuring. De bewindslieden hebben dit voornemen in de Tweede Kamer toegelicht. Begrotingstechnisch zijn de kosten en inkomsten van de vleeskeuring voor 50% op de begrotingen van Landbouw en Visserij en Volksgezondheid en Milieuhygiëne opgenomen.

In bijlage 4 is deels voorbeeldsgewijze een overzicht gegeven van de keuringen in de agrarische sector. Tevens bevat de bijlage een lijst van keuringsinstanties c.q. keuringsactiviteiten waarvoor het Ministerie van Landbouw en Visserij een bijdrage van 50% in de keuringskosten beschikbaar stelt met vermelding van het karakter van de keuring (gezondheid en/of kwaliteit) en de wettelijke basis waarop de keuring wordt verricht.

Ad 4. Raad voor het Kwekersrecht.

Als afzonderlijk geheel binnen dit kader geldt de Raad voor het Kwekersrecht. De Raad functioneert als een soort geprivatiseerd «octrooibureau» bij het verlenen van kwekersrecht. De overheid draagt de financiële tekorten.

3.1.2.3. Steunmaatregelen.

Ter ondersteuning van het landbouwbeleid zijn en worden – mede in het kader van EG-richtlijnen en verordeningen – nationaal regelingen opgesteld. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Stichting Borgstellingsfonds voor de Landbouw (BF);
2. Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw (O- en S-fonds);
3. overige steunmaatregelen.

Onderstaand worden deze instrumenten in het kort uitgewerkt.

Algemeen kan worden gesteld dat zowel O- en S-fonds als BF een eigen bestuur hebben dat beslissingen neemt over de te ontplooiën activiteiten binnen het haar toegewezen budget. Het Ministerie van Landbouw en Visserij draagt bij in de financiering van deze activiteiten. Alvorens de besluiten van de besturen van het O- en S-fonds en het BF worden uitgevoerd worden ze ter goedkeuring aan de Minister voorgelegd.

Ad 1. Borgstellingsfonds.

De taak van het fonds is het verlenen van garanties aan banken ten behoeve van agrariërs, die op andere wijze geen voldoende zekerheid kunnen stellen voor het verkrijgen van leningen ter verbetering van hun bedrijven. Deze taak oefent het fonds sedert zijn instelling in 1951 uit.

In 1981 is door het BF een besluit vastgesteld toegesneden op de financiële problemen van goed ontwikkelde agrarische bedrijven (Garantie Bijzonder Bedrijfskrediet). In het kader van deze tijdelijke regeling kunnen recentelijk ontwikkelde goed toegeruste agrarische bedrijven, geleid door vakbekwame ondernemers, die door een reeks van oorzaken – met name de stijging van de rente – in dermate financiële moeilijkheden zijn geraakt dat liquidatie dreigt, in bepaalde gevallen borgstelling verkrijgen voor een bijzonder bedrijfskrediet.

Ad 2. Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw.

Door het O- en S-fonds voor de Landbouw worden een groot aantal regelingen en projecten gefinancierd, welke in 2 groepen kunnen worden ingedeeld, nl.:

1. Maatregelen, gebaseerd op EG-richtlijnen voor hervorming van de landbouwstructuur.
2. Nationale regelingen.

Alleen regelingen waarvoor in 1982 nog een aanvraagmogelijkheid bestaat zijn opgenomen.

Ad. 1. Onder deze groep vallen:

- de rentesubsidiereregeling, waarbij ontwikkelingsbedrijven een bijdrage in de rentekosten ontvangen. Toepassing van de betreffende EG-richtlijn in de lid-staten is dwingend;
- de beëindigingsvergoedingen, waarmee de bedrijfsbeëindiging in de landbouw wordt bevorderd en de vrijgekomen cultuurgrond wordt aangewend voor verbetering van de structuur. De regeling is door de EG verplichtend voorgeschreven aan de lid-staten;
- de samenwerkingsregeling, waarmee het oprichten van samenwerkingsverbanden wordt bevorderd;
- de bedrijfsverzorging, waarbij agrariërs tegen gereduceerd tarief een vervangende arbeidskracht kunnen aantrekken in geval van ziekte of ongeval en ten behoeve van vakantie en deelname aan dagcursussen;

– de glasafbraakregeling, waarbij een bijdrage wordt verleend per m² staand glas dat wordt afgebroken. De regeling geldt alleen voor die bedrijven, welke ook van de bedrijfsbeëindigingsvergoeding gebruik maken.

Zoals vermeld is de toepassing van de EG-richtlijnen in de lid-staten verplicht. Binnen de richtlijnen hebben de nationale overheden enige speelruimte ten aanzien van de uiteindelijke invulling. Als voorbeeld kan worden genoemd het rentepercentage in de rentesubsidieregeling. Ook bestaat nationaal de mogelijkheid om de rentesubsidie als kapitaalsubsidie uit te keren. De EG draagt financieel bij in de kosten van de uitvoering van een aantal regelingen. Voor de rentesubsidieregeling ligt dit op 25% van de totale kosten. In 1982 zal de EG-bijdrage in het kader van de rentesubsidieregeling ca. f 23 miljoen bedragen. De bijdrage van de EG in de overige regelingen is van geringe omvang (minder dan f 1 miljoen in 1981).

Ad. 2. Onder deze groep vallen:

- een bijdrageregeling voor mestbanken;
- een bijdrageregeling ter stimulering van de uitbreiding van de mestopslag op intensieve veehouderijbedrijven;
- een bijdrageregeling voor experimenten met grondputten voor opslag van dunne mest op akkerbouwbedrijven;
- een bijdrageregeling voor financiering van het praktijkonderzoek in het kader van hinderpreventie en welzijn van landbouwhuisdieren;
- een bijdrageregeling voor financiering van kleine ontwikkelingsprojecten met een innoverend karakter;
- een bijdrageregeling voor de opslag van fabrieksaardappelen.

Ad. 3. *Overige steunmaatregelen*

Onder deze groep vallen:

- de bijdrageregeling restitutie olie-accijns, waarbij accijnsrestituties aan de glastuinbouw worden betaald voor de verbruikte zware en lichte stookolie;
- de subsidieregeling alternatieve grondontsmettingsmethoden glastuinbouw, hetgeen subsidiëring van omschakeling op grondstomen als alternatief voor het gebruik van methylbromide betreft;
- de bijdrageregeling hagelschade fruitteelt, waarbij de overheid 75% van de schade in het schadetraject tussen 5 en 10% van het totaal verzekerde bedrag voor haar rekening neemt. De regeling geldt uitsluitend voor de fruitteelt;
- de bijdrageregeling voor investeringen die een gescheiden afvoer van drainagewater voor een complex van glastuinbouwbedrijven mogelijk maken.

3.1.3. *De samenhang tussen doelstellingen en instrumenten*

Bij de beschrijving van de instrumenten is reeds getracht om een samenhang met de doelstellingen aan te geven. Onderstaand is dit in matrixvorm nogmaals geschied.

De doelstellingen

- 1.1. Het zorgdragen voor de voorziening met – uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid – hoogwaardige producten tegen redelijke en stabiele prijzen.
- 1.2. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken ondernemingen.
- 1.3. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de betrokken bedrijfstakken.
 - 3.1. Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen.
 - 3.2. Het bijdragen tot het welzijn, zowel qua leef- als werkomstandigheden, van de werkers in de betrokken bedrijfstakken.

De instrumenten

1.1. Onderwijs.

1.2. Onderzoek.

1.3. Voorlichting.

2.1. Plantenziektenbestrijding.

2.2. Dierziektenbestrijding.

2.3. Bijdragen in keuringskosten.

3.1. Borgstellingsfonds.

3.2. O.- en S.-fonds.

3.3. Overige steunmaatregelen (restitutie olie-accijns, alternatieve ontsmettingsmethoden, hagelschade).

Matrix: samenhang doelstellingen en instrumenten

Doelstellingen	1.1.	1.2.	1.3.	3.1.	3.2.
INSTRUMENTEN					
1.1.	+	+	+	++	+
1.2.	+	+	+	++	+
1.3.	+	++	+	++	+
2.1.	+	+	—	—	—
2.2.	+	+	—	—	—
2.3.	+	++	+	—	—
3.1.	—	++	+	—	—
3.2.	—	++	+	+	+
3.3.	—	+	—	—	—

Verklaring: ++ = sterke samenhang
+ = zwakke samenhang
— = nauwelijks/geen samenhang

3.2. Meetbaarheid van de mate van realisering van de doelstellingen

Vraag A.2. *Is de realisering van de doelstellingen min of meer objectief meetbaar? Zo ja, op welke wijze?*

Het objectief meten van de realisatie van doelstellingen is een uitermate moeilijke zaak, mede gezien het feit dat de doelstellingen niet in kwantitatieve maar in kwalitatieve termen zijn gesteld. Een bijkomend probleem in dit verband is dat er naast een nationaal landbouwbeleid een EG-landbouwbeleid bestaat. De effecten van dit EG-landbouwbeleid en met name waar dit het onderdeel markt- en prijsbeleid betreft op de realisatie van de doelstellingen zijn, hoewel moeilijk kwantificeerbaar, zeer zeker aanwezig. Het EG-beleid heeft nl. doelstellingen welke gericht zijn op o.a. (vgl. ook bijlage 11):

- een voedselvoorziening tegen redelijke prijzen, zowel voor consument als producent;
- het bevorderen van het marktevenwicht.

Alhoewel het objectief meten van de realisering van de doelstellingen een moeilijke zaak is, is desalniettemin getracht om de maatstaven enigszins aan te geven. Gezien het voorgaande moeten deze maatstaven als niet meer dan indicatief worden beschouwd.

Bij de beantwoording van de vraag naar de objectieve meetbaarheid is uitgegaan van subdoelstellingen 1.1, 1.2, 1.3, 3.1 en 3.2. De subdoelstellingen vallende onder de hoofddoelstellingen 2 en 4 zijn — conform de afbakening bij de beschrijving van het beleid — bij de beantwoording van deze vraag buiten beschouwing gelaten.

1.1. *Het zorgdragen voor de voorziening met – uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid – hoogwaardige producten tegen redelijke en stabiele prijzen.*

Voor wat betreft de objectieve meetbaarheid van de realisering van deze doelstelling levert vooral het element van de voorziening met – uit oogpunt van *kwaliteit en gezondheid* – hoogwaardige producten grote problemen op. Voor elementen als kwaliteit en gezondheid zijn moeilijk kwantitatieve criteria vast te stellen.

In het algemeen kan gesteld worden dat vooral ten aanzien van de gezondheidsaspecten door het publiek over de Nederlandse land- en tuinbouw gunstig wordt geoordeeld. In grote lijnen geldt dit ook voor het begrip *kwaliteit*, alhoewel wensen ter verbetering van de *kwaliteit zeker* bestaan en ook zullen blijven bestaan. Om de garanties voor de kwaliteit van de producten te verhogen worden in het kader van de Landbouwkwaliteitswet zogenaamde landbouwkwaliteitsbesluiten vastgesteld. In bijlage 5 is een overzicht gegeven van de besluiten welke reeds tot stand zijn gekomen en welke worden voorbereid.

Het element van redelijke prijzen kan indicatief afgemeten worden aan de vergelijking van de prijsindexcijfers voor voeding met prijsindexcijfers voor andere producten. Onderstaand is hiervan een overzicht gegeven (1970 = 100, Bron: CBS).

	1973	1976	1979	1980	1981
Kosten van levensonderhoud per onderdeel (totaal)	125	165	190	203	216
– voeding	120	153	165	173	182
– ontwikkeling/spanning	123	158	178	190	204
– woning	124	164	196	212	233
– kleding/schoeisel	130	175	209	242	247
– medische verzorging	139	198	142	256	271

Uit dit staatje valt af te leiden dat het prijsindexcijfer voor voeding duidelijk minder snel gestegen is en nog stijgt dan voor andere producten en diensten. Voor het onderdeel voeding bedroeg de kostenstijging sedert 1973 ca. 50%; de totale kosten voor levensonderhoud stegen met ca. 75%.

Voor wat betreft *stabielheid* van de prijzen kan gesteld worden dat het totale voedingspakket een redelijk stabiel prijskarakter vertoont (vergelijk de ontwikkeling van het prijsindexcijfer) over de jaren. Binnen het jaar gezien kennen vooral de marktordeningsproducten een stabiele prijs, waarbij in grote lijnen de stelregel geldt dat naarmate de marktordening «zwaarder» is, de prijsstabiliteit groter zal zijn. Een voorbeeld van een «zware» marktordening is de zuivelsector. Met behulp van het EG-beleid wordt een stabiele prijs voor een aantal marktordeningsproducten nagestreefd.

Voor vele land- en tuinbouwproducten is de prijsstabiliteit sterk afhankelijk van de houdbaarheid (opslagmogelijkheden) en van de mate waarop klimatologische factoren van invloed zijn op de produktiemogelijkheden. Om deze redenen vertonen de prijzen van o.a. bloemen en groenten een sterk seizoenmatig verloop, met vaak grote dagelijkse schommelingen en kunnen de prijzen tussen opeenvolgende jaren sterk uiteenlopen. De keuze van de consument binnen het pakket bloemen en groenten is evenwel zo groot, dat deze prijschommelingen slechts ten dele voelbaar zijn.

1.2. *Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van betrokken ondernemingen.*

De rentabiliteitspositie van de agrarische bedrijven kan op objectieve wijze worden afgemeten aan de gegevens, welke door het LEI jaarlijks worden berekend.

Voor de verschillende bedrijfstakken zijn in tabel 1 deze rentabiliteitscijfers weergegeven. Deze cijfers geven een gemiddeld beeld. In bijlage 6 is in kort bestek de berekeningswijze welke leidt tot de rentabiliteitscijfers weergegeven.

Tabel 1. Rentabiliteit van de Nederlandse land- en tuinbouw uitgedrukt in netto-overschot op pachtbasis (akkerbouw/veehouderij) en uitgedrukt in ondernemersoverschot (glastuinbouw)

	1976/1977	1977/1978	1978/1979	1979/1980
Akkerbouw	66 300	-29 100	-12 500	-17 100
Weidebedrijven	-38 200	-20 500	-16 900	-43 300
Gemengde bedrijven met overwegend intensieve veehouderij	-30 500	-21 200	-27 800	-38 800
	1977	1978	1979	1980
Groenteteel onder glas	-29 950	-28 530	-34 030	
Snijbloemteel onder glas	-20 490	-44 920	-46 420	
Alle bedrijven onder glas			-34 590	-18 850

Bron: LEI

Tussen de bedrijven binnen één bedrijfstype bestaan grote verschillen. In bijlage 7 is daarvan een indicatie gegeven.

De concurrentiepositie van de Nederlandse agrarische bedrijven kan afgemeten worden aan het aandeel van de Nederlandse produktie in de EG en de uitvoer van Nederlandse produkten. Van de ontwikkeling van het Nederlandse aandeel in de EG geeft de volgende tabel een indicatief beeld voor enkele belangrijke produkten.

Tabel 2. Produktie-aandeel Nederlandse landbouw in EG - 9 (%) voor een aantal takken (diverse bronnen)

	1970	1974	1978	1979	1980
Granen	1,5	1,2	1,2	1,2	1,1
Suikerbieten	8,1	7,5	8,2	6,7	7,4
Aardappelen	12,2	13,6	16,5	17,9	19,0
Groenten			8,4	8,5	
Melk	8,6	9,9	10,4	10,4	10,6
Rund- en kalfsvlees	5,7	6,1	6,1	6,0	5,9
Varkensvlees	10,0	11,5	12,9	13,4	13,7
Pluimveevlees	10,4	10,4	9,9	9,9	9,7
Eieren	7,2	7,6	10,1	11,9	13,1

De Nederlandse land- en tuinbouw is langzamerhand steeds meer gespecialiseerd en geïntensiveerd (intensieve veehouderij, aardappelen, melk, en - alhoewel niet kwantitatief aangegeven - glastuinbouw). Voor deze produkten neemt het Nederlandse aandeel in de EG-produktie gestaag toe, terwijl er voor andere produkten met een meer extensief karakter (granen, rundvlees) een daling te constateren valt.

Alhoewel het Nederlandse aandeel in de EG-produktie voor de meeste takken beperkt van omvang is neemt de Nederlandse landbouw een erg belangrijke plaats in in het EG-handelsverkeer op agrarisch terrein. Onderstaand is in tabel 3 daarvan een indruk gegeven.

Tabel 3. Aandeel Nederlandse landbouw in het agrarisch handelsverkeer van de EG (in %)

	1975	1979	1980
Aardappelen	57,3	49,3	52,2
Suiker	9,7	8,0	7,9
Groenten	32,0	36,6	40,9
Appels	13,7	10,2	12,0
Eieren	42,6	65,4	69,3
Pluimveevlees	52,1 (1970)	38,3	39,7
Varkensvlees	32,7	33,4	37,2
Boter	27,4	27,9	23,6
Kaas	33,4	29,2	28,1

Bron: Eurostat.

De uitbreiding van het Nederlandse productie-aandeel in de EG heeft ertoe geleid dat de Nederlandse agrarische export in de loop van het tijdvak 1970–1980 sterk is toegenomen. Het merendeel van deze export (ca. 75% van de waarde in 1980) gaat naar EG-landen. In bijlage 8 zijn de groeipercentages qua hoeveelheid en waarde aangegeven voor gedeelten uit het tijdvak 1970–1980. Niet alleen in vergelijking met het agrarische handelsverkeer in de EG neemt de Nederlandse landbouw een belangrijke plaats in, ook is dit het geval in vergelijking met het totale Nederlandse handelsverkeer.

In tabel 3 is een overzicht gegeven van de ontwikkeling van het aandeel van de agrarische sector in het Nederlandse handelsverkeer.

Tabel 3. Aandeel agrarische sector in het Nederlandse handelsverkeer (%)

	1975	1978	1979	1980	1981
Invoer	16,0	15,9	15,2	14,8	15,3
Uitvoer	24,6	24,5	22,7	21,7	22,7

Bron: Ministerie van Landbouw en Visserij.

1.3. *Het bevorderen van de werkgelegenheid in de bedrijfstakken.*

De mate van realisering van deze subdoelstelling kan tot op zekere hoogte objectief afgemeten worden aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Tabel 4 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 4. Ontwikkeling van de werkgelegenheid. Cijfers x 1000 manjaren

	1970	1975	1977	1980	1981 ¹
Landbouw, bosbouw en visserij	329	299	289	279	275

¹ Raming.

Bron: CBS, nationale rekeningen.

Bij de interpretatie van deze gegevens moet er rekening mee worden gehouden dat de realisering van deze doelstelling binnen het kader van de ondernemingswijze productie van de land- en tuinbouw plaatsvindt via een behoud c.q. uitbreiding van het productie-aandeel in internationaal verband. Daarvoor is een gunstige concurrentiepositie noodzakelijk, hetwelk een sterke mate van rationalisatie met zich meebrengt. Door de uitbreiding van het Nederlandse productie-aandeel in internationaal verband is de werkgelegenheid in de primaire land- en tuinbouw slechts in

bepaalde mate verminderd. In de ons omringende landen is de afname van de werkgelegenheid vaak veel sterker geweest. De in tabel 3 weergegeven cijfers hebben betrekking op de primaire productiesector. In grote lijnen kan worden gesteld dat er per manjaar in de primaire sector ook een manjaar in verwerkende en toeleverende industrie, handel en dienstverlening bestaat.

3.1. *Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken, dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen.*

In de betrokken bedrijfstakken werken zowel ondernemers, meewerkende gezinsleden als vreemde arbeidskrachten. De vreemde arbeidskrachten krijgen in het algemeen het c.a.o.-loon uitbetaald, wat in grote lijnen gelijkwaardig is aan het c.a.o.-loon in andere bedrijfstakken. Aan de meewerkende gezinsleden worden veel lagere vergoedingen betaald dan volgens c.a.o.-loon worden berekend. De indruk bestaat dat deze vergoedingen van bedrijf tot bedrijf nogal uiteen kunnen lopen, samenhangende met de rentabiliteit van het bedrijf. Daarnaast moet worden opgemerkt dat aan meewerkende zoons vaak geen directe vergoedingen voor de gedane arbeid worden uitgekeerd, maar dat het de zoon mogelijk wordt gemaakt om het bedrijf op termijn over te nemen. Ook aan de meewerkende echtgenotes wordt in het algemeen geen vergoeding betaald.

Met betrekking tot het inkomensniveau van de agrarische ondernemers worden door het Landbouw Economisch Instituut (LEI) jaarlijks berekeningen uitgevoerd. Het inkomensniveau wordt afgemeten aan verschillende inkomensbegrippen. Een weergave van deze inkomensbegrippen met hun onderlinge relatie en een voorbeeldberekening is in bijlage 9 van dit rapport opgenomen. Een objectieve vergelijking van inkomens is in het algemeen zeer moeilijk. De inkomens van verschillende beroepsgroepen kennen immers een eigen opbouw, uiteenlopende inkomenscomponenten en voorts zijn er veelal verschillen in fiscaal regime. Te denken valt bij voorbeeld aan de problemen die zich voordoen bij een objectieve vergelijking tussen de inkomens van ambtenaren en van werknemers in het bedrijfsleven. In het onderhavige geval doet zich voorts het probleem voor exact te bepalen welke de met de agrarische ondernemers te vergelijken groepering geacht dient te zijn. Om deze redenen wordt er in het rapport van afgezien vergelijkingen te trekken. Wel is onderstaand, aan de hand van een aantal inkomensbegrippen, de ontwikkeling van het inkomen geschetst.

In tabel 5 is de ontwikkeling van de gemiddelde arbeidsopbrengst van de ondernemer in diverse takken vanaf 1978 aangegeven.

Tabel 5. De gemiddelde arbeidsopbrengst van de ondernemer

Boekjaar	Akkerbouw- bedrijven	Weidebedrijven	Gemengd met inten- sieve veehouderij
<i>Landbouwbedrijven</i> (bedragen berekend op pachtbasis)			
1978/1979 ¹	22 900	34 900	16 400
1979/1980 ¹	21 800	11 500	10 300
1979/1980 ²	27 000	19 200	17 500
1980/1981 ²	34 700	17 200	5 900
1981/1982 ² (p)	36 000	25 500	
		Groenten	Bloemen
<i>Glastuinbouwbedrijven</i> (bedragen berekend op werkelijke pacht/eigendomsverhouding)			
1978 ¹		21 000	11 700
1979 ¹		4 800	-4 500
1979 ²		17 800	11 600
1980 ² (v)		39 400	5 300

¹ Excl. WIR.

² Incl. WIR.

(p) Prognose.

(v) Voorlopig.

Bron: LEI.

Het inkomen van de agrarische ondernemer bestaat naast inkomen uit de inzet van arbeid ook uit inkomen voorkomend uit de inzet van eigen kapitaal. Deze componenten, gecombineerd met incidentele bedrijfsopbrengsten, vormen het ondernemersinkomen. Voor de laatste jaren is de ontwikkeling van het ondernemersinkomen in tabel 6 aangeduid.

Tabel 6. Het ondernemersinkomen in diverse takken van land- en tuinbouw

Boekjaar	Akkerbouw- bedrijven	Weidebedrij- ven	Gemengd met intensieve veehouderij	Glastuinbouw- bedrijven
1978/1979 ¹	32 900	43 100	24 700	28 600 (1978)
1979/1980 ¹	35 000	24 200	20 000	17 600 (1979)
1979/1980 ²	38 600	27 200	24 000	26 100 (1979)
1980/1981 ² (v)	51 000	30 700		
1981/1982 ² (p)	48 800	38 700		

¹ Excl. WIR.

² Incl. WIR.

(v) Voorlopig.

(p) Prognose.

Bron: LEI.

Tussen de bedrijven zijn er grote verschillen in arbeidsopbrengst en ondernemersinkomen. Voor wat betreft het ondernemersinkomen is hiervan een voorbeeld in bijlage 10 gegeven. Vanuit het ondernemersinkomen kan door hier het berekend loon van de boerin, het berekend loon van de gezinsleden en het inkomen van buiten het bedrijf bij op te tellen en de betaalde belastingen en premies voor volksverzekeringen van af te trekken het besteedbaar inkomen voor gezin en bedrijf worden berekend. Dit besteedbaar inkomen is qua ontwikkeling in tabel 6 voor een tweetal jaren aangegeven. Cijfers van na 1979/1980 zijn momenteel nog niet bekend.

Tabel 7. Besteedbaar inkomen voor gezin en bedrijf

Boekjaar	Akkerbouw- bedrijven	Weidebedrij- ven	Gemengd met intensieve veehouderij	Glastuinbouw- bedrijven
1978/1979	26 100	60 000	40 600	36 300 (1978)
1979/1980	50 500	44 900	48 800	37 400 (1979)

Bron: LEI.

Bij de interpretatie van deze gegevens moet rekening worden gehouden met de verschillende functies die dit inkomen heeft in het kader van de zelfstandige agrarische onderneming. Deze functies (bedrijfsreservering, gezinsreservering en gezinsbestedingen) worden in bijlage 9 nader uitgewerkt.

3.2. *Het bijdragen tot het welzijn, zowel qua leef- als werkomstandigheden van de werkers in de betrokken bedrijfstakken.*

Het objectief meten van de realisering van deze doelstelling is een uitermate moeilijke zaak. Derhalve volgen in dit verband slechts een aantal algemene opmerkingen:

1. Het zelfstandig kunnen werken in eigen bedrijf op het platteland in combinatie met het werken met levend materiaal (planten en dieren) wordt door veel betrokkenen als een belangrijk voordeel van het werk in de land- en tuinbouw beschouwd.

2. De matige rentabiliteit, de structuur van de bedrijven (gezinsbedrijven, met een qua arbeidsaanbod, kleinschalig karakter) en de aard van het productieproces (continue productie van melk en groei van planten en

dieren) dragen ertoe bij dat door de agrarische ondernemers lange werkdagen worden gemaakt.

Met name geldt dit voor de melkveehouders.

Onderstaand staatje geeft een overzicht van het aantal uren handenarbeid van de ondernemer in het boekjaar 1979/1980 voor verschillende produktietakken in de land- en tuinbouw (Bron: LEI).

– weidebedrijven	2885 uren
– akkerbouwbedrijven	2106 uren
– gemengde bedrijven met overwegend intensieve veehouderij	2404 uren

De vergelijkbare arbeidsduur voor agrarische werknemers bedroeg in 1979/1980 (incl. vakantie) 2080 uren.

3. In verschillende produktietakken is er een sterke mate van bedrijfsgebondenheid ofwel door de aard van het productieproces (bij voorbeeld melkveehouderij) ofwel door de bederfelijkheid van de produkten (bij voorbeeld groenten en bloemen).

3.3. Kosten van het beleid.

Vraag A.3. *Welke collectieve uitgaven zijn met het beleid gemoed geweest (realisaties) in de jaren 1970, 1975, 1980 en welke bedragen zijn in de (bijgestelde) begroting 1982 en meerjarenraming tot 1986 opgenomen.*

Voor de beantwoording van deze vraag is een uitsplitsing gemaakt naar uitgaven en middelen. Voorts is een indeling gemaakt voor de 4 hoofdgroepen, welke bij de beschrijving van het beleid zijn onderscheiden. De bedragen zijn in miljoenen gulden opgenomen en zijn afkomstig uit de meerjarenraming 1981.

I. UITGAVEN

Het totaal van de uitgaven bedraagt in 1986 volgens de meerjarenraming 819 miljoen gulden.

II. MIDDELEN

De geraamde middelen, behorende bij de uitgaven, bedragen in 1986 f 173 miljoen.

Onderstaand is een en ander in de tabellen 8 en 9 nader uitgewerkt.

Tabel 8. Realisaties en ramingen van de uitgaven

	Art. 82	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986
I.1. ONDERZOEK									
Directie Landbouwkundig Onderzoek, algemeen	56/ 57	1,3	2,7	4,2	4,8	4,7	4,7	4,7	4,7
Rijksproefstation voor de Zaadcontrole	80/ 81	1,6	2,7	3,6	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Centraal Diergeneeskundig Instituut	98/ 99	10,0	20,9	24,9	20,6	20,6	20,6	20,6	20,6
Rijkskwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwprodukten	128/129	3,9	6,5	9,9	9,5	9,5	9,5	9,0	9,0
Personeel Wetenschappelijk Onderzoek	58	55,7	100,4	134,5	134,7	134,9	134,8	133,8	133,9
Subsidies onderzoekinstellingen	39	7,8	11,1	23,2	27,8	27,5	28,2	26,3	26,3
Subsidies/overige uitgaven wetenschappelijk onderzoek	60	7,8	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Rijksinstituut voor Rassenonderzoek van Cultuurgewassen	61/ 62	2,4	3,7	8,2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
Praktijkonderzoek Akker- en Tuinbouw	77/ 78								
Veehouderij en Zuivel	87/ 88	11,4	24,8	37,8	39,6	39,6	39,6	38,0	38,1
Stichting Instituut Onderzoek Bestrijdingsmiddelen				10,0	10,4	10,4	10,5	10,5	10,5
Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding	103/104	0,7	1,4	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Instituut voor Onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw	151/152	5,2	7,6	9,9	10,7	10,6	10,2	10,0	10,0
Rijksinstituut voor Natuurbeheer	160/161	2,2	4,9	9,1	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
Rijksinstituut voor Visserijonderzoek	162/163	1,9	4,0	6,8	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6
	181/182	onb.	6,0	7,2	7,5	7,6	7,6	7,5	7,5

	Art. 82	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986
I.2. VOORLICHTING									
Directie Bedrijfsstructurele Aangelegenheden	63/ 64	onb.	onb.	6,9	7,5	7,6	7,6	7,6	7,6
Stichting Uitvoering Landbouwmaatregelen 66	66	5,1	6,8	10,4	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
Provinciale Directies voor de Bedrijfsontwikkeling	68/ 69	onb.	64,5	86,5	85,0	85,0	84,9	84,8	84,7
Bijdrage voorlichting	70	6,7	12,7	16,1	15,6	15,6	15,6	15,6	15,6
Directie Akker- en Tuinbouw	71/ 72	onb.	onb.	9,3	9,1	9,1	9,1	9,1	9,1
Directie Veehouderij en Zuivel	84/ 85	onb.	onb.	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2
I.3. KEURINGSKOSTEN EN BESTRIJDING VAN PLANTEN- EN DIERZIEKTEN									
Bijdrage in keuringskosten (Voedings- en Kwaliteitsaangelegenheden)	127	—	—	25,2	55,5	54,6	55,1	54,1	54,1
Bijdragen in keuringskosten (Akker- en Tuinbouw)	73	—	—	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Veterinaire Dienst	94/ 95	7,3	20,1	31,2	32,6	32,6	32,7	32,7	32,7
Vergoeding vleeskeuring Landbouw en Visserij	96	8,2	13,9	56,8	59,1	59,1	54,0	48,9	49,0
Vergoeding vleeskeuring Volksgezondheid en Milieuhygiëne	—	3,0	5,0	54,8	61,1	61,6	62,0	62,6	63,1
Bestrijding dierziekten	97	54,5	32,8	48,5	37,0	37,1	37,2	37,2	37,2
Plantenziektenkundige Dienst	100/101	12,9	23,9	32,9	32,6	32,7	32,7	32,8	32,8
Bestrijding plantenziekten	102	0,2	1,3	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Raad voor het Kwekersrecht	82/ 83	0,8	1,8	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
I.4. STEUNMAATREGELEN									
Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw	137	56,7	84,8	165,3	121,4	102,2	104,7	103,2	103,2
Borgstellingsfonds	65	0,8	1,0	—	10,3	10,1	10,1	10,1	10,1
Subsidies/overige uitgaven Directie Akker- en Tuinbouw	73	onb.	onb.	2,8	3,6	3,7	3,8	3,8	3,8
Bijdrage hagelschade	76	3,7	—	3,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Tabel 9. Realisaties en raming van middelen

	Art. 82	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986
II.1. ONDERZOEK									
Rijksproefstation voor de Zaadcontrole	32/ 33	0,5	1,4	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Centraal Diregeneeskundig Instituut		4,9	10,5						
Rijkskwaliteitsonderzoek voor land- en Tuinbouwproducten	51/ 52	1,5	2,3	2,9	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9
Rijksinstituut voor Rassenonderzoek van Cultuurgewassen	20/ 21/22	0,5	0,8	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5
Praktijkonderzoek Akker- en Tuinbouw	31	—	—	6,9	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Stichting Instituut Onderzoek Bestrijdingsmiddelen	65	—	0,1	0,7	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Rijksinstituut voor Natuurbeheer	66	0,1	0,3	1,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Exploitatiesaldo wetenschappelijke onderzoeksinstituten	19				3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
II.2. VOORLICHTING									
Directie Bedrijfsstructurele Aangelegenheden	23/ 24/25	—	—	1,8	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Provinciale Directies voor de Bedrijfsontwikkeling	27/ 28	—	—	5,5	7,8	8,0	8,0	8,3	8,3
Directie Veehouderij en Zuivel	37/ 39	—	—	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

	Art. 82	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986
II.3. OPBRENGSTEN KEURINGEN EN BESTRIJDING PLANTEN- EN DIERZIEKTEN									
Veterinaire Dienst (diverse ontvangsten)	42	0,1	0,6	0,9	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Keuringsgelden Veterinaire Dienst	40	14,3	32,1	65,7	74,3	75,3	76,3	77,3	77,3
Keuringsgelden VoMil		3,0	5,0	54,0	59,1	59,6	60,1	60,6	61,1
Bestrijding dierziekten (slachtopbrengsten overgenomen dieren)	41	0,5	2,4	1,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Plantenziektenkundige Dienst	43/ 44 45/ 46	5,3	6,0	5,9	5,5	5,6	5,6	5,8	5,8
Raad voor het Kwekersrecht	34/ 35/36	0,4	0,9	1,4	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
II.4. STEUNMAATREGELEN									
Geen middelen									

4. EVALUATIE VAN HET BELEID

4.1. Doelstellingen.

4.1.1. Relevante veranderingen sedert het formuleren van de doelstellingen.

Vraag B.1.1. *Welke relevante veranderingen hebben zich voorgedaan ten opzichte van de uitgangssituatie ten tijde van het formuleren van de doelstellingen (welvaarsniveau, economische perspectieven, maatschappelijke situatie en ontwikkeling).*

Bij de beschrijving van de doelstellingen is aangegeven dat deze doelstellingen in 1978 zijn vastgelegd. Reeds geruime tijd daarvoor werden deze doelstellingen voor een belangrijk deel nagestreefd. Wel is er tussen het gewicht van de verschillende doelstellingen in de loop der jaren een vrij sterke verschuiving opgetreden.

Alvorens in te gaan op de wijzigingen van de doelstellingen wordt onderstaand de relevante ontwikkeling van de landbouw in de periode 1950–1980 geschetst.

In de periode, globaal begrensd door de jaartallen 1950 en 1970, heeft de Nederlandse economie in zijn geheel en daarbinnen ook de land- en tuinbouw in ruime mate kunnen profiteren van een aantal bijzonder gunstige factoren in de wereld economie. Er was sprake van een ongekend grote expansie van de wereldhandel, welke plaatsvond in nauwe samenhang met de liberalisatie van het handelsverkeer. De totstandkoming van de EG heeft met name de economische betrekkingen met de ons omringende landen nog aanzienlijk uitgebreid. Tevens is er in die periode een sterke groei van de inkomens opgetreden, waren economische recessies van weinig betekenis en was er jaren lang sprake van een gunstige werkgelegenheid. Van deze gunstige factoren heeft de agrarische sector een groot gebruik gemaakt, hetgeen resulteerde in een sterke produktie-uitbreiding.

Tegen het einde van de jaren '60 en veel duidelijker nog in de jaren '70, is er een kentering in deze ontwikkeling opgetreden. Naast veranderingen in de economische ontwikkeling (inflatie, verlaging groeitempo en toenemende werkloosheid), deed zich een afname van de bevolkingsgroei voor en veranderde, mede ten gevolge van de verstedelijking van het platteland, de functie van de landelijke gebieden.

Het toenemend gebruik van de «open ruimte» door de niet-agrarische bevolking heeft ertoe geleid dat bij de bestemming van de grond, alsmede bij de inrichting hiervan (en van de bedrijfsgebouwen) behalve met de functie van de landbouw steeds meer met andere maatschappelijke

functies (beheer van natuur en landschap en milieu) rekening wordt gehouden. De toenemende maatschappelijke betrokkenheid komt daarnaast tot uitdrukking in de belangstelling voor het welzijn van de dieren in de landbouw. Bij het ontwikkelen van nieuwe huisvestingssystemen is dit onderwerp een wezenlijk element geworden.

In *termen van hoofddoelstellingen* gezien, kan gesteld worden dat van de eerste hoofddoelstelling – het zorgdragen voor de best mogelijke bijdrage aan de nationale volkshuishouding door de produktie, verwerking en afzet van voedsel van agrarische oorsprong – vooral het element produktie van voedsel in het begin van het tijdvak 1950–1980 een sterke nadruk heeft gehad. De best mogelijke bijdrage aan de nationale volkshuishouding had en heeft steeds sterke nadruk.

De tweede hoofddoelstelling – de «groene» paragraaf – is in de loop van de jaren '60 en vooral de jaren '70 en '80 een steeds belangrijker onderdeel gaan uitmaken van het geheel. In het voorgaande is hier al op ingegaan.

De derde hoofddoelstelling – het bevorderen van de welvaart en het bijdragen aan het welzijn van hen, die werkzaam zijn bij de produktie, verwerking en afzet van voedsel en andere produkten van agrarische oorsprong – is een doelloelstelling van het ministerie die permanent een sterke nadruk heeft gehad en blijft houden.

Evenals de derde hoofddoelstelling heeft ook de vierde hoofddoelstelling van het ministerie – de internationale paragraaf – gedurende de gehele periode 1950–1980 veel nadruk gehad. Dit hangt samen met het gegeven dat Nederland met zijn sterk internationaal georiënteerde economie steeds het tot stand brengen van stabiele verhoudingen op de internationale landbouwmarkten heeft bevorderd. Als belangrijkste exponent hiervan kan de instelling van de gemeenschappelijke EG-landbouwmarkt genoemd worden. Het feit dat deze doelstelling door Nederland onverminderd van belang blijft komt tot uitdrukking in de expliciete formulering van een aparte hoofddoelstelling op dat terrein.

Tot slot kan in dit verband de relatie met de totstandkoming van de EG gememoreerd worden. Sedert de instelling van het gemeenschappelijke EG-landbouwbeleid in de jaren '60 vertonen de doelstellingen van dit beleid – onder meer het stabiliseren van de prijzen van agrarische produkten op een niveau dat, gelet op de sociaal-economische doelstellingen in en buiten de landbouw, als «redelijk» wordt aangemerkt – duidelijke parallellen met de hoofddoelstellingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij welke eveneens op deze problematiek gericht zijn (hoofddoelstellingen 1 en 3). De officiële doelstellingen van het EG-landbouwbeleid zijn in bijlage 11 weergegeven.

In *termen van subdoelstellingen* gezien en het geheel conform de taakafbakening beperkend tot de subdoelstellingen vallend onder de hoofddoelstellingen 1 en 3, moet geconstateerd worden dat het begrip kwaliteit vooral in de jaren '70 van toenemend belang is geworden. Dit hangt samen met het steeds kwaliteitsbewuster worden van de consument in binnen- en buitenland. Via dit laatste element heeft de kwaliteit tevens een relatie met de agrarische exportmogelijkheden. De voorziening van de bevolking met produkten tegen redelijke en stabiele prijzen blijft voor de consument duidelijk zijn belang behouden. Voor basisprodukten in het consumptieve verbruik, zoals voor agrarische produkten, is dit van grote betekenis. Overigens bestaat er vaak een tegenstelling tussen het element van hoge kwaliteit en het element van een lage prijs. Een hoge kwaliteit wordt immers bijna uitsluitend tegen hogere kosten voortgebracht.

Een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van de agrarische sector blijft van grote betekenis in verband met de continuïteitsmogelijkheden en de sterk positieve bijdrage aan de betalingsbalans. Om deze concurrentiestrijd ook op langere termijn aan te kunnen moet, mede gezien de relatief hoge produktiekosten in ons land, de kwaliteit en gezondheid van onze

produkten een hoogwaardig niveau hebben. Afwezigheid van ziekten en van voor de volksgezondheid schadelijke bestanddelen in agrarische produkten spelen hierbij een belangrijke rol. Dit criterium wordt namelijk als handelsbelemmerende factor meer en meer door het buitenland gebruikt. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie krijgt met name in een periode van economische recessie als waarin we de laatste jaren leven een groter gewicht.

Het bevorderen van de werkgelegenheid in de betrokken bedrijfstakken is een doelstelling, welke vooral in de zeventiger jaren opgeld is gaan doen. Immers de sterk dalende werkgelegenheid in de agrarische sector in de vijftiger en zestiger jaren leverde destijds geen problemen op, omdat eerst in de industriële en later in de dienstensector er een grote vraag naar arbeidskrachten was. De verborgen werkloosheid in de agrarische sector zoals deze aan het begin van de vijftiger jaren bestond, werd door de zuigkracht naar arbeidskrachten vanuit de industrie en de dienstensector sterk teruggebracht. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de agrarische sector wordt op indirecte wijze nagestreefd. De laatste jaren heeft deze doelstelling vaak de formulering gehad van «het bevorderen van een zo groot mogelijk aantal zelfstandige sociaal-economisch gezonde bedrijven met een zo gunstig mogelijke werkgelegenheid op de bedrijven».

Het bevorderen van een gemiddeld gelijkwaardig (ten opzichte van andere vergelijkbare groeperingen) inkomensniveau in de agrarische sector, is een subdoelstelling welke voor de agrarische ondernemers onverminderd van grote betekenis blijft. De agrarische werknemers hebben over het algemeen een inkomensniveau dat goed vergelijkbaar is met de inkomenspositie van werknemers in andere bedrijfstakken.

De toenemende aandacht in de maatschappij voor welzijn vindt in de doelstellingenstructuur haar parallel in het toenemende gewicht dat aan de desbetreffende subdoelstelling wordt toegekend.

Wanneer de periode sinds het formuleren van de doelstellingen in 1978 wordt bezien kan in dit verband opgemerkt worden, dat:

1. Er sedert 1978 een duidelijke verslechtering van de economie is opgetreden, welke zich onder meer heeft geuit in een hoge werkloosheid, een verslechterende betalingsbalans in 1978–1979 en een laag investeringsniveau in vele bedrijfstakken. In dit plaatje vormt de agrarische sector een relatief gunstige uitzondering.
2. Er door de economische recessie van de laatste jaren en vooral de dalende bevolkingsgroei in de EG voor de agrarische sector afzetstagnatie dreigt te ontstaan. Een gunstige concurrentiepositie kan het Nederlandse aandeel in de EG (en wereldproductie) doen behouden c.q. verbeteren.
3. Er een sterk toenemend kwaliteitsbewustzijn bij de consumenten in binnen- en buitenland valt te constateren. Productie van voedsel met een hoogwaardig niveau (uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid) is derhalve van levensbelang voor de agrarische sector.
4. Elementen als behoud van natuur en landschap en bescherming van het milieu en het welzijn van dieren in onze samenleving van toenemende importantie gaan worden. De integratie van deze doelstellingen met de overige doelstellingen verdient alle aandacht.

4.1.2. Aanpassing van de doelstellingen door de jaren heen

Vraag B.1.2. Zijn de doelstellingen/het aspiratieniveau in de loop van de tijd gewijzigd? Was dit wel of niet het gevolg van een bewuste beleidsbeslissing?

Voor een belangrijk deel is deze vraag reeds in het voorgaande beantwoord. In aanvulling daarop kan worden gesteld dat het toenemende belang van de factor kwaliteit binnen het Ministerie van Landbouw en Visserij in 1978 heeft geleid tot de instelling van de directie Voedings- en Kwaliteitsaangelegenheden. Sedertdien is met de beschikbare instrumenten

(wetten en verordeningen o.a. de Landbouwkwaliteitswet, voorlichting, onderzoek en de bijdrage in keuringskosten) de uitvoering van het kwaliteitsbeleid versterkt.

Het element van redelijke en stabiele prijzen heeft in de loop van de jaren geen wijziging ondergaan. Dit element blijft zowel voor consument (gezien het karakter van agrarische produkten als dagelijkse basisbehoefte) als producent (continuïteit in de produktiemogelijkheden) van belangrijke betekenis.

De accentverschuiving in de subdoelstellingen heeft verder onder meer betrekking gehad op het anders richten van de voorlichting en de steunmaatregelen om deze gewijzigde subdoelstellingen beter te kunnen realiseren. In dit verband worden genoemd de versterkte aandacht van de voorlichting voor de kleinere bedrijven en met name voor de vorming van het ondernemerschap en het stellen van plafonds in de subsidie- en garantieverlening teneinde deze instrumenten beter te kunnen richten op het bevorderen van zo veel mogelijk sociaal-economisch gezonde bedrijven. In dit verband kunnen ook activiteiten op het terrein van onderzoek genoemd worden. Daarnaast zijn in onderzoek (vergelijk meerjarenvisie landbouwkundig onderzoek) en voorlichting (meerjarenplan landbouwvoorlichting) elementen als het welzijn van de betrokkenen in de agrarische sector en onderdelen van de doelstellingen met betrekking tot de groene ruimte en het internationale kader een steeds belangrijker plaats gaan innemen. Dit geldt evenzeer voor het welzijn van dieren. Genoemde veranderingen zijn het gevolg van bewuste beleidsbeslissingen.

Cijfermatig is de ontwikkeling van de met de aan de orde zijnde voorzieningen gemoeide overheidsuitgaven in tabel 10 samengevat.

Tabel 10. Overzicht van de ontwikkeling van de uitgaven en middelen

Uitgaven (= A) en middelen (= B) Land- en tuinbouw (x mln. gulden)	1970 ¹	1975 ¹	1980	1982	1986
Onderzoek					
A	112	197	291	295	290
B	7	15	16	17	17
Voorlichting					
A	12	84	137	134	134
B	—	—	8	9	9
Keuringsdiensten en bestrijding van planten- en dierziekten					
A	87	99	258	286	277
B	24	47	129	141	146
Steunmaatregelen					
A	61	86	172	136	118
B	—	—	—	—	—
Totaal A	272	466	858	851	819
Totaal B	31	62	153	167	173

¹ In 1970 en 1975 waren er nog enkele p.m. kosten, ter grootte van ca. f 20 miljoen in 1975.

Geconstateerd kan worden dat de uitgaven voor de land- en tuinbouw in de jaren zeventig en met name van 1975 tot 1980 relatief sterk zijn gestegen, ook wanneer rekening wordt gehouden met de nominale component alsmede met inachtneming van de stijging der middelen. Ook kan worden vastgesteld dat de uitgaven voor onderzoek, voorlichting en keuringen in de meerjarenraming voor 1986 op het niveau van 1980 worden gehandhaafd. De ramingen voor de steunmaatregelen lopen terug (geheel verband houdende met het O- en S-fonds voor de Landbouw). De middelen worden tot 1986 vrijwel stabiel geraamd.

4.1.3. *Historisch gegroeide verhoudingen, gewekte verwachtingen en afspraken.*

Vraag B.1.3. *In hoeverre zijn de doelstellingen/het aspiratieniveau bepaald door historisch gegroeide verhoudingen, afspraken, gewekte verwachtingen en (vermeende) verkregen rechten?*

De doelstellingen zoals deze geformuleerd zijn, zijn niet alleen van belang voor de producent, doch ook voor de consument en voor de sociaal-economische ontwikkeling. Binnen de doelstellingen zijn er wat dat betreft evenwel verschillen. Met name de derde hoofddoelstelling is sterk gericht op de producenten. Deze doelstelling valt evenwel binnen het kader van het totale inkomensbeleid. Voor een marktgeoriënteerde sector als de landbouw wordt de realisering van deze doelstelling op een andere manier nagestreefd dan voor loontrekkenden in onze samenleving.

Belangrijke onderdelen van de hoofddoelstellingen hangen samen met het EG-landbouwbeleid. Op nationaal niveau wordt via deze doelstellingen (en de daarmee samenhangende instrumenten) een deel van het EG-beleid ten uitvoer gebracht. Dit kan inmiddels beschouwd worden als een historisch gegroeide verhouding.

Behalve in relatie tot het EG-beleid is het een moeilijke zaak om deze vraagstelling met betrekking tot de doelstellingen zinvol te beantwoorden. Daarom en om reden dat een dergelijke vraagstelling niet voor de instrumenten is geformuleerd is onderstaand deze vraag voor de instrumenten beantwoord. De volgende 4 groepen van instrumenten worden onderscheiden:

1. Onderzoek
2. Voorlichting
3. Keuring en bestrijding van planten- en dierziekten
4. Steunmaatregelen.

Onderstaand is de situatie voor deze 4 groepen ten aanzien van historisch gegroeide verhoudingen etc. weergegeven.

Ad.1. Onderzoek

Het onderzoek in de land- en tuinbouw is voor wat betreft het instituutsonderzoek al sedert de oprichting van de instituten voornamelijk een door de overheid gefinancierd instrument. Dat hangt samen met de overweging dat door individuele agrarische ondernemers – anders dan bij industrie – geen (wetenschappelijk) verantwoord onderzoek kan worden gedaan. Bovendien verrichten instituten onderzoek, dat vooral voor de langere termijn van grote betekenis is. Daarnaast is een belangrijk deel van het onderzoek niet op (korte termijn) belangen van de agrariërs gericht, maar draagt het veel meer een breed maatschappelijk karakter. Dit komt onder meer tot uitdrukking in onderzoek naar kwaliteitsaspecten, welzijn van dieren, natuur- en landschapswaarden, milieu-effecten en ontwikkelings samenwerking. Het onderzoek in deze zin heeft in termen van de economische analyse voor het merendeel het karakter van een collectief goed.

Het onderzoek op proefstations (incl. proefboerderijen/proeftuinen) heeft een meer toegepast en ontwikkelingskarakter, gericht op de positie van de individuele agrariërs. Het kan beschouwd worden als voor het merendeel het karakter van een individueel goed hebbend. Dit is ook de reden dat bij de financiering van dit onderzoek het bedrijfsleven een belangrijke rol vervult. In verschillende bedrijfstakken (met name de tuinbouw), is een 50/50-financiering gerealiseerd. In enkele sectoren (akkerbouw en rundveehouderij) komt de financiering van de activiteiten van het Proefstation voor Akkerbouw en Groenteteelt in de Volle grond (PAGV) en het Proefstation voor de Rundveehouderij (PR) geheel voor rekening van de overheid. Evenals in andere sectoren is de financiering van het onderzoek op de proefboerderijen op 50/50-basis opgezet. De financiering van PAGV en PR

door de overheid is een historisch gegroeide verhouding. Daarbij nemen het rundveehouderij- en akkerbouwbedrijfsleven de financiering van specifieke onderzoekinstellingen en -projecten voor hun rekening (Nederlands Instituut voor Zuivelonderzoek, Instituut voor Rationele Suikerproductie, het CLO-instituut «de Schothorst») en een aantal projecten in instituutsonderzoekverband.

Ad.2. Voorlichting

Voorlichting is een instrument dat voor een belangrijk deel door de overheid wordt gefinancierd. Dit hangt samen met het karakter van het instrument voorlichting als beleidsinstrument. Daarmee dient de voorlichting behalve de belangen van agrarische ondernemers ook die van de maatschappij als geheel.

De wisselwerking tussen wensen en verlangens vanuit de samenleving en de boeren en tuinders neemt een belangrijke plaats in, in de activiteiten van de voorlichtingsdienst. In dit verband is het van wezenlijke betekenis dat de individuele agrariërs de resultaten van het landbouwkundig onderzoek (met alle samenhangende maatschappelijke facetten) ten volle in hun bedrijfsvoering toepassen. De hoogste prioriteit van de voorlichting, de vorming van het ondernemerschap, is erop gericht dat de integratie van de verschillende doelstellingen door de agrariërs zelf tot stand wordt gebracht binnen hun bedrijf.

Waar de belangen van de individuele agrariërs meer direct gediend worden, zoals bij de voorlichting op pariteitsbasis (gericht op het oplossen van technisch-economische knelpunten van meer regiogebonden aard), is het logisch dat het bedrijfsleven zelf een belangrijke bijdrage levert. In totaal zijn er 70 formatieplaatsen voor de voorlichting op pariteitsbasis beschikbaar (financiering op 50/50-basis met het bedrijfsleven).

De sociaal-economische voorlichtingsdienst welke in 1963 is opgericht, is organisatorisch ondergebracht bij de standorganisaties en agrarische werknemersorganisaties. De overheid subsidieert deze voorlichtingsdienst in belangrijke mate. Hierover zijn de volgende afspraken gemaakt (subsidieregeling sociaal-economische voorlichting, Stcrt. 1977, 140):

- a. Een bijdrage van 90% in salarissen en de daarop rustende kosten voor het voorlichtingspersoneel.
- b. Een afkoopsom voor de zgn. apparaatskosten.

De organisatie van de voorlichtingsdienst als bovenstaand beschreven kan beschouwd worden als een historisch gegroeide situatie. Het bedrijfsleven is van mening hieraan rechten te mogen ontleen.

Ad.3. Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten

Onderstaand is dit voor de diverse begrotingsonderdelen nader uitgewerkt.

Plantenziektenkundige Dienst

De systematische importcontrole is in EG-verband voorgeschreven en komt overeenkomstig EG-bepalingen volledig voor rekening van de overheid.

Ten aanzien van de financiering van maatregelen ter voorkoming van verspreiding van plantenziekten dient onderscheid gemaakt te worden in de volgende objecten:

- a. De opsporing van gevaarlijke ziekten is tot nu toe beschouwd als een overheidstaak. Dit uitgangspunt is historisch ontstaan. Bijbehorende maatregelen worden door en op kosten van de betrokken bedrijven uitgevoerd. Waar het maatregelen betreft, die bij particulieren worden genomen ter bescherming van bepaalde teelten, worden deze voor overheidsrekening uitgevoerd. Het ligt in de bedoeling om het bedrijfsleven hierbij in sterkere mate te betrekken.

b. Schadeloosstellingen worden verstrekt indien ten gevolge van aantasting met tulpenstengelaaftjes tot vernietiging van produkten dient te worden overgegaan. Deze schadeloosstelling wordt op 50/50-basis gefinancierd door het Ministerie en het Produktschap voor Siergewassen. Deze regeling heeft in principe een aflopend karakter, aangezien door vernietiging op termijn de ziekte wordt bestreden.

Schadeloosstelling in verband met aantasting door het tulpenstengelaaftje is echter een uitzondering op de algemene lijn dat géén schadeloosstellingen worden verstrekt door de overheid.

c. De karteringswerkzaamheden ten behoeve van vruchtwisseling (aardappelteelt, Plantenziektenwet) worden door het ministerie en het Landbouwschap op 50/50-basis gefinancierd. Ofschoon deze werkzaamheden in principe een PD-taak zijn, heeft het Landbouwschap sinds 1955 de helft van de kosten van deze regeling voor haar rekening genomen. De regeling geldt in principe tot wederopzegging.

d. Het project virusvrij uitgangsmateriaal, uitgevoerd door de PD, dat beoogt ten behoeve van de praktijk virusvrij uitgangsmateriaal te kweken, komt gedeeltelijk voor rekening van het bedrijfsleven. De materiële kosten worden nl. gefinancierd door het Produktschap voor Siergewassen en de personele kosten komen voor rekening van de PD.

De kosten van de exportinspecties ten behoeve van de afzet van plantaardig materiaal worden voor 50% in rekening gebracht bij de belanghebbenden.

Het algemene onderzoek ten behoeve van verantwoorde toepassing van bestrijdingsmiddelen komt geheel voor rekening van de overheid (=PD). Het specifieke onderzoek naar de deugdelijkheid van bestrijdingsmiddelen in het kader van de toelatingsprocedure is tot nu toe vrijwel geheel voor rekening gekomen van de overheid. Er is overleg gaande om het tarief aanzienlijk op te trekken.

Dierziektenbestrijding.

De importcontrole komt, voor zover het betreft import uit EG-landen, voor rekening van de overheid. In geval van import uit derde landen wordt een kostendekkend tarief in rekening gebracht. Ten aanzien van de financiering van:

- de preventieve gezondheidszorg uitgevoerd door de Stichting Gezondheidszorg voor Dieren;
- en de politionele dierziektenbestrijding ingevolge de Veewet en de Vogelziektewet;

is in december 1981 tussen het ministerie en het Landbouwschap overeengekomen dat deze werkzaamheden in de periode 1982 tot en met 1986 in principe op 50/50-basis zullen worden gefinancierd.

Met het oog op de afzet van dierlijke produkten wordt een aantal keuringen verricht. De in dit verband uitgevoerde pluimveevleeskeuring en de keuring van voor export bestemd levend vee, worden op 50/50-basis gefinancierd door het ministerie en de direct betrokkenen door middel van een 50% kostendekkend tarief. In de kosten van de roodvleeskeuring draagt de overheid ca. 15% bij (zie beschrijving van het beleid).

De Ministers van Landbouw en Visserij en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne hebben gesteld dat de bijdrageregeling in keuringskosten ten behoeve van de roodvleeskeuring in relatie met de reorganisatie van de gemeentelijke vleeskeuring tot een rijksvleeskeuring nader bezien zal worden. Indien ten behoeve van export gebruik gemaakt wordt van quarantainefaciliteiten (Rijks-Quarantaine Station te Hoek van Holland) wordt hiervan aan de belanghebbenden een tarief in rekening gebracht dat in het algemeen kostendekkend is. Het onderzoek, uitgevoerd door het CDI ter ondersteuning van de werkzaamheden van de VD, komt volledig voor rekening van het Ministerie. De kosten, verbonden aan de productie van sera, vaccins, en diagnostica worden volledig in rekening gebracht bij de belanghebbenden.

Bijdrage in keuringskosten.

Bij de instelling van de bijdrageregeling in 1979 is door de Minister van Landbouw en Visserij gesteld dat het ministerie voornemens is de keuringskosten voor het merendeel van de keuringen voor een geleidend toenemend deel voor haar rekening te nemen. Aangezien het ministerie het van belang acht, dat het bedrijfsleven in sterke mate, ook financieel, betrokken is en blijft bij de uitvoering van keuringen is in de memorie van toelichting 1980 opgenomen dat de bijdrage van de overheid niet meer dan 50% van de keuringskosten zal bedragen. In het overleg tussen de Minister en de vaste Kamercommissie voor Landbouw in april 1981 heeft de Minister deze lijn nogmaals bevestigd.

Ad.4. Steunmaatregelen.

Borgstellingsfonds.

De doelstellingen en het aspiratieniveau zijn in belangrijke mate bepaald door daaromtrent gemaakte afspraken met het Ministerie van Landbouw, de banken en het Landbouwschap. In zoverre is er sprake van gewekte verwachtingen en verkregen rechten, dat garanties worden afgegeven met looptijden van soms wel 20 jaar. Ook de draagvlakverbreding van het BF door het ministerie (met f 160 miljoen) kan daartoe worden gerekend. In afspraken met het bedrijfsleven is vastgelegd, dat de overheid de behulpzame hand biedt bij het tot stand komen van noodzakelijke financiering voor continuering van levensvatbare bedrijven. Voor wat betreft de regeling Gegarandeerd Bijzonder Bedrijfskrediet kan ten slotte worden opgemerkt, dat deze regeling een tijdelijk karakter heeft en onlangs is besloten om deze regeling per 15 mei 1982 te beëindigen. In de begroting is deze regeling ook alleen voor de jaren 1981 en 1982 opgenomen.

Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Landbouw.

De maatregelen gebaseerd op de EG-richtlijnen voor hervorming van de landbouwstructuur (rentesubsidieregeling, beëindigingsvergoedingen, samenwerkingsregeling, bedrijfsverzorging en glasafbraakregeling) blijven van kracht zolang de communautaire richtlijnen van kracht blijven. Binnen deze maatregelen is er sprake van een deels nationale invulling. Voor de bedrijfsverzorging en de glasafbraakregeling geldt in dit verband dat de regelingen eind 1983 aflopen. De uitgaven, samenhangende met de uitvoering van deze maatregelen voor de komende jaren worden in sterke mate bepaald door contracten welke in het verleden zijn gesloten. Voor de nationale regelingen geldt het volgende:

- de bijdrageregeling voor mestbanken heeft een tijdelijk karakter totdat de wijziging van de Meststoffenwet van kracht wordt;
- de bijdrageregeling ter stimulering van de uitbreiding van mestopslag heeft vooralsnog een meerjarig karakter;
- de bijdrageregeling voor experimenten met grondputten heeft een aflopend karakter, in de zin dat maximaal 100 experimenten zullen worden begunstigd;
- de bijdrageregeling voor financiering van praktijkonderzoek en kleine ontwikkelingsprojecten betreft in feite financiering op basis van ad hoc-beslissingen;
- de bijdrageregeling voor opslag van fabrieksaardappelen geldt vooralsnog slechts voor 1982. Voor 1982 is er een bedrag van maximaal f 4 miljoen voor deze regeling beschikbaar gesteld.

Overige steunmaatregelen.

De subsidieregeling alternatieve grondontsmettingsmethoden wordt per 1 september 1983 voor aanvraagmogelijkheden gesloten. Voor de hagel-schaderegeling in de fruitteelt bestaat er een contract tussen de overheid en de Onderlinge Fruittelershagelverzekering. Dit contract loopt t/m 1984. De mogelijkheid om een aanvraag in te dienen voor een bijdrageregeling gescheiden afvoer van drainagewater sluit per 1 september 1983.

4.1.4. *Mogelijke aanleiding tot herzien van de doelstelling.*

Vraag B.1.4. *Is er aanleiding de doelstellingen/het aspiratieniveau te herzien?*

Zoals reeds eerder is aangegeven, vormen de doelstellingen geen star geheel, maar worden met name de accenten aan de hand van de algemeen maatschappelijke ontwikkeling gewijzigd. Ook in de toekomst zal dit het geval blijven. Er is derhalve geen reden aanwezig om de algemeen geformuleerde doelstellingen zelve te wijzigen.

4.1.5. *Beleidsvoornemens in de regeringsverklaring.*

Vraag B.1.5. *Welke beleidsvoornemens staan er in het regeerakkoord?*

Het regeerakkoord noemt ten aanzien van het onderhavige beleidsterrein geen beleidsvoornemens. De regeringsverklaring kent de volgende passages:

- «Voor een fundamenteel herstel van de economische groei en de werkgelegenheid is het van essentieel belang dat vooral de investeringen in de marktsector worden vergroot. Dit is alleen mogelijk wanneer er weer zicht komt op bevredigende rendementen».
- «De Nederlandse land- en tuinbouw, die als hoog ontwikkeld en vooraanstaand in de wereld kan worden aangemerkt, produceert aanzienlijk meer dan nodig is voor de binnenlandse consumptie en levert een netto-overschot van ruim f9 miljard op onze betalingsbalans. Versterking van de concurrentiekracht van de agrarische sector is ook uit een oogpunt van werkgelegenheid van belang. Ons land kan zijn vooraanstaande positie slechts behouden in open marktverhoudingen en bij een voortgaande aanpassing van de produktiestructuur van de land- en tuinbouw».
- «De inkomensontwikkeling van grote groepen in midden- en kleinbedrijf en in de landbouw is onbevredigend. Deze tendens wordt versterkt door de onvermijdelijke daling van de koopkracht. De Regering erkent dat zij deze ongunstige inkomensontwikkeling slechts in beperkte mate kan beïnvloeden. Via het structuurbeleid voor midden- en kleinbedrijf en het landbouwbeleid zal zij het mogelijke doen om de teruggang van deze inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren».

4.2. Instrumenten

4.2.1. *Bijdrage van de instrumenten tot de realisatie van de doelstellingen.*

Vraag B.II.I. *Op welke wijze en in welke mate dragen de gehanteerde instrumenten bij, ook rekening houdend met de verwachte ontwikkeling van het beleidsterrein, aan de realisatie van de beschreven doelstellingen? In hoeverre is dit te kwantificeren?*

In het algemeen kan gesteld worden dat de mate, waarin de instrumenten bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen moeilijk te meten is. Dat hangt o.a. samen met het feit dat de zogenaamde «nulsituatie» niet bekend is. Daarom is onderstaand deze relatie vooral in kwalitatieve bewoordingen aangegeven. Dit betekent dus dat niet exact is aan te geven welk effect van een grotere of geringere inzet der middelen uitgaat op de realisering van de (sub-)doelstellingen. Tevens dient opgemerkt te worden dat de mate waarin de doelstellingen worden gerealiseerd ook bepaald wordt door andere factoren als het weer, de oogstverwachtingen, de in EG-verband vastgestelde prijzen voor een aantal produkten en de wereldmarktprijzen.

Onderstaand is de relatie tussen de instrumenten en de doelstellingen nader uitgewerkt. Daarbij zijn de instrumenten onderzoek en voorlichting, gezien hun specifieke relatie met elkaar en met onderwijs als samenhangend geheel behandeld.

Onderzoek, voorlichting (en onderwijs).

De instrumenten onderzoek, voorlichting en onderwijs leveren alle drie, vooral in samenhang met elkaar, een bijdrage tot het realiseren van de subdoelstellingen zoals deze bij de beschrijving van het beleid aan de orde zijn gekomen. Door in onderzoeksprogramma's en in de voorlichtingsboodschap een hoge prioriteit te verlenen aan een optimalisering van de inzet van de produktiefactoren wordt een zeer wezenlijke bijdrage geleverd aan het element redelijke prijzen uit de subdoelstelling die zich richt op de *voortbrenging van hoogwaardige produkten uit gezondheids- en kwaliteits-oogpunt tegen redelijke en stabiele prijzen*. De aandacht welke in onderzoek- en voorlichtingsprogramma's wordt gegeven aan de kwaliteit en de gezondheid van de produkten draagt ertoe bij dat ook dit element in de betreffende subdoelstelling gerealiseerd wordt.

Optimalisering van de inzet van de produktiefactoren heeft tevens een directe relatie met het *bevorderen van de rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken onderneming*. Deze optimalisering van de inzet van de produktiefactoren heeft overigens wel een andere dimensie gekregen in de loop der jaren. In de jaren 1950 tot ± 1975 geschiedde een en ander door veel aandacht te besteden aan het opvoeren van de arbeidsproductiviteit. Daarmee hingen samen een vergroting van de gemiddelde bedrijfsomvang en een specialisatie (betere benuttingsmogelijkheden van schaalvoordelen). De afgelopen jaren zijn de mogelijkheden voor verdere bedrijfsstructurele ontwikkelingen steeds geringer geworden. Aan de produktiezijde vormen schaarste aan grond en beperkingen uit overwegingen van planologische aard, aandacht voor natuur-, landschaps- en milieubehoud en welzijn van dieren sterke begrenzingen. Aan de afzetzijde oefenen dreigende onevenwichtigheden op de afzetmarkten een druk uit op de prijsvorming. Voor de realisatie van de subdoelstelling, betrekking hebbende op het bevorderen van de rentabiliteits- en concurrentiepositie betekent dit dat de activiteiten meer gericht worden op:

1. optimalisering van de bedrijfsvoering (vooral aan de kostenkant) met inachtneming van de maatschappelijke randvoorwaarden;
2. kwaliteitsverbetering, produktdifferentiatie en produktvernieuwing.

In het onderzoek wordt aan deze onderwerpen (vergelijk meerjarenvisie) een hoge prioriteit toegekend. Of de kennis vanuit het onderzoek in voldoende mate in de praktijk wordt toegepast is sterk afhankelijk van de kwaliteiten van de ondernemers. Tussen de ondernemers bestaan er grote verschillen in kwaliteiten met betrekking tot ondernemersschap en vakmanschap. Uit diverse onderzoeken blijkt namelijk dat er grote verschillen in bedrijfsresultaat voorkomen tussen bedrijven van vergelijkbare omvang en samenstelling. Het belang van de verbetering van ondernemersschap en vakmanschap komt tot uitdrukking in de hoger prioriteit die hieraan zowel in voorlichting als onderwijs wordt gegeven. De doorstroming van de kennis vanuit het landbouwkundig onderzoek naar de praktijk komt beter tot haar recht wanneer de ondernemerskwaliteiten hoger zijn.

De subdoelstelling welke gericht is op het bevorderen van de werkgelegenheid wordt door onderzoek en voorlichting vooral langs indirecte weg nagestreefd. Dit geschiedt nl. door via verbetering van de concurrentiepositie te streven naar een vergroting van het Nederlandse aandeel in de EG-landbouwproductie. Bij de beschrijving van het beleid is reeds tot uitdrukking gebracht dat het Nederlandse aandeel in de EG-landbouw relatief groot is. Daardoor is de werkgelegenheid in de agrarische bedrijfstak van aanzienlijke omvang gebleven. Ook langs een andere weg wordt de werkgelegenheid bevorderd. De activiteiten van onderzoek en voorlichting zijn namelijk, vergeleken met een aantal jaren geleden, momenteel veel minder gericht op de vervanging van arbeid door kapitaal.

In het verlengde van de bevordering van de rentabiliteits- en concurrentiepositie ligt *de verbetering van de inkomenspositie*. De activiteiten van voorlichting en onderzoek welke vermeld zijn bij de verbetering van rentabiliteits- en concurrentiepositie gelden derhalve ook voor deze subdoelstelling.

Het bevorderen van het welzijn van de betrokkenen komt in de onderzoeksprogramma's ondermeer naar voren in het onderzoek naar arbeidsverlichtende werkmethoden en de psychische belasting van de ondernemers. De voorlichtingsprogramma's sluiten hierop aan.

Genoemde doelstellingen ondergaan, zoals eerder is aangegeven, continu accentverschuivingen. Dit vraagt een grote mate van flexibiliteit ten aanzien van de inzet van de instrumenten. Onderzoek en voorlichting hebben een flexibel karakter. Om zo goed mogelijk in te kunnen spelen op de wijzigingen van de doelstellingen en om de bestaande capaciteit optimaal te kunnen benutten wordt in het onderzoek van meerjarenvisies gebruik gemaakt. Onlangs is voor de voorlichting hiervan een evenknie ontwikkeld: het meerjarenplan. In meerjarenvisie/plan worden prioriteiten en posterioriteiten gesteld ten aanzien van de te ondernemen activiteiten. De organisatie-opzet van onderzoek als voorlichting is dusdanig dat deze prioriteiten en posterioriteiten ook daadwerkelijk worden geëffectueerd. In dat verband hebben de afgelopen jaren ook meerdere keren reorganisaties plaatsgehad.

Het belang van het infrastructurele complex van onderzoek-voorlichting-onderwijs voor de ontwikkeling van de landbouw wordt als principe algemeen erkend. De sterke relatie tussen de instrumenten wordt zelfs als voorbeeld voor andere sectoren in het maatschappelijk gebeuren gesteld. Dit blijkt bij voorbeeld uit 2 passages uit de Innovatienota:

«Allerwege heerst de indruk dat hier (de agrarische sector) mogelijkheden voor vernieuwing aanwezig zijn en dat de voorwaarden om kansen te benutten in grote mate vervuld zijn. De intensieve samenwerking tussen producenten, onderzoekwereld en overheid om door middel van onderwijs, voorlichting en onderzoek ondersteuning aan de boeren te bieden, is nader beschreven». (Innovatienota, blz. 14).

«In deze nota wordt ingegaan op verdere inzichten in het innovatieproces, vooral in organisatorische zin, zoals deze kunnen worden verkregen uit bestudering van enige sectoren van bedrijvigheid in ons land. Deze sectoren zijn hier de landbouw, de vliegtuigontwikkeling en de natte waterstaat. Drie sectoren waarin, naar internationale maatstaven gemeten, het innovatieproces vaak bijzonder goed verloopt. Een intensieve samenwerking tussen overheid, onderzoek en bedrijfsleven, in een voor elke sector eigen vorm, lijkt hiervoor mede de grond te vormen». (Innovatienota, blz. 63).

Bijdrage in keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten.

De activiteiten van en samenhangende met de Veterinaire Dienst en de Plantenziektenkundige Dienst dragen er in sterke mate toe bij dat de agrarische producten in Nederland een, *uit oogpunt van gezondheid, hoogwaardig niveau* hebben. De hoge eisen, welke zowel aan voortkweekingsmateriaal als eindprodukten worden gesteld en de scherpe controle op de naleving van de voorschriften staan daar borg voor. De activiteiten op dit terrein vloeien voort uit wetten en verordeningen. Een soortgelijke situatie bestaat er met betrekking tot de *kwaliteit* van de produkten. Door het ministerie wordt de totstandkoming van kwaliteitsregelingen geëntameerd. De financiering van de bijbehorende controle vormt voor het bedrijfsleven vaak een bezwaar bij de totstandkoming van een kwaliteitsregeling. Derhalve, en mede gezien in het licht van de verantwoordelijkheid van de overheid op dit terrein, wordt de totstandkoming van deze regelingen gestimuleerd door in principe 50% van de bijbehorende kosten voor

rekening van de overheid te laten komen. Dit geldt ook voor gezondheidskeuringen. Het verlichten van de keuringskosten heeft eveneens een directe relatie met *verbetering van de concurrentiepositie* in het internationale vlak. Tevens wordt door deze lastenverlichting de rentabiliteits- en daarmee de *inkomenspositie* van de bedrijven in gunstige zin beïnvloed.

Steunmaatregelen.

De steunmaatregelen vormen een belangrijke stimulans in het kader van het landbouwstructuurbeleid en geschieden grotendeels in EG-verband. Met behulp van steunmaatregelen worden risicovolle vernieuwingen op de bedrijven gestimuleerd. Daarmee wordt de *rentabiliteits- en inkomenspositie* van de betrokken bedrijven verbeterd. Voor de totale landbouw betekent dit een versterking van de *concurrentiepositie* en tevens wordt, op individuele bedrijven, de *werkgelegenheid* bevorderd. De gelden voor steunmaatregelen worden selectief aangewend, in die zin dat ernaar gestreefd wordt met een beperkte hoeveelheid geld een vrij aanzienlijk aantal bedrijven te ondersteunen. Om deze reden is er bij voorbeeld in de rentesubsidieregeling een maximum gesteld voor wat betreft het subsidiabele bedrag per bedrijf.

Als specifieke ondersteuning voor de werkgelegenheidsbevordering kan de bijdrage aan de bedrijfsverzorgingsdiensten genoemd worden. Tevens levert de bijdrage aan de bedrijfsverzorgingsdiensten een gunstig effect aan de bevordering van het *welzijn* van de agrariërs (vervanging bij ziekte en vakantie).

4.2.2. Mogelijke overlappingsen.

Vraag B.II.2. *Is er sprake van overlapping van instrumenten binnen hetzelfde beleidsterrein of met instrumenten op andere beleidsterreinen?*

Binnen de beleidsterreinen voortvloeiend uit de doelstellingenstructuur zijn veelal dezelfde instrumenten werkzaam, maar moet niet van een overlapping maar van een aanvulling worden gesproken. Het meest duidelijke voorbeeld daarvan is het drieluik onderzoek-voorlichting-onderwijs. Zo legt het onderwijs de basis waarop de voorlichting voortbouwt en vindt de verspreiding van onderzoekresultaten plaats via de voorlichting.

De steunmaatregelen sluiten veelal aan op de activiteiten in het kader van dit drieluik. Als voorbeeld kan genoemd worden de introductie van nieuwe produktiemethoden. Wanneer door het onderzoek een nieuwe produktiemethode is ontworpen wordt deze door de voorlichting uitgedragen naar de individuele agrariërs. Ter stimulering van de toepassing van de nieuwe produktiemethoden (waar vaak risico's aan verbonden zijn) is er in individuele gevallen een mogelijkheid om voor de bijdrage van het O- en S-fonds in aanmerking te komen. De voorbeeldwerking met een sterke ondersteuning door de voorlichtingsdienst doet andere agrariërs ertoe bewegen om dezelfde stap te maken. Verbetering van de kwaliteit en bestrijding van planten- en dierziekten zijn eveneens activiteiten welke ook door onderzoek en voorlichting worden ondersteund en staan dus niet los van dit geheel.

Er is tevens sprake van aanvullingen van genoemde instrumenten met instrumenten op andere beleidsterreinen. Daarvan kan een viertal voorbeelden worden gegeven:

1. ten aanzien van de voorlichting kan worden opgemerkt dat het beleid vertaling behoeft naar de individuele bedrijfssituatie van de agrariërs. Als voorbeelden kunnen genoemd worden beleid met betrekking tot landinrichting, beheersregelingen en aspecten van kwaliteit en milieu. Via de verklaring van de achtergronden van dit beleid en de hulp bij de besluitvorming van de ondernemer ten aanzien van consequenties voor zijn individuele bedrijf levert de voorlichting een bijdrage aan een zo snel en soepel mogelijke acceptatie en toepassing van het beleid;

2. door het instrumentarium wordt een optimaal gebruik van de productiefactoren nagestreefd en voor een belangrijk deel gerealiseerd. Dit betekent dat de prijzen van landbouwproducten relatief laag kunnen blijven.

Bij de vaststelling van de prijzen in het kader van de EG-markt- en prijsbeleid wordt met deze produktiviteitsverbetering terdege rekening gehouden;

3. ten aanzien van de steunmaatregelen sluiten regelingen in het kader van het O- en S-fonds en het BF aan bij het EG-landbouwbeleid. Tevens is er een wederzijdse ondersteuning van het beleid van het BF met het beleid met betrekking tot de Rijksgroepsregeling Zelfstandigen;

4. de instrumenten op het kwaliteits- en gezondheidsterrein sluiten voor een deel aan bij het beleid met betrekking tot de volksgezondheid.

Gelet op de wijze, waarbij de instrumenten gegroepeerd worden geanalyseerd heeft de werkgroep zich niet gebogen over overlappingen die zich mogelijk in de praktijk voordoen.

4.2.3. Mogelijke alternatieven voor de instrumenten bij gelijkblijvende mate van realisatie van de doelstellingen.

Vraag B.II.3. *Zijn er andere instrumenten of combinaties van instrumenten denkbaar die zonder wezenlijke wijziging in de mate van realisatie van de doelstellingen leiden tot een geringer budgettair bedrag?*

Het drieluik onderzoek-voorlichting-onderwijs wordt gekenmerkt door een sterke samenhang, waarbij ten aanzien van de realisering van de doelstellingen een integrale benadering wordt nagestreefd. Er zijn momenteel, gezien ook de aard van de instrumenten, geen andere instrumenten of combinaties van instrumenten voorhanden, waarmee met geringere inzet van middelen dezelfde effecten worden bereikt. Hiermee wil niet gezegd zijn dat de elementen van het drieluik niet in enige mate onderling substituerend zouden kunnen zijn, met behoud van de beoogde mate van realisatie van de doelstellingen. Andere instrumenten op het specifieke terrein van keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten zullen niet een zelfde directe en positieve invloed op de realisatie van de doelstellingen kunnen uitoefenen. Voorts speelt de eigen verantwoordelijkheid van de overheid (ook naar de consumenten) een rol.

4.2.4. Beheersbaarheid van de uitgaven.

Vraag B.II.4. *Hoe is het gesteld met de beheersbaarheid van de uitgaven op het beleidsterrein? Kan deze worden verbeterd?*

Voor zowel *onderzoek* als *voorlichting* geldt dat de uitgaven via begrotingen in sterke mate beheersbaar zijn. Dit geldt met name voor de materiële uitgaven. Door een duidelijke projectregistratie en een stringent toewijzings- en voortgangscntrolebeleid is deze beheersbaarheid groot. De personele uitgaven (80-90% van de totale uitgaven) zijn qua omvang afhankelijk van het beleid ten aanzien van onder meer de ambtenarensalarissen. De materiële uitgaven zijn de afgelopen jaren reeds sterk teruggedrongen.

Subsidiaire uitgaven (s.e.v.-voorlichting, pariteitsvoorlichting en uitgaven van proefboerderijen en proeftuinen) staan onder overheidscontrole. Uitgaven op het terrein van bestrijding van *planten- en dierziekten* zijn in het algemeen minder goed beheersbaar omdat uitbraken van ziekten niet altijd te voorkomen zijn. De uitgaven op het terrein van *keuringen* zijn goed beheersbaar, omdat aan de bijdrage in keuringskosten voorwaarden kunnen worden verbonden die ondermeer betrekking hebben op het financiële beheer van controle-instellingen en op de verhoging van de efficiency binnen de afzonderlijke keuringssystemen en tussen de keuringen van producten onderling.

Bij de *steunmaatregelen* is er ten aanzien van het Borgstellingsfonds op te merken dat de uitgaven in sterke mate bepaald worden door de economische ontwikkelingen. Wanneer de economische omstandigheden verslechteren nemen de verliespostenschadegevallen uiteraard toe. Een goede beheersbaarheid wordt nagestreefd door in een vroegtijdig stadium geïnformeerd te worden over de gang van zaken op de bedrijven met garanties en door stringente beoordeling van nieuwe aanvragen. De uitgaven van het O- en S-fonds zijn voor zover het communautaire maatregelen betreft niet volledig beheersbaar. Dan is er immers sprake van een onbeperkte mogelijkheid tot aanvragen. Bij nationale steunmaatregelen wordt vooraf een maximum gesteld aan de uitgaven voor het komende jaar of de komende jaren.

4.2.5. *Positieve en negatieve effecten op andere doelstellingen van het overheidsbeleid.*

Vraag B.II.5. *Veroorzaakt het beleid belangrijke positieve en negatieve effecten op de realisering van andere doelstellingen van het overheidsbeleid? Welke invloeden zijn dit, zijn deze meetbaar?*

Zonder een en ander voor de verschillende instrumenten nauwkeurig te kunnen kwantificeren kan gesteld worden dat het beleid effecten heeft op andere doelstellingen van het overheidsbeleid nl.:

1. een positieve bijdrage van de agrarische sector aan de handelsbalans van ca. f 13 miljard in 1981;
2. door optimalisering van het gebruik van de produktiefactoren wordt een lagere input van grondstoffen en energie bewerkstelligd;
3. positieve effecten op het volksgezondheidsbeleid door stringente eisen aan de eindprodukten te stellen;
4. de uitbreiding en intensivering van de produktie heeft tot negatieve gevolgen geleid met betrekking tot natuur-, landschap- en milieuwaarden. Inspanningen op terreinen van onderzoek en voorlichting zijn er de laatste jaren op gericht om de produktie zodanig op te zetten dat deze negatieve effecten zo minimaal mogelijk zijn. Het onderzoek op deze terreinen heeft het inzicht in deze materie sterk verbeterd, hetgeen als een positief effect kan worden aangemerkt. De voorlichting speelt een belangrijke rol bij de acceptatie van de maatschappelijke randvoorwaarden door de agrariërs. Voor het welzijn van de dieren geldt hetzelfde als voor behoud van natuur-, landschap- en milieuwaarden;
5. er is een stimulering van de economische groei;
6. er is een positieve invloed op de werkgelegenheid in agrarische handel, industrie en dienstverlening.

4.2.6. *Beïnvloeding van het beleid van lagere overheden.*

Vraag B.II.6. *Op welke wijze wordt het beleid van lagere overheden beïnvloed?*

Door stafmedewerkers van de *voorlichtingsdienst* wordt adviserend opgetreden naar provinciale en gemeentelijke overheden, als het gaat om beleidsvorming op het terrein van planologie en milieu. Op deze wijze wordt zorggedragen voor de inbreng van landbouwkundige kennis en wegingsfactoren voortvloeiend uit het nationale en het internationale landbouwbeleid. Bij deze advisering wordt gebruik gemaakt van de kennis vanuit het *onderzoek*.

De genoemde activiteiten kunnen beschouwd worden als een verlengstuk van de activiteiten van de «Haagse» beleidsdirecties.

Op het terrein van keuringen en bestrijding van *planten- en dierziekten* wordt uitsluitend ten aanzien van de roodvleeskeuring het beleid van lagere overheden beïnvloed. Door de Ministers van Landbouw en Visserij

en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne is besloten dat de huidige gemeentelijke vleeskeuring gereorganiseerd dient te worden tot een rijksvleeskeuring, waarmee de verantwoordelijkheid ten aanzien van de uitvoering bij de rijksoverheid komt te liggen. De beleidstechnische verantwoordelijkheid ligt al bij de rijksoverheid. Begrotingstechnisch zal deze wijziging geen consequenties hebben voor de gemeentelijke financiën, daar in 1978 de financiering van de gemeentelijke vleeskeuring reeds door de rijksoverheid is overgenomen.

Op het terrein van *steunmaatregelen* is er geen beïnvloeding van het beleid van lagere overheden.

4.2.7. *Voorziene en beoogde effecten op andere beleidsterreinen.*

Vraag B.II.7. *Was een en ander (betrekking hebbend op de antwoorden op vraag 5 en 6) aanvankelijk beoogd, respectievelijk voorzien?*

De positieve neveneffecten waren beoogd en voorzien en vloeien deels voort uit de doelstellingenstructuur. De negatieve effecten zijn een aantal jaren geleden onderkend. Dit heeft geresulteerd in het opzetten van onderzoek op deze terreinen, het geven van voorlichting en het opstellen van wettelijke maatregelen (milieuwetgeving en gezondheidswet voor dieren) ten einde de negatieve effecten terug te dringen.

4.3. **Toepassing van het profijtbeginsel en mogelijkheden voor privatisering.**

4.3.1. *Mate van toepassing van het profijtbeginsel.*

Vraag B.III.1. *In welke mate worden de uitgaven voor het beleid en de kosten van de via het beleid verstrekte overheidsvoorzieningen in rekening gebracht aan degenen die profijt hebben van die voorzieningen?*

Onderzoek

Het profijt van de voorziening onderzoek komt in eerste instantie ten goede aan de agrarische sector, maar uiteindelijk plukken producenten en consumenten de vruchten van de resultaten van het onderzoek (vgl. ook beschrijving van het beleid).

In het totaal van het landbouwkundig onderzoek levert het agrarisch bedrijfsleven, in vergelijking tot de overheid, een bijdrage van beperkte omvang. Het onderzoek op de instituten wordt voor het overgrote deel door de overheid gefinancierd. Evenwel draagt het bedrijfsleven financieel bij in onderzoekprojecten en -programma's van een aantal instituten. Een veel belangrijkere bijdrage levert het bedrijfsleven in de financiering van het onderzoek op proefboerderijen van akkerbouw en veehouderij (50%), tuinbouwproefstations en proeftuinen (tot 50%).

Voor onderzoek waaraan het bedrijfsleven hecht om snel tot resultaten te komen komt fondsvorming voor, waaruit gelden voor onderzoek ter beschikking komen (bij voorbeeld Fonds Hinderpreventie en Fonds Welzijn Landbouwhuisdieren). Verder financiert het bedrijfsleven een aantal instituten voor 100%: NIZO, IRS en het CLO-instituut de Schothorst.

Tot slot kan worden opgemerkt dat specifiek onderzoek voor particulieren, individuele ondernemingen, gemeenten e.d. in de projectfinanciering voor 100% wordt doorberekend.

Voorlichting

Evenals bij onderzoek komt het profijt van de voorziening voorlichting in eerste instantie ten goede aan de agrarische sector, maar plukken uiteindelijk producenten en consumenten de vruchten van de resultaten van de voorlichting (vgl. ook beschrijving van het beleid). Het instrument voorlichting wordt voor het belangrijkste deel door de overheid gefinancierd. Er zijn een beperkt aantal activiteiten in het totaal van de voorlichting, waarbij

het profijt in sterkere mate aan het agrarische bedrijfsleven kan worden toegemeten. Aan deze activiteiten levert het agrarisch bedrijfsleven dan ook een financiële bijdrage.

Zoals reeds eerder aangegeven wordt de s.e.v. door de overheid voor 90% van de personeelskosten gefinancierd. Tevens is een afkoopsom voor de apparaatskosten van de s.e.v. bepaald. Deze afkoopsom is de afgelopen jaren niet aan de prijsontwikkelingen aangepast. Voortvloeiende uit het voorgaande en rekening houdende met de in 1982 bepaalde vermindering van de overheidsbijdrage met f 1 miljoen kan gesteld worden dat het bedrijfsleven voor 20–25% bijdraagt in de kosten van het s.e.v.-apparaat. De bijdrage die het bedrijfsleven levert in het kader van de pariteitsvoorziening bedroeg in 1981 f 1,5 miljoen.

Het bedrijfsleven draagt bij aan een aantal meer regionaal gerichte voorlichtingsactiviteiten. Naast een bijdrage van f 650 000 van het bedrijfsleven voor regionaal uitgegeven publikaties en regionale demonstraties stelt de overheid voor deze activiteiten een bedrag van f 250 000 beschikbaar.

Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten.

Uit het EG-verdrag vloeit voort dat bepaalde keuringen c.q. inspecties niet aan belanghebbenden in rekening mogen worden gebracht. Dit geldt zowel bij im- als exportkeuringen. De meeste keuringen worden in principe door middel van een heffing c.q. tarief, dat voor 50% kostendekkend is, in rekening gebracht bij de belanghebbenden. Een andere regel geldt voor de roodvleskeuring, waar de bijdrage van het bedrijfsleven veel groter is (ca. 80%).

Ten aanzien van de bestrijding van plantenziekten is de bijdrage van het bedrijfsleven tot op heden vrij beperkt, terwijl de financiering bij de dierziekten op 50/50-basis geschiedt (preventieve gezondheidszorg en politionele bestrijding).

Steunmaatregelen.

Voor het opstellen van een rapport voor een aanvraag voor o.a. rentesubsidie en borgstelling wordt een bedrag in rekening gebracht bij de betrokkenen, dat een deel van de kosten voor het maken van het rapport dekt. Verder worden er geen kosten in rekening gebracht. In het algemeen kan worden opgemerkt dat naast de overheidsbijdrage de agrarische ondernemer zelf een (veel) grotere bijdrage moet leveren om een bepaalde investering te kunnen doen.

4.3.2. Motieven om het profijtbeginsel niet volledig toe te passen.

Vraag B.III.2. *Waarom wordt de kostprijs/marktprijs niet in rekening gebracht en gelden de oorspronkelijke motieven daarvoor nog c.q. moet hieraan in het licht van de gewijzigde financiële en maatschappelijke omstandigheden nog hetzelfde gewicht worden toegekend?*

In het algemeen kan gesteld worden dat het in rekening brengen van de kostprijs/marktprijs niet volledig geschiedt in verband met de volgende motieven:

- volledige toepassing van de profijtgedachte doet onvoldoende recht aan de sterk aanwezige positieve externe effecten (alle instrumenten);
- volledige toepassing van de profijtgedachte doet onvoldoende recht aan het merit-karakter van de voorzieningen (voorziening, onderzoek);
- volledige toepassing van de profijtgedachte stuit op problemen in de inkomenspolitieke sfeer (alle instrumenten).

Onderstaand zijn deze motieven nader uitgewerkt voor de 4 groepen van instrumenten.

Onderzoek.

Naast het technisch-economisch onderzoek wat is gericht op de economische optimalisatie van de voortbrenging van de producten, krijgen ook

andere beleidsmatig belangrijke aspecten de aandacht. Dit komt tot uitdrukking in onderzoek op instituutsniveau naar kwaliteitsaspecten, welzijn van dieren, natuur- en landschapswaarden en milieu-effecten.

Het onderzoek op proefboerderijen, proefstations en proeftuinen heeft een meer toegepast en ontwikkelingskarakter, gericht op de positie van de individuele agrariërs. Daarom is ook daar de bijdrage van het bedrijfsleven groter (tot 50%). Echter ook dat onderzoek heeft evenals het instituutsonderzoek positieve externe effecten, waarbij de samenleving als geheel gebaat is (o.a. betaalbaar voedsel van hoge kwaliteit, integratie van produktiedoelstelling met maatschappelijke randvoorwaarden en versterking van de concurrentiepositie). Daarom is ook bij dit onderzoek overheidsinvloed gewenst. Algemeen geldt verder dat het onderzoek vooral ook voor de langere termijn van belang is. Door individuele bedrijven wordt dit niet altijd in voldoende mate onderkend. Volledig in rekening brengen van de kostprijs/marktprijs betekent dat de vernieuwende kracht van dit instrument op de agrarische sector ten dele verloren gaat, met alle nadelige gevolgen vandien.

Voorlichting.

Voorlichting vormt een onderdeel van het drieluik onderzoek-voorlichting-onderwijs, waarmee de aan de orde zijnde beleidsdoelstellingen worden nagestreefd.

De voorlichtingsdienst vormt een belangrijk steunpunt bij het opstellen van het landbouwbeleid en het regionaal beleid en bij het uitdragen en verklaren van het landbouwbeleid naar het agrarisch bedrijfsleven. Daarmee heeft de voorlichting positieve externe effecten. Voorlichting richt zich slechts ten dele op advisering over het oplossen van individuele bedrijfsgerichte problemen. De voorlichtingsactiviteiten hebben in toenemende mate een preventief karakter. Het belang van preventieve activiteiten ligt vooral op de langere termijn en wordt door de individuele agrariërs veelal niet direct onderkend. Toepassing van de profijtgedachte zal tot een vermindering van deze activiteiten met een merit-good karakter leiden.

De voorlichtingsdienst vormt een wezenlijke schakel tussen de praktijk en het onderzoek. Het huidige overheidsbeleid ten aanzien van de voorlichtingsdienst bevordert een maximale doorstroming (ook van niet produktie-technisch gericht onderzoek) en objectiviteit van de informatie.

Aan bovenstaande kan nog worden toegevoegd dat de voorlichtingsdienst van belang is bij de uitvoering van landbouwmaatregelen en bij het optreden van calamiteiten e.d.

Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten.

De bijdrage in keuringskosten is enerzijds gericht op lastenverlichting van het bedrijfsleven en anderzijds op het stimuleren van de invoering van kwaliteitsregelingen. De lastenverlichting van het bedrijfsleven vindt zijn grond in het feit dat in andere landen van de EG eveneens de keuringen geheel of gedeeltelijk voor rekening van de overheid komen. Zolang er geen harmonisatie bestaat van doorberekening van keuringskosten in EG-verband blijft een bijdrage noodzakelijk. Dit is momenteel nog steeds het geval. Kwaliteitsregelingen komen niet alleen de afzet maar ook de consument ten goede. Totstandkoming van kwaliteitsregelingen is met name afhankelijk van de hoogte van de aan de regeling verbonden controlekosten. Indien de volledige kostprijs in rekening zou worden gebracht, zal dit totstandkoming van kwaliteitsregelingen en de afzet van kwalitatief hoogwaardige producten vertragen c.q. belemmeren. Zoals reeds vermeld kunnen de kosten van bepaalde keuringen c.q. inspecties ingevolge bepalingen uit het EG-verdrag niet in rekening worden gebracht bij de belanghebbenden. Dit geldt zowel bij import- als exportkeuringen.

Met betrekking tot de bestrijding van planten- en dierziekten kan gesteld worden dat dit voor een deel ook overheidstaken zijn, gezien vanuit de filosofie dat de overheid ook naar de consument een duidelijke verantwoordelijkheid voor de gezondheid van de agrarische producten heeft.

Steunmaatregelen.

Toepassing van de profijtgedachte bij steunmaatregelen betekent in feite het afschaffen van deze steunmaatregelen. Voor zover het communautaire maatregelen betreft is dit krachtens de besluiten van de EG verboden. Voor wat betreft de nationale mogelijkheden om de EG-regelingen in te vullen zit Nederland mede gelet op het sociaal-economisch beleid reeds aanzienlijk beneden het toelaatbaar maximumniveau. Voor nationale maatregelen roept dit bezwaren op omdat met behulp van deze steun een agrarische vernieuwing wordt gestimuleerd of zoals met betrekking tot de steunverlening aan mestbanken, mestopslag, projecten in het kader van hinderpreventie en welzijn van dieren en alternatieve grondontsmettingsmethoden positieve externe effecten verloren dreigen te gaan en overigens slechts sprake is van een tijdelijke stimuleringsbijdrage om nieuwe ontwikkelingen een start te geven.

Volledige doorberekening van de uitvoeringskosten bij regelingen (o.a. BF, RS) is tot op heden niet geschied in verband met de daaraan verbonden lastenverzwaring voor het bedrijfsleven.

4.3.3. Toepassing van het profijtbeginsel en de relatie met de inkomensverdeling.

Vraag B.III.3. Aan welke groep(en) komt de verlaagde prijs ten goede (tertiaire inkomensverdeling). Bestaat er aanleiding een groter deel van de kostprijs/marktprijs van de voorziening (aan bepaalde inkomensgroepen) in rekening te brengen?

De positieve effecten van de ingezette instrumenten zijn in eerste instantie voor de producenten maar ook voor de consumenten aanwijsbaar. Voorzover het handelt om de relatie naar de producenten kan in het algemeen worden opgemerkt dat de instrumenten niet specifiek op bepaalde doelgroepen (in relatie tot de tertiaire inkomensverdeling) zijn gericht.

Gezien het karakter van de instrumenten voorlichting en onderzoek valt moeilijk aan te geven welke groepen van de voorzieningen meer of minder «gebruik» maken. In het algemeen zal het zo zijn dat de beter geschoolde agrariërs met de wat grotere bedrijven meer geneigd zijn om van de voorziening uit oogpunt van voorlichting en onderzoek gebruik te maken. Anderzijds moet worden gesteld dat de voorlichtingsdienst haar activiteiten gedurende de laatste jaren steeds meer is gaan richten op de bedrijven met minder inkomenscapaciteit. Een en ander met goede resultaten. De sociaal-economische voorlichtingsdienst richt al sedert haar ontstaan haar activiteiten het meest op de zwakkere groepen. Waar het handelt om bijdrage in keuringskosten en bestrijding van planten- en dierziekten kan gesteld worden dat de voordelen van deze voorzieningen in gelijke mate ten goede komen aan alle inkomensgroepen.

Ten aanzien van de steunmaatregelen komen de meeste steunmaatregelen (o.a. rentesubsidie, borgstellingsfonds, beëindigingsregeling) ten goede aan de bedrijven met een geringere inkomenscapaciteit, maar wier bedrijfsvoering nog wel perspectieven biedt. Een aantal steunmaatregelen, met overigens beperkte uitgaven, komen ook ten goede aan de sterke bedrijven.

4.3.4. Effecten van het sterker en minder sterk toepassen van het profijtbeginsel.

Vraag B.III.4. Wat zijn de effecten van een verhoging en een verlaging van de prijs van de voorziening?

Het *verhogen* van de prijs van de voorziening zal in het algemeen een verzwaring van de lasten van het bedrijfsleven opleveren en daarmee de inkomensmogelijkheden van de bedrijven negatief beïnvloeden. Waar het

gaat om meer algemeen werkende instrumenten als voorlichting en onderzoek kan een prijsverhoging – welke overigens alleen gerealiseerd kan worden door een verhoging van de bijdrage van het georganiseerde bedrijfsleven – leiden tot een verlaging van het niveau van de output. Dit wanneer het betreffende bedrijfsleven weigert om de hogere prijs te betalen. Voor wettelijk vastgelegde activiteiten in het kader van keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten geldt dat in veel mindere mate. Het *verlagen* van de prijs van de voorziening leidt in het algemeen tot een lastenverlichting en daarmee tot een positieve beïnvloeding van het inkomensniveau.

Als aanvulling op deze algemene lijn kunnen voor de diverse instrumenten de volgende opmerkingen worden gemaakt. Wanneer het bedrijfsleven meer aan *onderzoek en voorlichting* moet gaan betalen zal zij dit alleen maar accepteren als het onderzoek en de voorlichting meer gericht worden op de individuele bedrijven. Dit zal ten koste gaan van het algemeen onderzoek gericht op o.a. kwaliteitsverbetering, behoud van natuur-, landschap- en milieuwaarden en bovendien zal de voorlichting een meer adviserend karakter (puur gericht op de economische belangen van de agrariërs) krijgen, met alle nadelige gevolgen van dien.

Bij een vermindering van de bijdrage van het bedrijfsleven aan het onderzoek is het niet uitgesloten dat het bedrijfsleven de vrijgekomen middelen aanwendt voor uitbreiding van praktijkgericht onderzoek. Het verhogen van de bijdrage van het bedrijfsleven in de *keuringskosten* zal totstandkoming van kwaliteitsregelingen vertragen c.q. tegenwerken. Wanneer een verhoging van de bijdrage van het bedrijfsleven op het terrein van *bestrijding van planten- en dierziekten* zou leiden tot een vermindering van de activiteiten op dit terrein betekent het een mogelijke verlaging van het niveau van de produkten uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid. In het algemeen moet verder worden opgemerkt dat een verhoging van de prijs van de voorzieningen een sterke belasting legt bij de minder draagkrachtige boeren en tuinders. Wanneer dit ertoe leidt dat deze groep minder gebruik gaat maken van de voorzieningen zullen zij verder achterop raken.

4.3.5. *Voor- en nadelen van privatisering.*

Vraag B.III.5. *Indien door het overheidsbeleid voorzieningen tot stand gebracht worden die ook in de private sector geproduceerd en eventueel gedistribueerd zouden kunnen worden, beantwoord dan, voor zover van toepassing, de volgende vragen:*

– *welke voor- en nadelen zijn verbonden aan afstoting van de productie van de voorzieningen naar de particuliere sector, eventueel gepaard gaande met voorschriften voor prijszetting en de kwaliteit van de voorziening?*

– *welke voor- en nadelen zijn er verbonden aan het afstoten van de voorziening naar de particuliere sector en het aanschaffen/financieel steunen ervan door de rijksoverheid?*

Onderstaand zijn de voor- en nadelen van privatisering voor de 4 groepen van instrumenten nader uitgewerkt. Opgemerkt wordt dat het merendeel van de instrumenten puur technisch gesproken kan worden geprivatiseerd.

Onderzoek.

Privatiseren van het instrument onderzoek heeft een aantal voor- en nadelen. De mogelijke voordelen van het privatiseren van een activiteit vloeien voort uit een tweetal privatiseringsmotieven. Deze motieven zijn het economische en het bestuurlijke motief.

De voordelen, samenhangend met het economische motief zijn gelegen in het gegeven dat, wanneer zoveel mogelijk de financiële prikkels van de

vrije markt kunnen functioneren, er wellicht een efficiënter en effectiever beleid gevoerd zou kunnen worden dan wanneer het geheel in overheids-handen blijft. De mate van efficiëntie, welke binnen het onderzoek is gerealiseerd door intensieve samenwerking en centrale planning en registratie van activiteiten is reeds hoog. Verdere efficiëntieverbetering door privatisering is in het onderzoek mogelijk via verhoging van de flexibiliteit van het personeelsbeleid. In zoverre zou het economisch motief dan ook voor het onderzoek een geldig motief kunnen zijn. Voor zover het economisch motief een betere aansluiting van de onderzoeksprogramma's bij de behoeften van de agrarische sector betreft is dit veel minder het geval. Momenteel wordt het bedrijfsleven zoveel mogelijk bij de opstelling van het onderzoeksprogramma betrokken.

Overbrenging van onderzoekstaken naar het georganiseerd agrarisch bedrijfsleven zal kunnen betekenen dat het onderzoek meer gericht wordt op de economische belangen van de agrariërs en er minder aandacht zal zijn voor lange termijnonderzoek en onderzoek naar belangrijke maatschappelijke facetten. Tevens zal dan het onderzoek meer gericht worden op de meer draagkrachtige (groepen van) agrariërs, met als onvermijdelijk gevolg een verslechtering van de inkomensverdeling.

Het afstoten van een deel van het takenpakket (door privatisering) zal wellicht leiden tot een afslanking en een flexibilisering van het overheidsapparaat. Dit kan als voordeel beschouwd worden, samenhangend met het bestuurlijk motief van privatisering. In het algemeen kan gesteld worden dat dit motief vooral geldt voor activiteiten, die naar hun aard eigenlijk geen (directe) overheidsbemoediging behoeven. Voor het instrument onderzoek gaat dit motief slechts in geringe mate op. Privatisering zou een verlies van het beleidsondersteunende karakter van de voorziening betekenen en verlies in de samenhang met de instrumenten voorlichting en onderwijs met zich mee brengen. Opgemerkt wordt dat er in een geprivatiseerde markt ook organisatievormen voorkomen waarbij de overheid beleidsbepalend blijft en dit bezwaar dus in mindere mate zou behoeven te gelden. Tevens zijn de bezwaren tegen privatisering geringer naarmate de overheid een groter deel van de kosten van de activiteit voor haar rekening neemt en voorwaarden verbindt aan de bijdrageverlening.

Concluderend kan worden gesteld dat gezien vanuit de invalshoek van de samenhang van het beleid de nadelen van privatiseren groter zijn dan de voordelen.

Voorlichting.

Evenals bij het onderzoek liggen de mogelijke voordelen van privatisering vanuit het economisch motief in een efficiëntieverbetering via een flexibeler personeelsbeleid. Aan de overige mogelijkheden van efficiëntieverbetering in de voorlichting is reeds grote aandacht besteed. Verschillende reorganisaties in het verleden, programmering en evaluatie van activiteiten en bezuinigingen in het personele vlak van de laatste tijd hebben de efficiëntie in de voorlichting danig bevorderd. Overdragen van (een deel van) het takenpakket naar het bedrijfsleven betekent dat de voorlichting meer gericht zal worden op de economische belangen van de agrariërs (concrete advisering over problemen op de bedrijven) en dat hoogstwaarschijnlijk minder recht zal worden gedaan aan het vormende karakter van de voorlichting. Tevens zullen maatschappelijke facetten van de ontwikkeling van de landbouw (behoud van natuur-, landschaps- en milieuwaarden, verbetering van de kwaliteit en verbetering van het welzijn van dieren) minder aandacht krijgen. Ook kunnen sterkere groepen in het agrarisch bedrijfsleven meer voorlichting financieren dan zwakkere groepen. Langs die weg kan privatisering een verslechtering van de inkomenspositie en de inkomensverdeling in de hand werken.

Het mogelijke voordeel van privatisering vanuit het bestuurlijk motief betreft de afslanking en flexibilisering van het overheidsapparaat. Privatisering in een vorm waarbij er sprake is van een vermindering van de beleids-

bepalende invloed van de overheid zal een verlies van het beleidsondersteunende karakter op zowel nationaal als regionaal niveau met zich meebrengen. Tevens zal een en ander leiden tot verlies in samenhang tussen de instrumenten onderzoek-voorlichting-onderwijs. Evenals bij onderzoek geldt ook bij voorlichting dat, naarmate de overheid een belangrijker deel van de kosten voor haar rekening neemt de bezwaren tegen privatisering geringer kunnen zijn.

Concluderend kan worden gesteld dat bezien vanuit de invalshoek van de samenhang van het beleid de nadelen van het privatiseren van de voorlichting groter zijn dan de voordelen.

Keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten.

In de agrarische sector zijn die controles, die door de private sector kunnen worden uitgevoerd, reeds ondergebracht bij privaat-rechtelijke controle-instellingen.

Ten aanzien van afstoting van de keuringen, die door overheidsinstanties worden uitgevoerd, dient het volgende te worden opgemerkt.

– De binnen- en buitenlandse afnemer c.q. consument eist in toenemende mate dat de overheid als onafhankelijke instantie garanties geeft ten aanzien van de kwaliteit van agrarische produkten. Om deze verantwoordelijkheid te kunnen dragen zal die overheid moeten kunnen beschikken over een eigen keuringsapparaat, dan wel een apparaat dat onder overheidscontrole staat.

– Wanneer het zaken betreft van algemeen belang (consumentenbescherming, bestrijding van planten- en dierziekten) zullen in voorkomende gevallen dwingend maatregelen bij particulieren, bedrijven e.d. moeten worden opgelegd. De overheid is hiervoor de geëigende instantie.

– De afgifte van het fyto-sanitair gezondheidscertificaat als expliciete overheidstaak berust op internationale regelgeving in het kader van de FAO. In dit kader verplichten de landen (= overheid) zich ten opzichte van elkaar tot het garanderen van de gezondheid van geëxporteerde gewassen/plantaardige produkten middels een inspectie door een (overheids-)plantenziektenkundige dienst.

– Het functioneren van de privaatrechtelijke controle is sterk afhankelijk van de mogelijkheid om betrokkenen binnen de bedrijfstak te kunnen verplichten tot aansluiting. Door uitspraken van het Hof van Justitie te Luxemburg is de geldigheid van de aansluitingsplicht voor wat betreft de handelssector op losse schroeven komen te staan. In bepaalde gevallen kan de aansluitingsplicht namelijk als handelsbelemmering worden aangemerkt. Indien deze lijn zich doorzet in de toekomst zullen taken door de overheid moeten worden overgenomen.

– Naast het reeds gestelde worden omwille van efficiency keuringen door de overheid uitgevoerd. Binnen de structuur van de privaatrechtelijke controle zijn samenwerkingsverbanden die zich uitstrekken over meerdere produktiesectoren moeilijker realiseerbaar dan binnen een overheidsorganisatie. Combinatie van de keuring van levend vee, de roodvleeskeuring, de pluimveekeuring en de varkensclassificatie is dan ook een van de redenen die ten grondslag ligt aan de rijksvleeskeuring.

Steunmaatregelen.

Borgstellingsfonds.

Aangezien het Fonds destijds is opgericht om een «gat in de financieringsmarkt» op te vullen, lijkt het niet waarschijnlijk dat de banken of anderen bereid zullen zijn deze taak over te nemen. Zo zij daartoe al in staat zouden zijn, zullen de rentetarieven dermate oplopen bij dit soort leningen, dat het beoogde doel volledig wordt gemist. Ook is het mogelijk dat de leningen überhaupt niet worden verstrekt. Vooral de zwakkeren zullen daarvan de dupe worden. Bovendien heeft de overheid dan geen greep meer op dit beleidsinstrument, dat in bepaalde perioden (afzetproblemen, tijdelijke overbruggingsfinancieringen etc.) en bij bepaalde situaties (denk aan het huidige glassectorbeleid, waarbij de financiering van energiebesparende investeringen knelpunten oplevert) een ondersteunende en sturende taak heeft.

O- en S-fonds.

De uitgaven van het O- en S-fonds vloeien voort uit uitvoering van EG-maatregelen, resp. bestuursbeslissingen. Verdere privatisering, met verlies aan overheidsinvloed, is ongewenst doordat het karakter van beleidsinstrument dan verloren kan gaan. Dit kan optreden wanneer bij voorbeeld minder geld uitgegeven gaat worden aan subsidiëring van mestbanken en bedrijfsverzorgingsdiensten. Het is niet waarschijnlijk dat verdere privatisering tot efficiëncyverbetering zal leiden.

4.4. Beleid in het buitenland.

Vraag B.IV.1. *Welk beleid wordt ter zake gevoerd in andere geïndustrialiseerde landen?*

Vraag B.IV.2. *Wat zijn de belangrijkste verschillen met het beleid in Nederland?*

Algemeen.

Een goede vergelijking van het beleid op het onderhavige terrein tussen Nederland en het buitenland is erg moeilijk door andere omstandigheden in het buitenland en gebrek aan kwantitatieve gegevens.

In het algemeen kan gesteld worden dat in Nederland, in vergelijking met andere EG-lid-staten en ook andere geïndustrialiseerde landen, in het beleid de instrumenten onderzoek-voorlichting-onderwijs, alsmede de financiering hiervan door de overheid, altijd een relatief belangrijke plaats hebben ingenomen en nog innemen. In het buitenland wordt naar verhouding, meer dan in Nederland, gebruik gemaakt van steunmaatregelen. Voor een goede vergelijking moet evenwel niet alleen naar de onderhavige instrumenten worden gekeken, maar moet tevens het totale sociaal-economische beleid (met de samenhangende voorzieningen voor de agrariërs) in ogenschouw worden genomen. De verschillen tussen de EG-lid-staten op dit terrein zijn onvoldoende te kwantificeren.

Een in het oog springend verschil tussen Nederland en de overige EG-lid-staten betreft het fiscale klimaat. Uit een in 1981 verschenen studie over verschillen in belastingklimaat tussen de lid-staten van de EG (Tweede Kamer, zitting 1980–1981, 16 727, nrs 1–2) blijkt dat voor de Nederlandse agrariërs het fiscale regime duidelijk ongunstiger is dan voor agrariërs in de meeste andere lid-staten. Onderstaand is voor de 4 groepen van instrumenten een aantal relevante opmerkingen gemaakt over verschillen tussen Nederland en andere landen.

Onderzoek.

Het landbouwkundig onderzoek in de geïndustrialiseerde landen wordt evenals in Nederland voornamelijk door de overheid gefinancierd. Een verschil met Nederland is de plaats waar het onderzoek plaatsvindt. In Nederland is een groot aantal instituten voor het landbouwkundig onderzoek opgericht, terwijl in andere landen het onderzoek als regel in universitaire instellingen geschiedt. De directe invloed van het bedrijfsleven op het onderzoek in andere landen is, ten gevolge van deze organisatie, gering. Het streven in de landen van de Europese Gemeenschap is thans erop gericht de onderzoekprogramma's sterker te richten op de directe belangen van de agrariër en voor de uitkomsten informatiekkanalen te scheppen, die minder afhankelijk zijn van de commerciële voorlichting.

Voorlichting.

Evenals in Nederland bestaan er in alle EG-landen landbouwvoorlichtingsdiensten. Over het algemeen is er sprake van overheidsvoorlichting. In die landen waar de voorlichting is ondergebracht bij organisaties van agrariërs worden de activiteiten sterk gesubsidieerd. Fundamenteel bestaan er geen verschillen met het beleid dat in Nederland ten aanzien van de voorlichting

wordt gevoerd. De verschillen die optreden zijn vooral van organisatorische aard. De indruk bestaat dat in die landen waar de voorlichting is ondergebracht bij het bedrijfsleven, de voorlichtingsactiviteiten een meer service-achtig karakter dragen dan in Nederland. Hierbij kan bij voorbeeld gedacht worden aan taken die in Nederland door boekhoudbureaus worden uitgevoerd.

Keuringen en bestrijding bedrijfsleven, planten- en dierziekten.

In de overige EG-landen loopt het beleid ten aanzien van de uitvoering en de financiering van *keuringen en controles* sterk uiteen. De privaatrechtelijke structuur van de controles is in géén van de overige lid-staten zover doorgevoerd als in de Nederlandse agrarische sector. In de overige landen wordt het merendeel van de wettelijk vastgestelde regelingen uitgevoerd door de overheid.

De financiering van de keuringen verschilt per lid-staat, maar in het algemeen kan gesteld worden dat in het buitenland een minstens zo grote overheidsbijdrage voorkomt als in Nederland.

In Nederland is de bestrijding van *dierziekten* in grote mate overgelaten aan het georganiseerde bedrijfsleven, zulks in tegenstelling tot de situatie in bij voorbeeld Duitsland, Frankrijk en Zweden. Overigens financiert de Nederlandse overheid 50% van de kosten van de dierziektenbestrijding. Het beleid in Nederland is afgestemd op het openhouden en vergroten van exportmogelijkheden en derhalve op het zo min mogelijk, met het oog op de volksgezondheid en de wering van dierziekten, belemmeren van de handelsmogelijkheden. Andere – importerende – landen zullen sneller geneigd zijn tot importbelemmerende maatregelen.

Voor wat betreft de bestrijding van *plantenziekten* worden voor zover bekend de maatregelen ter bestrijding van quarantaineziekten (dat wil zeggen die ziekten die prohibitief zijn voor het internationaal handelsverkeer en waarbij in internationaal verband overeenstemming over het quarantainekarakter is bereikt) ook in het buitenland uitgevoerd door diensten van de overheid.

Steenmaatregelen.

Het instrument van *borgstelling* met behulp van overheidsmiddelen wordt behalve in Nederland ook in andere lid-staten van de EG toegepast. De omvang van deze vorm van borgstelling is evenwel in deze lid-staten van geringere betekenis, mede omdat het landbouwbeleid in deze lid-staten prioritair gericht is op het verlenen van directe steun aan de landbouw door middel van kapitaal- en rentesubsidies en overheidsleningen.

Voor wat betreft vergelijkbare uitgaven analoog aan de uitgaven van het *O- en S-fonds* geldt het volgende. In principe gelden de EG-maatregelen ook in andere lid-staten. In de uitvoering zijn er evenwel nogal grote verschillen. Dit komt o.a. tot uitdrukking in de rentesubsidieregeling waarbij in de meeste lid-staten maximaal gebruik gemaakt wordt van de steunmogelijkheden, terwijl dat in Nederland niet het geval is. Dit hangt overigens ook af van de in de lid-staten uiteenlopende rentestanden.

5. BELEIDSARIANTEN.

VRAGEN UIT DE TAAKOPDRACHT.

C.1. Welke beleidsvarianten (ca. 4) zijn denkbaar, naast de verplichte –20% variant?

Karakteriseer iedere beleidsvariant in termen van: wijziging van de doelstellingen,erschikking van de instrumenten, (versterkte) toepassing van de profijtgedachte of privatisering.

Geef zoveel mogelijk gekwantificeerd de verwachte effecten aan van iedere beleidsvariant op de realisering van de (herziene) doelstellingen en andere doelstellingen van het overheidsbeleid.

- Vermeld in ieder geval de effecten van de varianten op:
- de werkgelegenheid in de kwartaire sector (ten opzichte van actuele niveau en ten aanzien van het in de meerjarenramingen voorziene niveau);
 - de collectieve uitgaven (ingedeeld in economische categorieën) voor de afzonderlijke jaren 1982–1986;
 - de (tertiaire) inkomensverdeling.

Geef voor zover mogelijk de effecten voor de werkgelegenheidsontwikkeling en de koopkrachtontwikkeling.

Geef de eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord weer.

C.2. Dienen de beleidsvarianten gepaard te gaan met beleidswijzigingen op andere terreinen?

C.3. Wat is voor diverse beleidsvarianten de termijn waarop realisering mogelijk is? Welke maatregelen dienen te worden getroffen ter realisering van de beleidsvarianten (bij voorbeeld wetswijzigingen, herzien van afspraken/toezeggingen e.d.) en wat is het tijdschema daarvoor?

UITWERKING VAN DE VRAGEN.

5.1. Algemeen.

De werkgroep heeft ten aanzien van het ontwikkelen van beleidsvarianten de volgende gedachtengang ontwikkeld. Allereerst wordt nagegaan wat middels efficiencyverbetering en toepassing van de profijtgedachte en de privatiseringsgedachte in de komende jaren in termen van besparingen zou kunnen worden gerealiseerd, onder de randvoorwaarde dat het outputniveau van het dienstenpakket volledig blijft gehandhaafd. In aanvulling op de resultaten van deze beleidsvariant zijn een –20% variant en twee –5% varianten ontwikkeld. Bij deze varianten is sprake van een vermindering van het outputniveau van het dienstenpakket.

Bij de –20% en de eerste –5% variant wordt de besparing gerealiseerd door sterke toepassing van het profijtbeginsel op het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen. Bij deze –5% variant zijn binnen dit terrein nadere prioriteiten gesteld.

Hoewel de eerste prioriteitenkeuze bij de varianten is gemaakt zoals bij de –20% variant is aangegeven, is op aandrang van diverse deelnemers in de werkgroep een tweede –5% variant ontwikkeld door bezuinigingen op het terrein van voorlichting. De keuze in deze laatste variant staat haaks op de prioriteitenkeuze van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Bij de ontwikkeling van varianten is alleen bij variant 1 het landbouwkundig onderzoek betrokken. In aanvulling op efficiencyverbetering en toepassing van het profijtbeginsel (vgl. variant 1) zijn er voor onderzoek nog generieke maatregelen tot bezuinigingen mogelijk (zie het rapport van de werkgroep heroverweging wetenschappelijk onderzoek). In verband met de werkwijze in de werkgroep heroverweging wetenschappelijk onderzoek, waarbij geen sectorale benadering is uitgewerkt, heeft de werkgroep heroverweging uitgaven land- en tuinbouw van een nadere uitwerking van varianten op het terrein van landbouwkundig onderzoek afgezien.

Als ijkpunt voor de varianten geldt de meerjarenraming van uitgaven in 1986. Het budgettaire onderwerp omvat een bedrag van f 818,9 miljoen in 1986. Hierbij dient het volgende te worden aangetekend. In het meerjaren-cijfer is voor 1986 f 138,1 miljoen begrepen in verband met de roodvleeskeuring. In dit bedrag is reeds een aftrek gecalculeerd in verband met een nog door te voeren reorganisatie. In het kader daarvan zal de roodvleeskeuring worden doorgelicht op het aspect van de organisatie. Aangezien de uitgaven voor de roodvleeskeuring een belangrijk onderdeel uitmaken van de uitgaven land- en tuinbouw – welk onderwerp volgens de taakopdracht

door de werkgroep dient te worden heroverwogen – kunnen deze uitgaven niet buiten beschouwing blijven. In de –20% en de beide –5% varianten zijn de uitgaven op de roodvleeskeuring proportioneel gereduceerd door toepassing van het profijtbeginssel (tariefsverhogingen).

5.2. Variant 1. Efficiencyverbetering, toepassing, privatisering en toepassing profijtgedachte bij handhaving van het outputniveau van het dienstenpakket.

Per instrument is nagegaan wat op deze terreinen bereikt kan worden, mede gezien vanuit de ontwikkelingen in het verleden. Hetgeen voor onderzoek in deze beleidsvariant is aangegeven komt nagenoeg overeen met de resultaten van de discussies in de werkgroep heroverweging wetenschappelijk onderzoek.

5.2.1. Efficiencyverbetering.

Het verbeteren van de efficiency was en is een continu proces voor de betrokken instrumenten. Efficiencyverbetering is steeds noodzakelijk (geweest) om met een afnemende omvang van de organisatie een adequate uitvoering van een uitdijend takenpakket te kunnen volbrengen. Het aantal nieuwe taken is immers gedurende de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen. Met name wordt daarbij gedoeld op de taakvelden voortvloeiende uit een toegenomen en wenselijk geachte betrokkenheid van de land- en tuinbouw bij de totale maatschappelijke ontwikkelingen (o.a. kwaliteit, natuur- en landschap). Tevens is de omvang van de produktie (en export) van de land- en tuinbouw sterk toegenomen, hetgeen in kwantitatieve zin een uitbreiding van het takenpakket met zich mee heeft gebracht. Bijlage 12 geeft hierover enige gegevens.

Voor de verschillende instrumenten is, mede gezien tegen de achtergrond van wat in het verleden op het betreffende terrein van efficiencyverbetering is gerealiseerd, aangegeven wat met een verdere efficiencyverbetering bespaard kan worden. Deze efficiencyverbetering zal geen vermindering van het takenpakket met zich meebrengen, maar zeer zeker ook geen uitbreiding van het takenpakket mogelijk maken.

Bij het *onderzoek* heeft efficiencyverbetering in de afgelopen 10 jaar geleid tot aanzienlijke bezuinigingen. Door stringente planning en evaluatie van activiteiten, waarbij gebruik gemaakt wordt van een meerjarenvisie, is het onderzoek erin geslaagd een groeiend takenpakket uit te voeren. De formatie van het totale landbouwkundig onderzoek is teruggelopen van ca. 3875 in 1970 tot ca. 3670 plaatsen in 1982. De laatste ingrijpende formatie-inkrimping heeft plaats gehad in 1981 en bedroeg 70 formatieplaatsen. Voortgaande efficiencyverbetering in het landbouwkundig onderzoek zal slechts tot geringe besparingen kunnen leiden en moet gezien worden in het licht van het totaal aan wetenschappelijk onderzoek in Nederland (zie ook rapport werkgroep heroverweging wetenschappelijk onderzoek). Wanneer in het onderzoek gebruik gemaakt zal worden van een flexibel personeelsbeleid zal dit in 1986 kunnen resulteren in een efficiencyverbetering van 1%. Daar zal een inkrimping van de formatie van 1% mee gepaard gaan.

In de *voorlichtingsdienst* (Provinciale Directies voor de Bedrijfsontwikkeling) is het personeelsbestand gedurende de afgelopen 15 jaar teruggelopen van ca. 1575 tot ca. 1200 personen. Met name door een grootscheepse reorganisatie rond 1970 is dit tot stand gekomen. De laatste inkrimping heeft plaatsgevonden per 1 januari 1982 en bedroeg 50 formatieplaatsen.

De materiële uitgaven zijn dusdanig gereduceerd dat een verdere teruggang het naar behoren functioneren van de dienst sterk nadelig zal beïnvloeden onder de voorwaarde van gelijkblijvende output. Sedert 1979 zijn de materiële uitgaven nagenoeg constant gebleven.

Evenals bij het onderzoek heeft de voorlichting door een stringente planning en evaluatie van activiteiten een groter aantal taken kunnen volbrengen. In de voorlichting zal met behulp van kleinere reorganisaties, introductie van micro-elektronica en het toepassen van een flexibel personeelsbeleid in de komende periode een jaarlijkse efficiencyverbetering van maximaal 0,5% gerealiseerd kunnen worden. Dit betekent over het tijdvak 1983-1986 dat, indien genoemde efficiencyverbetering tot stand kan worden gebracht, het niveau van uitgaven in 1986 met maximaal ca. 2% zou kunnen verminderen ten opzichte van het niveau in de meerjarenramingen.

Op het terrein van *keuringen* zijn de activiteiten de laatste jaren gericht geweest op het verhogen van de efficiency binnen het controle-apparaat. Voor de privaatrechtelijke keuringsinstanties heeft dit er onder meer toe geleid dat het aantal regionaal opererende keuringsdiensten ressorterend onder de NAK (Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Zaaizaad en Pootgoed voor Landbouwgewassen) teruggebracht is van 13 naar 5.

Verhoging van de efficiency heeft een formatie-inkrimping van de *Plantenziektenkundige Dienst* met 50 formatieplaatsen tussen 1965 en 1980 mogelijk gemaakt (afname van 470 tot 420). Tevens is het reëel besteedbaar budget aan materiële uitgaven in deze periode licht gedaald.

De formatie van de *Veterinaire Dienst* is in de periode 1965-1980 uitgebreid van 140 tot 370 plaatsen; deze uitbreiding is nagenoeg geheel het gevolg geweest van de opzet van de Pluimveekeuringsdienst (keuring bij het slachten en toezicht op de verwerking van \pm 300 miljoen stuks pluimvee per jaar).

Op het terrein van *keuringen* zou een verdere efficiencyverbetering door reorganisaties van keuringsinstellingen en integratie van activiteiten een besparingsmogelijkheid ten opzichte van de meerjarenraming in 1986 van ca. 1% mogelijk kunnen maken.

Ten aanzien van *de bestrijding van planten- en dierziekten* en de steunmaatregelen zijn geen substantiële besparingen door efficiencyverbetering te verwachten.

5.2.2. *Privatisering*

In organisatorisch opzicht is een belangrijk deel van de activiteiten op het terrein van keuringen en dierziektenbestrijding reeds geprivatiseerd. Hetzelfde geldt voor de sociaal-economische voorlichting.

In het voorgaande (evaluatie van het beleid) is reeds vrij uitvoerig ingegaan op de mogelijkheden om een aantal taken te privatiseren. Aldaar is geconcludeerd dat bezien vanuit de invalshoek van de samenhang van het beleid de nadelen van privatisering van onderzoek en voorlichting groter worden geacht dan de voordelen. Voor een aantal, kleiner van omvang zijnde activiteiten op het terrein van keuringen, is het beeld wat anders.

In de sfeer van de *plantaardige keuringen* zou een privatisering van de veldkeuring van tulpen denkbaar kunnen zijn (overdragen naar de Bloembollenkeuringsdienst) en zou de keuring van houtige siergewassen onder de verplichte keuring van de Nederlandse Algemene Keuringsdienst gebracht kunnen worden. Ervan uitgaand dat het efficiëncyniveau van deze keuringen in geprivatiseerde vorm gelijk is aan de uitvoering door de Plantenziektenkundige Dienst en bij een 50/50-financiering van deze keuringen, zal het budgettaire effect voor de overheid op een voordelig effect van ca. f 100 000 geschat kunnen worden.

In de sfeer van de *veterinaire keuringen* kan de exportkeuring van dierlijk vet op een aantal kwaliteitskenmerken wellicht aan het bedrijfsleven worden overgedragen. Controle door de overheid op steekproefbasis blijft noodzakelijk. Het budgettair voordelig effect voor de overheid kan bij 50/50-financiering geschat worden op ca f 100 000.

5.2.3. *Toepassing profijtbeginsel.*

Voor het *onderzoek* is reeds bij de evaluatie van het beleid aangegeven dat het bedrijfsleven jaarlijks voor rond f 17 miljoen in de kosten van het onderzoek op de onderzoekinstellingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij bijdraagt. Deze bijdrage komt tot stand in het overleg dat continu plaatsvindt tussen overheid en bedrijfsleven en dat mede bepalend is voor het volume, de richting, soort en efficiency van het landbouwkundig onderzoek. Een verdere toepassing van het profijtbeginsel is sterk afhankelijk van de bereidheid en de financiële mogelijkheden van het bedrijfsleven om de output in tact te houden. Ingeschat kan worden dat het bedrijfsleven in 1986 maximaal 1% van de uitgaven, overeenkomend met een bedrag van f 2,7 miljoen extra zal willen bijdragen. Voor het bedrijfsleven betekent dit een lastenverzwaring.

Uitwerking van het profijtbeginsel zal dienen te geschieden, analoog aan de weg waarlangs het momenteel gebeurt. Dit betekent een verhoging van de bijdrage van het georganiseerde bedrijfsleven. Het toepassen van het profijtbeginsel op de directe gebruikers door middel van tarieven is een onmogelijke zaak. Een verdergaande doorvoering van het profijtbeginsel zal als gevolg van de te verwachten reactie van het bedrijfsleven tot een verlaging van het niveau van het dienstenpakket leiden. Zie voor nadelen B III.2.

Ten aanzien van de *voorlichting* is reeds bij de evaluatie van het beleid aangegeven dat het profijtbeginsel op beperkte schaal wordt toegepast. Een verdere toepassing van het profijtbeginsel met volledige handhaving van het dienstenpakket is sterk afhankelijk van de bereidheid van het bedrijfsleven om een lastenverzwaring te dragen. Wanneer het profijtbeginsel verder wordt toegepast zal dit alleen via de weg van de geleidelijkheid dienen te geschieden. Het profijtbeginsel kan niet toegepast worden op elke voorlichtingsactiviteit of bezoek aan een agrariër. De verwevenheid van activiteiten maakt het onmogelijk om hier een adequate afbakening van activiteiten aan te geven. Derhalve zal het profijtbeginsel in een bijdrage van het georganiseerde bedrijfsleven vertaald moeten worden. Wanneer in het tijdvak van 1983 tot en met 1986 jaarlijks 0,5% van het uitgavenpakket middels bijdragen van het bedrijfsleven gefinancierd zou worden betekent dit, in 1986 een totale besparing van ca. 2%. Voor het bedrijfsleven betekent dit een evenredige lastenverzwaring en een beperking van de mogelijkheden voor inkomensvorming. Verdere doorvoering van het profijtbeginsel zal tot een verlaging van het niveau van het dienstenpakket leiden. Zie voor nadelen B.III.2.

Met betrekking tot *keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten* wordt opgemerkt dat de toepassing van profijtbeginsel reeds in sterke mate geldt voor het merendeel van deze activiteiten. Het bedrijfsleven betaalt 50% van de kosten van de meeste keuringsactiviteiten. Voor de roodvleeskeuring ligt dit percentage op 80, voor de dierziektenbestrijding op 50 en voor de plantenziektenbestrijding op 20.

Een verdere toepassing van het profijtbeginsel is in principe mogelijk, maar leidt direct tot lastenverzwaring en beperking van de mogelijkheden voor inkomensvorming. Deze verdere toepassing van het profijtbeginsel zal slechts in beperkte mate van invloed zijn op het totaal aan keuringsactiviteiten. De keuringsactiviteiten hebben namelijk voor het merendeel een verplicht karakter. Een versterkte toepassing van het profijtbeginsel is

mogelijk te realiseren op het terrein van het deugdelijkheidsonderzoek van bestrijdingsmiddelen. Dit onderzoek wordt momenteel nagenoeg volledig door de overheid gefinancierd. Wanneer hier op termijn een 50% bijdrage van het bedrijfsleven voor kan worden verkregen betekent dit op termijn (1986) een besparing van ca. f3 miljoen. Nadeel van deze ingreep is een prijsstijging van de middelen en daaruit voortvloeiend een negatief inkomenseffect voor boer en tuinder.

Op het terrein van steunmaatregelen wordt het profijtbeginsel in beperkte mate toegepast bij het opzetten van rapporten voor de aanvraag van rentesubsidie of borgstelling. Een verdere toepassing van het profijtbeginsel is uiteraard mogelijk, maar dit zal het aantal aanvragen doen verminderen en daarmee de output van diensten aantasten.

5.2.4. Effecten van de toepassing van variant 1.

Onderstaand zijn de volgende effecten van realisatie van variant 1 aangegeven:

1. effecten op de doelstellingen;
2. effecten op de collectieve uitgaven;
3. effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector;
4. effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling;
5. overige effecten.

Tevens is de eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord/de regeringsverklaring aangegeven.

5.2.4.1. Effecten op de doelstellingen.

Realisatie van de variant heeft, met name door een versterkte toepassing van het profijtbeginsel een (beperkt) negatief effect op de concurrentie-, rentabiliteits- en inkomenspositie van de land- en tuinbouwbedrijven. Voorzover dit voor een aantal bedrijven zal leiden tot het staken van de activiteiten kan dit een beperkt negatief effect hebben op de werkgelegenheid in de agrarische sector.

5.2.4.2. Effecten op de collectieve uitgaven.

Als referentiepunt zijn de uitgaven in de meerjarenramingen aangehouden. Wanneer variant 1 geëffectueerd wordt betekent dit de volgende besparingen – ten opzichte van de meerjarenraming – (bedragen maal f miljoen):

	1982	1983	1984	1985	1986
Meerjarenraming uitgaven	850,7	831,1	830,3	818,3	818,9
Effect van: efficiencyverbetering	–	1,5	3,0	4,5	5,9
privatisering	–	0,1	0,2	0,2	0,2
toepassing profijtbeginsel	–	2,0	4,1	6,1	8,1
Totaal variant 1	–	3,6	7,3	10,8	14,2

Het totale effect van realisatie van deze variant op de meerjarenraming van uitgaven in 1986 bedraagt 1,7%.

Ingedeeld naar economische categorieën zijn de effecten van deze variant als volgt (bedragen maal f miljoen).

	1983	1984	1985	1986
a. Overdrachten aan bedrijven				
b. Inkomensoverdrachten aan gezinnen				
c. Kostprijsverhogende subsidies/gebruikersbijdragen	2,1	4,3	6,3	8,3
d. Personeel kwartaire sector	1,2	2,4	3,6	4,7
e. Materiële overheidsconsumptie	0,3	0,6	0,9	1,2
f. Overheidsinvesteringen				
Totaal	3,6	7,3	10,8	14,2

In bijlage 13 is het effect van efficiencyverbetering, privatisering en toepassing van het profijtbeginsel voor de verschillende instrumenten nader uitgewerkt.

5.2.4.3. Effect op de werkgelegenheid in de kwartaire sector.

Nevenstaand is aangegeven wat realisatie van variant 1 betekent in termen van vermindering van de werkgelegenheid. Een uitwerking per instrument is aangegeven in bijlage 14.

	1982	1983	1984	1985	1986
Meerjarenraming formatieplaatsen	6179	6180	6176	6151	6151
Effect van: efficiencyverbetering	—	17	35	52	70
privatisering	—	2	5	5	5
toepassing profijt- beginsel	—	—	—	—	—
Totaal	—	19	40	57	75

Realisatie van de variant betekent een formatievermindering van 1,2% in 1986.

5.2.4.4. Effect op de (tertiaire) inkomensverdeling.

Realisatie van deze variant heeft geen effect op de inkomensverdeling.

5.2.4.5. Overige effecten.

Naast verlies aan werkgelegenheid in de kwartaire sector heeft realisatie van de variant directe effecten op de werkgelegenheid in andere sectoren. Deze effecten zijn:

- een verlies aan arbeidsplaatsen bij de sociaal-economische voorlichting door efficiencyverbetering, welke begroot kan worden op 4 in 1986 (2% van de formatie);
- een verlies aan arbeidsplaatsen bij de privaatrechtelijke keuringsinstellingen, welke begroot kan worden op 10 in 1986. Ook deze achteruitgang van de werkgelegenheid komt voort uit efficiencyverbetering;
- een toename van de werkgelegenheid bij privaatrechtelijke keuringsinstellingen door privatisering van een aantal activiteiten. Deze toename is conform de afname bij de overheid en bedraagt dus 5 plaatsen vanaf 1984.

5.2.4.6. Eventuele mate van strijdigheid van realisatie van de variant met het regeerakkoord/de regeringsverklaring.

Het regeerakkoord noemt ten aanzien van het onderhavige beleidsterrein geen beleidsvoornemens. De negatieve effecten op de inkomenspositie en de concurrentiepositie van de land- en tuinbouw staan op gespannen voet met de passage in de regeringsverklaring waarin wordt gesteld dat de regering het mogelijke zal doen om de teruggang van de inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren.

5.2.5. Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen samenhangend met realisatie van de beleidsvarianten.

Voor zover kan worden overzien zijn er voor de realisatie van deze variant geen beleidswijzigingen op andere terreinen noodzakelijk.

5.2.6. Realisatietermijn en benodigde maatregelen.

Bij de ontwikkeling van deze variant is uitgegaan van een geleidelijke doorvoering van een aantal veranderingen. In die zin moet de aangegeven

termijn als redelijk worden beschouwd. De realisatietermijn van de voorstellen met betrekking tot de versterkte toepassing van het profijitbeginsel hangt mede af van het overleg met het bedrijfsleven.

Het doorvoeren van de variant betekent concreet de volgende acties:

- op korte termijn overleg met het georganiseerd bedrijfsleven over toepassing profijitbeginsel in onderzoek en voorlichting;
- op korte termijn overleg met het betreffende bedrijfsleven over privatisering van een aantal keuringen;
- op korte termijn het overleg met het bedrijfsleven over toepassing van het profijitbeginsel op het deugdelijkheidsonderzoek voor bestrijdingsmiddelen intensiveren. Om een dermate snelle stijging van tarieven te kunnen realiseren is een ontheffing nodig van de maximale prijsverhoging op basis van de prijzenwet;
- op korte termijn stappen ondernemen tot het ontwikkelen van een flexibeler personeelsbeleid.

5.3. Variant 2. De –20% variant.

5.3.1. Algemeen.

Zoals reeds gesteld wordt de uitkomst van de eerste variant benut bij het ontwikkelen van de volgende varianten. Referentiepunt daarbij is de besparing, welke in 1986 wordt gerealiseerd op de collectieve uitgaven. Deze besparing bedraagt ca. 2%. Dit betekent dat, voor de realisatie van een besparing van 20% in 1986, additioneel ca. 18% bespaard zal moeten worden. Deze besparing, ter grootte van f 149,6 miljoen in 1986 moet worden gehaald door ten aanzien van alle instrumenten evenveel te bezuinigen of een keuze te doen uit de instrumenten. De werkgroep heeft voor de laatste weg gekozen en prioriteiten gesteld ten aanzien van het handhaven van bepaalde instrumenten. Deze keuze heeft er toe geleid dat de instrumenten onderzoek en voorlichting zoveel als mogelijk gespaard blijven en de besparingen moeten worden gerealiseerd door wijzigingen in de financiering van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en de steunmaatregelen. Tevens is zoals bij par. 5.1 is aangegeven een reductie van 20% op de uitgaven van de roodvleeskeuring toegepast.

Bij het uitwerken van deze variant zijn verder geen prioriteiten binnen het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen aangegeven. De benodigde besparingen worden naar rato over deze instrumenten verdeeld, met de aantekening dat het uitvoeren van een aantal maatregelen in het kader van het O- en S-fonds krachtens EG-richtlijnen verplicht is. Wel is een schatting gemaakt van de «ruimte» welke nog nationaal aanwezig is binnen de algemene EG-richtlijnen.

Bij het uitwerken van de variant zal eerst worden aangegeven, welke financiële ruimte er in principe op de betreffende terreinen vrij te maken zou zijn om tot een –20% variant te komen. Deze ruimte betreft de collectieve uitgaven op deze terreinen in het tijdvak 1983–1986, waarbij een correctie is aangebracht voor de verplichtingen welke voor de komende jaren voor het O- en S-fonds bestaan op grond van afgesloten contracten in het kader van de rentesubsidie- en beëindigingsregeling. Tevens is voor deze 2 regelingen op basis van EG-richtlijnen voor de komende jaren een minimaal bedrag gereserveerd om deze regelingen, zij het op een laag uitgavenniveau, nog te kunnen uitvoeren (vgl. ook bijlage 15)

5.3.2. De theoretische financiële ruimte binnen het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen.

Deze theoretische financiële ruimte (in f miljoenen) is onderstaand voor de verschillende onderdelen voor 1983 t/m 1986 aangegeven. In bijlage 15 is een en ander nader uitgewerkt.

	1983	1984	1985	1986
Totale bijdrage op het terrein van keuringen	54,3	54,8	53,8	53,8
Diverse activiteiten Plantenziektenkundige Dienst	13,3	12,5	11,7	11,0
Bestrijding dierziekten	35,1	35,2	35,2	35,2
Raad voor het Kwekersrecht	1,4	1,4	1,4	1,4
Steunmaatregelen	14,2	14,2	25,6	32,0
Totale theoretische financiële ruimte	118,3	118,1	127,7	133,4

5.3.3. Concrete uitwerking van de benodigde besparingen.

Als referentiepunt voor de -20% variant is een besparing van 20% op de uitgaven in 1986 genomen. Deze besparing zal in 4 jaarlijkse stappen (1983 t/m 1986) van elk 5% moeten worden gerealiseerd. Voor 1983 betekent dit een besparing van 5%, voor 1984 van 10% enzovoorts. Onderstaand is deze gedachtengang cijfermatig aangegeven. Tevens is aangeduid hoeveel bespaard kan worden met realisatie van variant 1. Als resultante daarvan kan worden afgeleid hoe groot de besparing op het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen zal moeten zijn. Wanneer dit afgezet wordt tegen de totale financiële ruimte op deze terreinen (5.3.2) kan worden berekend met hoeveel % het overheidsaandeel in deze activiteiten daalt (bedragen x f mln.)

	1983	1984	1985	1986
1. Uitgaven	831,1	830,3	818,2	818,9
2. Besparingen vgl. 20% variant	41,6	83,0	122,7	163,8
3. Besparingen vgl. variant 1	3,6	7,3	10,8	14,2
4. Besparingen vgl. -20% op uitgaven roodvleeskeuring	6,9	13,8	20,7	27,6
5. Resterende besparingen door verlaging bijdragen (2-3-4)	31,1	61,9	91,2	122,0
6. Theoretische financiële ruimte in keuringen etc.	118,3	118,1	127,7	133,4
7. Verlaging van het overheidsaandeel in keuringen etc. (in %) (5/6)	26	52	71	91

De verlaging van de overheidsuitgaven in 1986 betekent dat de overheid de financiële ondersteuning van genoemde activiteiten nagenoeg volledig staakt, met uitzondering van een zeer minimale toepassing van de rente-subsidie- en beëindigingsregeling. De financiering van de roodvleeskeuring komt voor 100% op de schouders van het bedrijfsleven terecht.

5.3.4. Effecten van de toepassing van de -20% variant.

Onderstaand zijn de effecten van de toepassing van de -20% variant uitgewerkt. Daarbij is aandacht geschonken aan:

1. effecten op de realisering van de doelstelling;
2. effecten op de collectieve uitgaven;
3. effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector;
4. effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling;
5. overige effecten.

Tevens is de eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord/de regeringsverklaring aangegeven.

5.3.4.1. Effecten op de realisering van de doelstellingen.

De effecten zijn per subdoelstelling nader uitgewerkt. Daarbij is vooral gebruik gemaakt van een kwalitatieve benadering, aangezien een kwantitatieve benadering veelal onmogelijk is.

Subdoelstelling 1.1. Het zorgdragen voor de voorziening met – uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid – hoogwaardige produkten tegen redelijke en stabiele prijzen.

Een verlaging van de overheidsbijdrage in de keuringskosten behoeft in principe slechts voor een deel effect te hebben op het totaal aantal keuringen dat wordt uitgevoerd. Een deel van de activiteiten op dit terrein heeft namelijk een verplicht karakter. Echter voor volledige doorberekening van de kosten van de pluimveekeuring en de keuringen op basis van de Zaaizaad- en plantgoedwet en de Landbouwkwaliteitswet zijn wetswijzigingen noodzakelijk. Verhoging van de keuringskosten voor het bedrijfsleven zal echter tot gevolg hebben dat de discussies rond de aansluitingsplicht (vgl. ook B.III.5) verhevigd worden. Dit kan betekenen dat er een afbouw van het privaatrechtelijke controlesysteem aanvangt, met als gevolg dat meer keuringen door de overheid zullen moeten geschieden, hetgeen in strijd is met de privatiseringsgedachte.

Het ontwikkelen van nieuwe produkten van kwalitatief hoge aard gaat vaak gepaard met een vrijwillige keuring. Deze activiteiten zullen afnemen als de bijdrage in keuringskosten drastisch wordt verminderd. Tevens zal de bereidheid van het bedrijfsleven om aan kwaliteitsverbeterende maatregelen mee te werken afnemen. Verlaging van de overheidsbijdrage bij de bestrijding van planten- en dierziekten zal tot gevolg hebben dat het aantal activiteiten op dit terrein verminderd wordt. Dit zijn de activiteiten, die de overheid niet aan het bedrijfsleven kan opleggen. In het bijzonder geldt dit voor de preventieve gezondheidszorg voor dieren. Wanneer de overheidsbijdrage hiervoor afneemt heeft dit ongetwijfeld een vermindering van activiteiten tot gevolg. Dientengevolge zal de politionele bestrijding weer een belangrijkere plaats gaan innemen, met de hoge kosten die hiermee gepaard gaan. De bestaande wetten bieden geen ruimte om de kosten van de politionele bestrijding ten laste van het bedrijfsleven te brengen. Juist om redenen van financieel voordeel is een aantal jaren geleden overgegaan van politionele bestrijding naar preventieve gezondheidszorg (vgl. beschrijving van het beleid).

Verlaging van de overheidsbijdrage op het terrein van de steunmaatregelen zal op de langere termijn een verzwakking van de structuur van de land- en tuinbouwbedrijven betekenen en derhalve het element van redelijke en stabiele prijzen in de doelstelling enigszins kunnen aantasten. Voor zover het bedrijfsleven de verhoogde bijdragen voor keuringen en bestrijding van planten- en dierziekten aan de consument zal (kunnen) doorberekenen betekent dit eveneens een mogelijke aantasting van het element van redelijke prijzen in deze subdoelstelling.

Subdoelstelling 1.2. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken ondernemingen.

Het verwerklijken van de –20% variant betekent een aanzienlijke aantasting van de rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken ondernemingen. Voor het overgrote deel is deze variant namelijk een versterkte toepassing van het profijtbeginsel. Zowel op het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten, als van steunmaatregelen zullen de Nederlandse agrarische bedrijven dan een toenemend concurrentienadeel ten opzichte van het buitenland hebben.

Subdoelstelling 1.3. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de betrokken bedrijfstakken.

Het verslechteren van de rentabiliteits- en concurrentiepositie ten gevolge van het doorvoeren van de –20% variant zal tot gevolg hebben dat een aantal bedrijven zal moeten afhaken. Dit brengt verlies aan werkgelegenheid met zich mee.

Subdoelstelling 3.1. Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen.

Toepassing van de -20% variant betekent dat het bedrijfsleven, indien er geen activiteiten worden afgestoten, in 1986 ca. f 155 miljoen extra moet gaan bijdragen. Het is evident dat het bedrijfsleven hiertegen onoverkomelijke bezwaren heeft.

In het algemeen zullen de grotere bedrijven een grotere inkomensachteruitgang kennen dan de kleinere bedrijven, omdat de tarieven per eenheid keuringsprodukt zullen worden verhoogd en de bestrijding van plantenziekten per hectare en van dierziekten per diereenheid duurder wordt. Specifieke nadelen ondervinden verder bedrijven met potentiële ontwikkelingsmogelijkheden en bedrijven welke tot op heden gebruik maken van de olieaccijnsregeling. Ook worden de fruitteeltbedrijven door verlaging van de hagelschadebijdrage in hun inkomens getroffen.

Subdoelstelling 3.2. Het bijdragen tot het welzijn, qua leef- als werkomstandigheden van de werkers in de agrarische sector.

Realisatie van de -20% variant betekent dat op het terrein van steunmaatregelen geen ruimte meer is voor onder meer het stimuleren van de bedrijfsverzorging, waardoor het agrariërs mogelijk wordt gemaakt om voor weekenden en vakanties en in geval van ziekte tegen een redelijke vergoeding vervangende arbeidskrachten aan te trekken. Derhalve heeft deze variant een negatief effect op de realisatiemogelijkheden van deze subdoelstelling. Ook het in sterke mate verminderen van de beëindigingsvergoedingen heeft een negatieve uitwerking op de realiseringmogelijkheden van deze subdoelstelling.

5.3.4.2. Effecten op de collectieve uitgaven.

De effecten op de collectieve uitgaven zijn reeds aangeduid onder 5.3.3. Ingedeeld naar economische categorieën zijn de effecten van deze variant als volgt (bedragen maal miljoen gulden)

	1983	1984	1985	1986
a. Overdrachten aan bedrijven	3,7	7,4	18,3	29,3
b. Inkomensoverdrachten aan gezinnen				
c. Kostprijsverhogende subsidies/gebruikersbijdragen	36,4	72,6	99,9	128,6
d. Personeel kwartaire sector	1,2	2,4	3,6	4,7
e. Materiële overheidsconsumptie	0,3	0,6	0,9	1,2
f. Overheidsinvesteringen				
Totaal	41,6	83,0	122,7	163,8

5.3.4.3. Effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector.

Wanneer het aantal activiteiten op het terrein van de keuringen en de bestrijding van planten- en dierziekten op peil blijft en er in feite een verschuiving van de overheidsbijdrage naar de bijdrage van het bedrijfsleven plaatsvindt zal de werkgelegenheid in de kwartaire sector niet met meer verminderen dan bij variant 1 is aangegeven. Wel is er een effect op de werkgelegenheid door het verminderen van de steunmaatregelen. Er zijn derhalve ook minder ambtenaren benodigd om deze steunmaatregelen uit te voeren. Realisatie van de -20% variant zal op het terrein van steunmaatregelen een besparing van ca. 25 formatieplaatsen in 1986 betekenen.

5.3.4.4. Effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling.

De effecten op de inkomensverdeling bij de producenten zijn reeds onder 5.3.4.1 aangeduid. De effecten op de inkomensverdeling bij de consumenten zijn niet aanwezig.

5.3.4.5. Overige effecten.

Realisatie van de –20% variant betekent, additioneel aan de overige effecten bij variant 1:

- een vermindering van het praktijkonderzoek op het terrein van hinderpreventie en welzijn van dieren. Dit onderzoek wordt momenteel met bijdragen van het O- en S-fonds gestimuleerd;
- een verslechtering van de verdeling van de aanwending van organische mest over Nederland door het wegvallen van de subsidies aan mestbanken;
- een vermindering van de bereidheid van het agrarisch bedrijfsleven om op andere terreinen (onderzoek en voorlichting) gezamenlijk met de overheid nieuwe projecten te financieren;
- een vermindering van de positieve bijdrage aan de betalingsbalans door een verslechterde concurrentiepositie;
- een verlies aan werkgelegenheid bij de preventieve gezondheidszorg voor dieren, wanneer de activiteiten sterk worden verminderd door verlaging van de overheidsbijdrage;
- wanneer de activiteiten in het kader van de preventieve gezondheidszorg voor dieren afnemen zal dit tot een verhoging van het ziekteniveau aanleiding geven. De kwetsbaarheid van de export zal sterk toenemen en tot veterinaire belemmeringen kunnen leiden;
- een verlies aan werkgelegenheid in handel, industrie en dienstverlening door een verslechterde concurrentiepositie.

5.3.4.6. Eventuele mate van strijdigheid van realisatie van de variant met het regeerakkoord/de regeringsverklaring.

Het regeerakkoord noemt ten aanzien van het onderhavige beleidsterrein geen beleidsvoornemens. De sterk negatieve effecten op de inkomenspositie en de concurrentiepositie van de land- en tuinbouw staan op gespannen voet met de passage in de regeringsverklaring waarin wordt gesteld dat de Regering het mogelijke zal doen om de teruggang van de inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren.

5.3.5. *Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen, samenhangend met realisatie van de –20% variant.*

Voor zover kan worden overzien zijn er geen beleidswijzigingen op andere terreinen noodzakelijk.

5.3.6. *Realisatietermijn en benodigde maatregelen.*

- Als concrete acties kunnen worden genoemd:
- het afschaffen van alle maatregelen in het kader van het O- en S-fonds per 1 januari 1983, met uitzondering van de rentesubsidie- en beëindigingsregelingen. Voor deze regelingen moet nagegaan worden wat de minimaal noodzakelijke nationale invulling vlg. «Brussel» moet omvatten;
 - het afbouwen van gelden beschikbaar voor zwakke bedrijven in het kader van het Borgstellingsfonds;
 - het eenzijdig openbreken van het contract met het georganiseerd bedrijfsleven aangaande de 50/50 financiering van de dierziektenbestrijding (preventieve gezondheidszorg). Wetswijziging voorbereiden in het geval preventieve gezondheidszorg sterk vermindert en de kosten van politionele bestrijding moeten kunnen worden doorberekend;

- aankondiging van het afschaffen van de overige steunmaatregelen (olie accijnsrestitutie en bijdrageregeling hagelschade);
- in overleg treden met het bedrijfsleven over de hernieuwde financieringsstructuur ten aanzien van keuringskosten en bestrijding van plantenziekten. Alle bestaande afspraken op deze terreinen herroepen;
- wetwijzigingen voorbereiden om te garanderen dat de keuringen normale voortgang ondervinden;
- voor sterkere doorvoering van het profijtbeginsel, i.c. tariefsverhogingen moet ontheffing worden verkregen voor de maximale jaarlijkse verhoging op grond van de Prijzenwet;
- de acties voor realisatie van variant 1.

5.4. Variant 3. –5% variant door toepassing profijtbeginsel bij de roodvleeskeuring en de plantenziektenbestrijding en vermindering van steunmaatregelen.

5.4.1. Algemeen.

Na de –2% en de –20% variant is een –5% variant ontwikkeld, waarbij – in navolging van de prioriteitenkeuze in de –20% variant – een prioriteitenkeuze is gemaakt binnen het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen. Dit heeft geresulteerd in de volgende prioriteitenkeuze:

1. Evenals bij de dierziektenbestrijding wordt bij de plantenziektenbestrijding in 1986 een 50/50 financiering bewerkstelligd (diverse activiteiten plantenziektenbestrijding met f 8,0 miljoen aan uitgaven in 1986, vlg. bijlage 15).
2. Op het terrein van de steunmaatregelen wordt f 10,0 miljoen bespaard in 1986 door de gelden beschikbaar voor zwakke bedrijven in het kader van het Borgstellingsfonds volledig af te bouwen in het tijdvak 1983–1986.
3. De overige besparingen worden gerealiseerd door een deel van de theoretisch financiële ruimte in de rentesubsidieregeling hiervoor te gebruiken.

5.4.2. Concrete uitwerking van de benodigde besparingen.

Als ijkpunt voor de besparingen gelden de collectieve uitgaven in 1986. Analoot aan de –20% variant is ervan uitgegaan dat de benodigde besparingen in 1986 worden gerealiseerd door 4 gelijke jaarlijkse (cumulatieve) stappen van 1,25% in het tijdvak 1983–1986. Conform hetgeen in par. 5.1 is gesteld is bij de uitwerking van de –5% variant een besparing van 5% op de uitgaven van de roodvleeskeuring verwerkt. Onderstaand is de concrete uitwerking van de –5% variant aangegeven (bedragen x f mln.)

	1983	1984	1985	1986
Meerjarenraming uitgaven	831,1	830,3	818,3	818,9
1. Besparingen vgl. –5% variant	10,4	20,8	30,7	40,9
2. Besparingen vgl. –5% op uitgaven roodvleeskeuring	1,8	3,5	5,2	6,9
3. Besparingen vgl. variant 1	3,6	7,3	10,8	14,2
4. Besparingen op het terrein v. bestrijding plantenziekten	1,0	2,0	3,0	4,0
5. Besparingen op gelden beschikbaar voor zwakke bedrijven (BF)	2,5	5,0	7,5	10,0
6. Besparingen op de rentesubsidieregeling (= 1 – (2 + 3 + 4 + 5))	1,5	3,0	4,2	5,8

Realisatie van deze variant betekent dat er o.a. een aanzienlijke vermindering van de steunmaatregelen plaatsvindt en dat diverse activiteiten in het kader van de plantenziektenbestrijding voor 50% door het bedrijfsleven worden betaald. Het bedrijfsleven gaat in de financiering van de roodvleeskeuring 85% (was 80%) betalen. De discrepantie tussen de roodvleeskeuring en de bijdrage in keuringskosten op andere terreinen zal toenemen. Dit zal de reeds bestaande bezwaren van het betrokken bedrijfsleven (tegen de relatief lage bijdrage in keuringskosten voor de roodvleeskeuring) vergroten.

5.4.3. *Effecten van de toepassing van deze variant.*

Onderstaand zijn deze effecten uitgewerkt. Daarbij is aandacht geschonken aan:

1. effecten op de realisering van de doelstellingen
2. effecten op de collectieve uitgaven
3. effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector
4. effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling
5. overige effecten.

Tevens is de eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord/de regeringsverklaring aangegeven.

5.4.3.1. Effecten op de realisering van de doelstellingen.

Deze effecten zijn onderstaand vooral kwalitatief uitgewerkt.

Subdoelstelling 1.1. Het zorgdragen voor de voorziening met – uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid – hoogwaardige producten tegen redelijke en stabiele prijzen.

Het verlagen van de overheidsbijdrage in de roodvleeskeuring zal leiden tot een verhoging van de bijdrage van het bedrijfsleven (tariefsverhogingen).

Verlaging van de overheidsbijdrage op het terrein van de bestrijding van plantenziekten zal moeten worden opgevangen door een verhoging van de bijdrage van het bedrijfsleven. Eventueel zal deze wettelijk moeten worden afgedwongen. De elementen in de subdoelstelling ten aanzien van kwaliteit en gezondheid zullen niet worden aangetast. Wanneer het bedrijfsleven de hogere tarieven zal (kunnen) doorberekenen kan dit een mogelijke aantasting van het element redelijke prijzen betekenen. Verlaging van de overheidsbijdrage op het terrein van de steunmaatregelen zal op langere termijn een verzwakking van de structuur van de land- en tuinbouwbedrijven betekenen en derhalve het element van redelijke en stabiele prijzen in de doelstelling enigszins kunnen aantasten.

Subdoelstelling 1.2. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken ondernemingen.

Deze –5% variant heeft betrekking op toepassing van het profijtbeginsel op de roodvleeskeuring en de plantenziektenbestrijding. Dit resulteert in een lastenverzwaring voor het bedrijfsleven, hetgeen een aantasting van de rentabiliteits- en concurrentiepositie met zich meebrengt. Het beperken van de uitgaven voor de steunmaatregelen (in het bijzonder de rentesubsidie) heeft tot gevolg dat landbouwbedrijven met ontwikkelingsmogelijkheden voor zwaardere vermogenslasten komen te staan, waardoor gewenste innovatie en bedrijfsverbetering in ieder geval vertraagd en in sommige gevallen zelfs achterwege zal blijven. De rentabiliteits- en concurrentiepositie van die bedrijven zal zeker verslechteren. Dit geldt ook voor de bedrijven die in aanmerking zouden zijn gekomen voor gelden van het BF voor zwakke bedrijven.

Subdoelstelling 1.3. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de bedrijfstakken.

Verslechtering van de rentabiliteitspositie door toepassing profijtbeginsel en afschaffen c.q. beperken van steunmaatregelen betekent dat een aantal zwakke bedrijven zal moeten afhaken. Dit brengt verlies aan werkgelegenheid met zich mee.

Subdoelstelling 3.1. Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen.

Toepassing van deze variant betekent dat het bedrijfsleven 19 miljoen gulden via het profijtbeginsel extra moet gaan betalen. Dit brengt een inkomensverlies met zich mee. Daarnaast ondervinden de potentiële gegadigden voor de rentesubsidieregeling een extra inkomensachteruitgang (ten aanzien van de situatie bij ongewijzigd beleid) door het beperken van de uitgaven voor deze regeling.

Subdoelstelling 3.2. Het bijdragen tot het welzijn, zowel qua leef- als werkomstandigheden van de werkers in de agrarische sector.

Realisatie van deze variant heeft geen specifieke effecten op deze doelstelling.

5.4.3.2. Effecten op de collectieve uitgaven.

De effecten op de collectieve uitgaven zijn reeds aangeduid onder 5.4.2. Ingedeeld naar economische categorieën zijn de effecten van deze variant als volgt (bedragen maal miljoen gulden):

	1983	1984	1985	1986
a. Overdrachten naar bedrijven	4,0	8,0	11,7	15,8
b. Inkomensoverdrachten aan gezinnen				
c. Kostprijsverhogende subsidies/gebruikersbijdragen	4,9	9,8	14,5	19,2
d. Personeel kwartaire sector	1,2	2,4	3,6	4,7
e. Materiële overheidsconsumptie	0,3	0,6	0,9	1,2
f. Overheidsinvesteringen				
Totaal	10,4	20,8	30,7	40,9

5.4.3.3. Effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector.

Naast de effecten van variant 1 zijn er geen noemenswaardige extra werkgelegenheidseffecten.

5.4.3.4. Effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling.

Er is een negatief effect op de (tertiaire) inkomensverdeling van producenten door het afschaffen c.q. beperken van steunmaatregelen voor zwakke bedrijven. Er is geen effect op de (tertiaire) inkomensverdeling bij consumenten.

5.4.3.5. Overige effecten.

Additioneel aan de overige effecten van variant 1 kunnen worden genoemd:

– een vermindering van de bereidheid van het agrarisch bedrijfsleven om op andere terreinen (o.a. onderzoek en voorlichting) gezamenlijk met de overheid nieuwe projecten te financieren;

- een vermindering van de positieve bijdrage aan de betalingsbalans door een verslechterde concurrentiepositie;
- een mogelijk verlies aan werkgelegenheid in handel, industrie en dienstverlening door verslechtering van de concurrentiepositie en mogelijke verschuiving van export van geslacht vee naar levend vee (door extra verhoging vleeskeuringstarieven).

5.4.3.6. Eventuele mate van strijdigheid van realisatie van de variant met het regeerakkoord/de regeringsverklaring.

Het regeerakkoord noemt ten aanzien van het onderhavige beleidsterrein geen beleidsvoornemens. De negatieve effecten op de inkomenspositie en de concurrentiepositie van de land- en tuinbouw staan op gespannen voet met de passage in de regeringsverklaring, waarin wordt gesteld dat de Regering het mogelijke zal doen om de teruggang van de inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren.

5.4.4. *Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen samenhangend met realisatie van de beleidsvariant.*

Voor zover kan worden overzien zijn er voor realisatie van deze variant geen beleidswijzigingen op andere terreinen noodzakelijk.

5.4.5. *Realisatietermijn en benodigde maatregelen.*

De realisatietermijn van de voorstellen met betrekking tot de versterkte toepassing van het profijtbeginsel hangt mede af van het overleg met het bedrijfsleven. Het doorvoeren van de variant betekent concreet de volgende acties:

- overleg met «Brussel» over nationale wijzigingen in de rentesubsidie-regeling en aankondiging van maatregelen welke moeten leiden tot verlaging van het uitgavenniveau in het kader van de rentesubsidiereregeling;
- het afbouwen van gelden beschikbaar voor zwakke bedrijven in het kader van het Borgstellingsfonds;
- overleg met het bedrijfsleven openen om de gewijzigde financieringsstructuur ten aanzien van bestrijding van plantenziekten en de roodvleeskeuring te verwezenlijken. Bij onvoldoende bereidheid van het bedrijfsleven om op vrijwillige basis mee te werken de noodzakelijke wetswijzigingen op het terrein van plantenziektenbestrijding doorvoeren.
- ontheffing vragen van de maximale prijsverhoging op basis van de Prijzenwet om de versterkte toepassing van het profijtbeginsel te kunnen realiseren;
- de acties van variant 1.

5.5. Variant 4. –5% variant door inkrimpen van de voorlichtingscapaciteit en toepassing van het profijtbeginsel bij de roodvleeskeuring.

5.5.1. *Algemeen.*

Na de – 2%, – 20% en – 5% varianten met duidelijke prioriteitenkeuze voor verschillende instrumenten (incl. onderzoek en voorlichting), is op verzoek van diverse deelnemers in de werkgroep een –5% variant ontwikkeld met meer nadruk op besparingen op het instrument voorlichting. Deze prioriteitenkeuze tussen de instrumenten staat haaks op de prioriteitenstelling van het Ministerie van Landbouw en Visserij die in de voorgaande –20% en –5% variant is aangeduid.

5.5.2. Concrete uitwerking van de benodigde besparingen.

Het ijkpunt van deze variant is, analoog aan variant 3, wederom de besparingen op de uitgaven in 1986. Voor de berekening van de benodigde bezuiniging op het instrument voorlichting heeft eerst een aftrek plaatsgevonden van de besparing op grond van variant 1 en 5% bezuiniging op de uitgaven van de roodvleskeuring. Cijfermatig resulteert dit in het volgende beeld (bedragen x mln. gulden)

	1983	1984	1985	1986
Meerjarenraming uitgaven	831,1	830,3	818,3	818,9
1. Besparingen vgl. -5% variant	10,4	20,8	30,7	40,9
2. Besparingen vgl. -5% variant uitg. roodvleskeuring	1,8	3,5	5,2	6,9
3. Besparingen vgl. variant 1	3,6	7,3	10,8	14,2
4. Besparingen op voorlichting 1 - (2 + 3)	5,0	10,0	14,7	19,8

Op het totaal van uitgaven in 1986 van de voorlichting van f 134,2 miljoen (met f 9,5 miljoen middelen) betekent dit een extra (additioneel aan variant 1) bezuiniging met ca. 15%. Dit komt overeen met een 15% inkrimping van de formatie en een meer dan 15% verlaging van de voorlichtingscapaciteit. Daarnaast moet het bedrijfsleven nu ca. 85% van de kosten van de roodvleskeuring gaan betalen (was 80%).

5.5.3. Effecten van de toepassing van deze variant.

In het algemeen kan gesteld worden dat een formatie-inkrimping van 15% een duidelijke aanpassing van de organisatiestructuur van de voorlichting vergt. Dit terwijl de afgelopen jaren is gebleken dat de bestaande organisatiestructuur goed voldoet. Daarnaast betekent realisering van deze variant een aanzienlijke aantasting van de bestaande evenwichtigheid tussen de elementen van het drieluik onderzoekvoorlichting-onderwijs, met alle nadelige gevolgen van dien. Opgemerkt zij dat de instrumenten onderzoek en onderwijs, zoals reeds is aangegeven, niet in deze variantontwikkeling zijn betrokken. Onderstaand zijn de effecten op de volgende kenmerken nader uitgewerkt:

1. Effecten op de realisering van de doelstellingen
2. Effecten op de collectieve uitgaven
3. Effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector
4. Effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling
5. Overige effecten.

Tevens is de eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord/de regeringsverklaring aangegeven.

5.5.3.1. Effecten op de realisering van de doelstellingen.

Per subdoelstelling is dit in kwalitatieve termen uitgewerkt.

Subdoelstelling 1.1. Het zorgdragen voor de voorziening met - uit oogpunt van kwaliteit en gezondheid - hoogwaardige producten tegen redelijke en stabiele prijzen.

Het verminderen van de voorlichtingsformatie heeft tot gevolg dat een deel van de activiteiten welke gericht zijn op kwaliteits- en gezondheidsaspecten wordt afgebouwd. De doorstroming van de resultaten van het onderzoek wordt daarmee sterk bemoeilijkt. Dit heeft een aantasting van deze elementen in de doelstelling tot gevolg. Aangezien ook de voorlichting op technisch-economisch terrein wordt verminderd, zullen de produktiefactoren minder optimaal worden aangewend (minder doorstroming van onderzoekresultaten), hetgeen van invloed zal kunnen zijn op het element van redelijke prijzen in deze subdoelstelling.

Subdoelstelling 1.2. Het bevorderen van een goede rentabiliteits- en concurrentiepositie van de betrokken ondernemingen.

Voorlichting (en onderzoek en onderwijs) dragen er in sterke mate toe bij dat in de agrarische sector veel vernieuwingen worden toegepast. Daarmee heeft deze sector een sterk innovatief karakter. Vermindering van voorlichting heeft tot gevolg dat een deel van de vernieuwingskracht verloren zal gaan. Dit, gevoegd bij de toepassing van het profijtbeginsel bij de roodvleeskeuring, betekent op termijn een aanzienlijke aantasting van de rentabiliteits- en concurrentiepositie.

Subdoelstelling 1.3. Het bevorderen van de werkgelegenheid in de betrokken bedrijfstakken.

Verzwakking van de rentabiliteitspositie betekent dat een aantal zwakkere bedrijven zal moeten afhaken. Dit effect wordt versterkt doordat in de voorlichting veel aandacht wordt geschonken aan zwakke bedrijven. Vermindering van de voorlichtingscapaciteit zal betekenen dat deze aandacht vermindert.

Subdoelstelling 3.1. Het bevorderen van een inkomensniveau van de werkers in de betrokken bedrijfstakken dat gemiddeld gelijkwaardig is aan dat van vergelijkbare groeperingen.

Voorlichting (en onderzoek) zijn er onder meer op gericht om een bepaalde productie te realiseren met een zo gering mogelijke inzet van productiefactoren en als zodanig de inkomensmogelijkheden te maximaliseren. Vermindering van de voorlichtingscapaciteit betekent dat de geboekte resultaten van het onderzoek op dit terrein minder goed doorstromen naar de praktijk en dit proces minder goed verloopt. Wanneer bovendien aan de vorming van het ondernemerschap/vakmanschap veel minder aandacht geschonken kan worden door de verlaging van het voorzieningenniveau van de voorlichting, betekent dit voor de agrariërs dat het optimaal benutten van de mogelijkheden binnen het bedrijf extra wordt bemoeilijkt. Uiteindelijk zal dit een negatief inkomenseffect, vooral voor de zwakkere bedrijven (agrariërs), met zich meebrengen.

Subdoelstelling 3.2. Het bijdragen tot het welzijn, qua leef- als werkomstandigheden van de werkers in de agrarische sector.

Het aantal projecten in de voorlichting op het terrein van de verbetering van het welzijn zal afnemen. Dit betekent dat deze doelstelling in mindere mate wordt verwezenlijkt.

5.5.3.2. Effecten op de collectieve uitgaven.

De effecten op de collectieve uitgaven zijn reeds onder 5.5.2 uitgewerkt. Ingedeeld naar economische categorieën resulteert een en ander in het volgende beeld.

	1983	1984	1985	1986
	(bedragen x mln. gulden)			
a. Overdrachten aan bedrijven				
b. Inkomensoverdrachten aan gezinnen				
c. Kostprijsverhogende subsidies/gebruikersbijdragen	4,5	9,0	13,2	17,5
d. Personeel kwartaire sector	5,1	10,2	15,2	20,3
e. Materiële overheidsconsumptie	0,8	1,6	2,3	3,1
f. Overheidsinvesteringen				
Totaal	10,4	20,8	30,7	40,9

5.5.3.3. Effecten op de werkgelegenheid in de kwartaire sector.

De effecten (incl. de effecten van variant 1) op de werkgelegenheid in de kwartaire sector zijn voor de diverse instrumenten (uitgedrukt in verlies aan formatieplaatsen):

	1983	1984	1985	1986
Voorlichting	71	143	214	286
Onderzoek	9	18	27	36
Keuringen	2	5	5	5
Totaal	82	166	246	327

5.5.3.4. Effecten op de (tertiaire) inkomensverdeling.

Zoals reeds aangegeven zullen vooral de zwakkere bedrijven nadeel ondervinden van de vermindering van voorlichting. Daarmee is er een effect op de inkomensverdeling.

5.5.3.5. Overige effecten.

Realisatie van deze variant betekent additioneel aan de overige effecten van variant 1:

- een extra verlies aan formatieplaatsen bij de SEV oplopend tot ca. 32 in 1986;
- een sterk verlies in het beleidsondersteunende karakter van de voorlichting op nationaal en regionaal niveau;
- een vermindering van de positieve bijdrage van de landbouw aan de betalingsbalans door een verslechterende concurrentiepositie;
- een negatieve invloed op werkgelegenheid in handel, industrie en dienstverlening door een verslechterde concurrentiepositie en een verhoging van de keuringstarieven voor geslacht vee, waardoor relatief meer levend vee zal worden geëxporteerd;
- een vermindering van de bereidheid van het bedrijfsleven om samen met de overheid nieuwe projecten te gaan financieren;
- een hogere input van grondstoffen bij dezelfde productie door een verslechtering van de benutting ten aanzien van de situatie bij ongewijzigd beleid;
- een vermindering van de voorlichting over kwaliteitsaspecten en van de invloed van land- en tuinbouw op natuur-, landschap- en milieuwaarden en welzijn van de dieren. Bij de ontwikkeling van land- en tuinbouw zullen deze aspecten minder aandacht krijgen met alle nadelige gevolgen van dien.

5.5.3.6. Eventuele mate van strijdigheid met het regeerakkoord/de regeringsverklaring.

Het regeerakkoord noemt ten aanzien van het onderhavige beleidsterrein geen beleidsvoornemens. De negatieve effecten op de inkomenspositie en de concurrentiepositie van land- en tuinbouw staan op gespannen voet met de passage in de regeringsverklaring, waarin wordt gesteld dat de Regering het mogelijke zal doen om de teruggang van de inkomens beperkt te houden en waar mogelijk te verbeteren.

5.5.4. *Noodzakelijke beleidswijzigingen op andere terreinen, samenhangend met de realisatie van deze variant.*

Voor zover kan worden overzien zijn er geen beleidswijzigingen op andere terreinen noodzakelijk.

5.5.5. Realisatietermijn en benodigde maatregelen.

Realisatie van deze variant betekent een formatie-inkrimping in 1986 van ruim 16% voor de voorlichting. Deze formatie-inkrimping zal niet alleen door natuurlijk verloop en inpassing in het overheidsapparaat kunnen worden gerealiseerd, aangezien dan niet de gewenste allocatie van het personeel gestalte zal krijgen (zowel geografisch als functioneel). Voor een belangrijk deel zal dit echter door gedwongen ontslagen moeten worden gerealiseerd. Daarnaast zullen aanzienlijke veranderingen in de organisatiestructuur moeten plaatsvinden. Als concrete acties kunnen worden genoemd:

- herziening organisatiestructuur van de voorlichting (reorganisaties);
- ontslag van personeel;
- een nieuwe prioriteiten/posterioriteitendiscussie opzetten voor de voorlichting;
- aankondiging van verlaging van de bijdrage van de overheid aan de sociaal economische voorlichting;
- overleg met bedrijfsleven over toepassing van het profijtbeginsel bij de roodvleeskeuring;
- de acties voor realisatie van variant 1.

5.6. Financiële recapitulatie van de varianten.

Onderstaand zijn de besparingen op de collectieve uitgaven van de diverse varianten in 1986 aangegeven, met een indeling naar economische categorieën (bedragen afgerond op f miljoen).

	Variant 1 (-1,7%)	Variant 2 (-20%)	Variant 3 (-5%)	Variant 4 (-5%)
a. Overdrachten aan bedrijven		29	16	
b. Inkomensoverdrachten aan gezinnen				
c. Kostprijsverhogende subsidie/ gebruikersbijdragen	8	129	19	18
d. Personeel kwartaire sector (tussen haakjes aantal formatieplaatsen)	5 (75)	5 (75)	5 (75)	20 (325)
e. Materiële overheidsconsumptie	1	1	1	3
f. Overheidsinvesteringen				
Totaal	14	164	41	41

ORGANISATIESTRUCTUUR VAN DE LANDBOUWVOORLICHTINGSDIENST VAN DE OVERHEID.

1. Provinciale directies (ressorteren onder de Directie Bedrijfsstructurele Aangelegenheden).

Elke provincie heeft een Provinciale Directie voor de Bedrijfsontwikkeling met aan het hoofd een Hoofdingenieur-Directeur (HID). Onder de HID's ressorteren de regionale consulentschappen. De HID onderhoudt met zijn consulenten een regelmatig contact met de hoofden van de *sociaal-economische voorlichting* van de standsorganisaties (zie bijlage 2).

De HID is secretaris van de *Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling*, waarin de overheid samen met het bedrijfsleven overlegt over de ontwikkeling van de land- en tuinbouw. Onder meer worden in die Raden ook de voorlichtingsprogramma's met het bedrijfsleven doorgesproken. In het bijzonder is gedurende de laatste jaren naast de voorlichting de *uitvoering van de regelingen* een belangrijk instrument van de dienst geworden.

De HID's komen elke maand met de *plv. Directeur-Generaal voor de Landbouw en de Voedselvoorziening* in vergadering bijeen. Via deze bijeenkomsten worden de HID's direct in kennis gesteld van de belangrijkste beleidsonderwerpen. Zij geven de informatie weer door aan de consulenten. Anderzijds informeren de HID's de directies van het ministerie over provinciale ontwikkelingen.

2. Consulentschappen.

Het directe contact van de voorlichting met de boer en tuinder wordt overwegend onderhouden door de *bedrijfsvoorlichters*, die qua opleiding en praktische kennis in staat zijn met de agrariër het gehele bedrijf door te praten. De bedrijfsvoorlichters worden terzijde gestaan door *specialisten*, die zijn opgesteld naar vakgebieden zoals voor boerderijbouw en -inrichting, werktuigen en arbeid, plantenziekten- en onkruidbestrijding, bodemkunde, waterhuishouding en bemesting. In bijzondere gevallen komen de specialisten, al of niet samen met de bedrijfsvoorlichter, op de bedrijven.

Een groep bedrijfsvoorlichters wordt geleid door een *bedrijfstakdeskundige*. Deze functionaris overziet de ontwikkeling van een bepaalde tak van land- en tuinbouw in een groter gebied dan de bedrijfsvoorlichter, van wie de aandacht meer op de afzonderlijke bedrijven is gericht.

De bedrijfstakdeskundigen staan onder een *takingenieur* of *consulent*. De genoemde functionarissen en het hoofd *voorlichtingszaken* die voor de goede coördinatie zorgt, alsmede een of twee *administratieve krachten*, vormen tezamen een consulentschap. Zo zijn er:

- 10 rundveehouderij consulentschappen;
- 8 rundveehouderij en akkerbouw consulentschappen;
- 4 akkerbouw consulentschappen;
- 6 varkens- en pluimveehouderij en consulentschappen, en
- 10 tuinbouw consulentschappen.

Een van de stelregels voor de omvang van een consulentschap qua personeelsbezetting is, dat, een naar gelang de aard van het consulentschap, volledig team van specialisten ingezet kan worden. In dit verband wordt steeds meer gestreefd naar ontmenging van consulentschappen (specialisatie) en naar integratie van te kleine consulentschappen. De consulenten die aan het hoofd staan van naar takken gespecialiseerde consulentschappen worden door de *directie Veehouderij en Zuivel (V/Z)* en de *directie Akkerbouw en Tuinbouw (A/T)* gecoached vanuit de taktechnische beleidskant. Anderzijds worden de takdirecties (A/T, V/Z) geïnformeerd door de consulenten.

Onder de takdirecties ressorteren de Consulenten in Algemene dienst. Deze landelijk opgestelde functionarissen beheersen een vak- of takgebied. Zij coachen in de regionale consulentschappen, resp. de specialisten en de bedrijfstakdeskundigen. De Consulenten in Algemene dienst staan in nauwe relatie met de instituten van onderzoek, zodat doorstroming van de resultaten van onderzoek via de specialisten en de bedrijfsvoorlichters naar de boer en tuinder tot stand komt.

ORGANISATIESTRUCTUUR VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE VOORLICHTING.

De huidige SEV-diensten zijn in 1973 ontstaan uit een integratie van de Agrarisch-Sociale Voorlichting en de Economisch-Sociale Voorlichting. De Agrarisch-Sociale Voorlichting is in de vijftiger jaren gestart in de zgn. streekverbeteringsgebieden, waar de standsorganisaties zorg droegen voor huishoudelijke voorlichting en vandaar uit al snel werden betrokken bij het totaal van de agrarisch-sociale problematiek.

De Economisch-Sociale Voorlichting stamt uit 1963; zij ging zich toeleggen op de hierboven reeds genoemde gezinsvraagstukken, die met de ontwikkelingen in het bedrijf en de agrarische beroepsuitoefening samenhangen en vormde een aanvulling op technisch-economische voorlichting van de overheid. Parallel met mogelijkheden van de agrarische standsorganisaties hebben ook de werknemersbonden de mogelijkheid gehad aandacht te geven aan de sociale voorlichting.

Organisatie

De Landbouw- en werknemersorganisaties hebben voorlicht(st)ers in dienst, met als taak het geven van sociaal-economische voorlichting. Deze voorlichting wordt in belangrijke mate (ca. 80%) gesubsidieerd. Het totaal aantal SEV-formatieplaatsen bedraagt 215. Hiervan zijn 205 formatieplaatsen verdeeld over de drie landbouworganisaties, terwijl 10 formatieplaatsen bij de agrarische werknemersorganisaties behoren.

Behalve twee landelijke functionarissen per Centrale Landbouw Organisaties zijn alle voorlicht(st)ers regionaal werkzaam in de werkgebieden van de regionale c.q. provinciale landbouworganisaties. Met uitzondering van de NCBTB, die hiervoor een landelijke stichting heeft opgericht, zijn de voorlichters in dienst van de regionale c.q. provinciale landbouworganisaties. Het aantal SEV-formatieplaatsen bij de agrarische werknemersorganisaties (voedingsbond FNV en de voedingsbond CNV) bedraagt 10.

Bij elke voedingsbond is de SEV toevertrouwd aan een aparte, voor de voorlichting in het leven geroepen stichting. Het personeel van elk der stichtingen bestaat uit een landelijke leidinggevende voorlichtingsfunctionaris en een aantal regionaal werkzame voorlichters. De landelijke functionarissen worden voor $\frac{2}{3}$ deel en de regionale voorlichters voor $\frac{1}{3}$ deel gefinancierd met overheidsgeld via deze stichtingen. Daarnaast hebben deze stichtingen nog 15 ongesubsidieerde voorlichters in dienst.

**OVERZICHT VAN INSTITUTEN EN PROEFSTATIONS VOOR LANDBOUW-
KUNDIG ONDERZOEK**

1. Instituut voor Bodemvruchtbaarheid (IB)
2. Stichting voor Bodemkartering (Stiboka)
3. Centrum voor Agro-Biologisch Onderzoek (CABO)
4. Rijksinstituut voor Rassenonderzoek van Cultuurgewassen (RIVRO)
5. Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (IVT)
6. Stichting voor Plantenveredeling (SVP)
7. Instituut voor Plantenziektenkundig Onderzoek (IPO)
8. Instituut voor Veevoedingsonderzoek «Hoorn» (IVVO)
9. Instituut voor Pluimvee-onderzoek «Het Spelderholt» (IPS)
10. Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek «Schoonoord» (IVO)
11. Instituut voor Mechanisatie, Arbeid en Gebouwen (IMAG)
12. Instituut voor Bewaring en Verwerking van Landbouwproducten (IBVL)
13. Sprenger Instituut (SI)
14. Landbouw-Economisch Instituut (LEI)
15. Instituut voor Toepassing van Atoomenergie in de Landbouw (ITAL)
16. Technische en Fysische Dienst voor de Landbouw (TFDL)
17. Bureau voor Gemeenschappelijke Diensten (BGD)
18. Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie (PUDOC)
19. Proefstation voor de Tuinbouw onder Glas, Naaldwijk
20. Proefstation voor de Bloemisterij, Aalsmeer
21. Proefstation voor de Fruitteelt, Wilhelminadorp
22. Proefstation voor de Akkerbouw en de Groenteteelt in de Volle grond (PAGV)
23. Proefstation voor de Boomkwekerij, Boskoop
24. Proefstation voor de Champignoncultuur, Horst
25. Proefstation voor de Rundveehouderij (PR)
26. Laboratorium voor Bloembollenonderzoek, Lisse (LBO)
27. Instituut voor Onderzoek van Bestrijdingsmiddelen (IOB)
28. Rijksinstituut voor Onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw «De Dorschkamp»
29. Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN)
30. Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding (ICW)
31. Centraal Diergeneeskundig Instituut (CDI)
32. Rijkskwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwproducten (RIKILT)
33. Rijksproefstation voor de Zaadcontrole (RPvZ)
34. Rijksinstituut voor Visserijonderzoek (RIVO)

ORGANISATIE VAN KEURINGEN

Het bestaan van privaatrechtelijke controles in bepaalde sectoren is een vanuit de historie gegroeide situatie. In het begin van deze eeuw is deze ontwikkeling met name in de zuivelsector ingezet. Om te voorkomen dat de naam van het Nederlandse produkt op buitenlandse markten werd aangetast door mala fide praktijken (zoals extra toevoegingen van water aan boter) besloot het zuivelbedrijfsleven regionaal tot instelling van controlestations op privaatrechtelijke basis. In de loop van de tijd zijn deze controles ondergebracht in een wettelijk kader. De onafhankelijkheid van de controle is gewaarborgd door de controle-instellingen onder rijkstoezicht te plaatsen.

Gelijke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan in de sector van de produktie van voortkwekingsmateriaal (zaaizaad en pootgoed). Aangezien groot belang wordt gehecht aan de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij de controle is ook in de Landbouwkwaliteitswet van 1971 de structuur van de privaatrechtelijke controle ingebouwd.

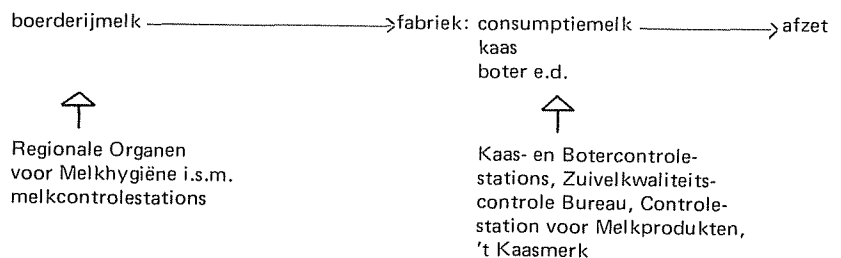
Alle in het overzicht genoemde keuringsactiviteiten zijn op wettelijke regelingen gebaseerd en behoren in die zin in principe tot de taak van de overheid. Daar waar het bedrijfsleven zich bereid verklaart de controle op zich te willen nemen wordt, waar mogelijk, deze taak gedelegeerd aan onder rijkstoezicht staande privaatrechtelijke controle-instellingen.

In een aantal sectoren wordt om reden van efficiency en algemeen belang de keuring niet aan privaatrechtelijke controle-instellingen uitbesteed. Dit geldt voor de roodvleeskeuring, pluimveekeuring, exportkeuring levend vee, en de PD-keurings. Het gegeven dat bepaalde keuringen tot gevolg kunnen hebben dat van overheidswege dwingende maatregelen dienen te worden opgelegd om reden van consumentenbelang en voorkoming en bestrijding van planten- en dierziekten speelt hierbij een belangrijke rol.

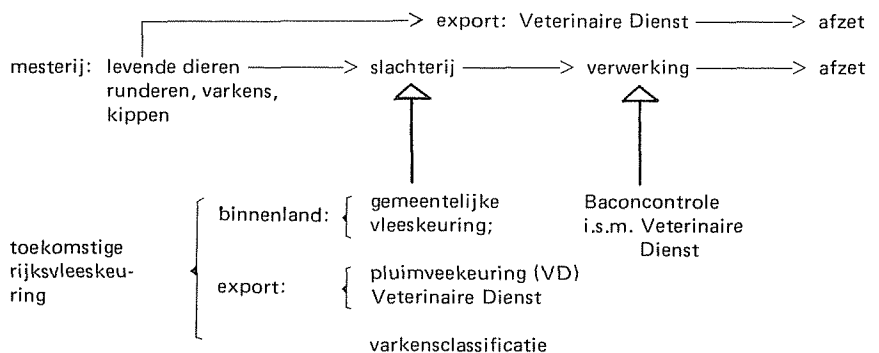
Niet op alle terreinen heeft de overheid wettelijke kaders beschikbaar op grond waarvan regelingen getroffen kunnen worden. In voorkomende gevallen worden deze regelingen dan vastgelegd in p.b.o.-verband.

Ter informatie is voor een 3-tal produktcategorieën, nl. zuivel, vlees en vleeswaren en groente en fruit aangegeven welke instanties in de verschillende produktiefasen keuringen verrichten.

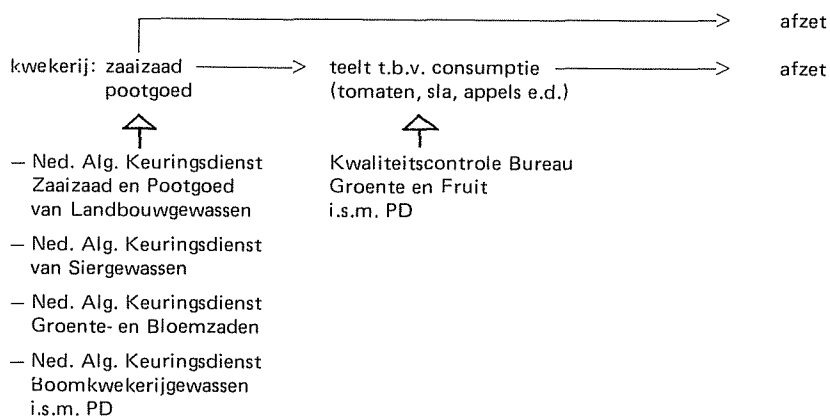
ZUIVEL

VLEES EN VLEESWAREN

GROENTE EN FRUIT

Overzicht van keuringsinstanties c.q. keuringsactiviteiten, waarvoor een 50%-bijdrage in de kosten beschikbaar wordt gesteld

Keuringsactiviteit	Wettelijke basis	Karakter keuring
A. Keuringen uitgevoerd door privaatrechtelijke instanties		
1. Ned. Alg. Keuringsdienst voor Zaaizaad en Pootgoed van Landbouwzaden	Zaaizaad en Pootgoed-wet	kwaliteit
2. Ned. Alg. Keuringsdienst voor Groente- en Bloemzaden	idem	kwaliteit
3. Ned. Alg. Keuringsdienst voor Boomkwekerijgewassen	idem	kwaliteit
4. Ned. Alg. Keuringsdienst voor Siergewassen	idem	kwaliteit
5. Bloembollen Keuringsdienst	Landbouwkwaliteits-wet Bloembollenziekte-wet	kwaliteit + gezondheid
6. Kwaliteitscontrole Bureau Groente en Fruit	Landbouwkwaliteits-wet	kwaliteit
7. Baconcontrole	Landbouwkwaliteits-wet	kwaliteit
8. Scharreleierencontrole	idem	kwaliteit
9. Zuivel-Kwaliteitscontrole Bureau	Landbouwwet	kwaliteit + gezondheid
10. Controlestation voor Melkproducten	idem	idem
11. Kaascontrolestation voor Boerekaas	Landbouwwet/ Kaasmerkenwet	idem
12. Kaascontrolestation Zuid-Holland/Brabant	idem	idem
13. Kaascontrolestation Noord-Holland	idem	idem
14. Botercontrolestation Eindhoven	Landbouwwet/ Botermerkenwet	idem
15. Botercontrolestation Zuid-Holland	idem	idem
16. Botercontrolestation Noord-Holland	idem	idem
17. Botercontrolestation Friesland	idem	idem
18. Botercontrolestation Gelderland—Overijssel	idem	idem
19. Centraal Orgaan voor Melkhygiëne	verordening Produkt-schap voor Zuivel	idem
Regionaal Orgaan voor Melkhygiëne: Friesland	idem	idem

Keuringsactiviteit	Wettelijke basis	Karakter keuring
Drenthe	idem	idem
Groningen	idem	idem
Oost-Nederland	idem	idem
Tussen de Grote Rivieren	idem	idem
Hollands Noorderkwartier + West Friesland	idem	idem
Zuid-Nederland	idem	idem
20. Stichting voor Melkhygiëne Melkcontrolestation:	idem	idem
Friesland	idem	idem
Drenthe—Groningen	idem	idem
Gorinchem	idem	idem
Noord-Holland	idem	idem
West-Nederland	idem	idem
Gezondheidsdienst voor Dieren (melkcontrole Zuid-Nederland)	idem	idem
21. Vereniging het Kaasmerk	Botermerkenwet/Kaasmerkenwet	idem
22. Paardenkeuringen, uitvoering	Paardenwet	Kwaliteit + gezondheid
B. Keuringen, uitgevoerd door overheidsinstanties		
Pluimveevleeskeuring; uitvoering Veterinaire Dienst	Landbouwwet	gezondheid
Levend vee; uitvoering Veterinaire Dienst	Veewet	gezondheid
Controle van Zaden; uitvoering Rijksproefstation voor Zaadonderzoek	Zaaizaad en Plantgoedwet	gezondheid + kwaliteit
Exportkeuringen plantaardige producten	Plantenziektenwet	gezondheid
Uitvoering Plantenziektenkundige Dienst		
Varkensclassificatie, uitvoering voedselvoorziening in- en verkoopbureau	Verordening Productschap voor Vee en Vlees	kwaliteit

LANDBOUWKWALITEITSBESLUITEN

In het kader van de Landbouwkwaliteitswet zijn de volgende landbouw-kwaliteitsbesluiten tot stand gekomen (situatie per februari 1982):

– onbewerkt hout	(1973)
– netto gewichten suiker	(1977)
– groenten en fruit	(1977)
– bacon	(1978)
– gemedicineerd voeder	(1978)
– scharreleieren	(1978)
– tuchtrect	(1979)
– bloembollen	(1980)
– boterprodukten	(1981)
– wijziging scharreleierenbesluit	(1981)
– vleeswaren	(1981)
– kaasprodukten	(1981)

Daarnaast zijn de volgende kwaliteitsbesluiten in voorbereiding:

- babyvoeding
- poedervormige melkprodukten
- verwerkte groenten en fruit
- alternatieve groenten en fruit
- scharrelvarkens
- vis en visprodukten
- kokswaaren en snacks

BEREKENING VAN DE RENTABILITEIT IN DE LANDBOUW

Door het Landbouw-Economisch Instituut worden jaarlijks van een aantal steekproefboerderijen boekhoudingen uitgewerkt, ten einde inzicht te kunnen krijgen in de rentabiliteits- (en inkomens)positie van de agrarische bedrijven.

De *rentabiliteit* wordt berekend als het verschil tussen totale opbrengsten en totale kosten. Bij de kosten van een aantal produktiefactoren worden werkelijk betaalde kosten in rekening gebracht, zoals voor pacht, kunstmest, veevoer, brandstoffen en dergelijke. Voor een aantal andere produktiefactoren van meer duurzame aard is dit evenwel niet mogelijk. Deze produktiefactoren zijn arbeid van de ondernemer, grond in eigendom en eigen vermogen in o.a. gebouwen en werktuigen.

Voor de kosten van deze produktiefactoren worden derhalve normen gehanteerd. Voor het rente-aandeel werd in 1979/1980 voor grond met 2% gerekend en voor eigen vermogen in duurzame produktiemiddelen met 7% (afgeleid van het rendement van staatsobligaties). Voor de handenarbeid van de ondernemer wordt de beloning gebaseerd op het c.a.o.-uurloon van een vakarbeider met inbegrip van de werkgeversbijdrage en vermenigvuldigd met het aantal gewerkte uren.

De rentabiliteit wordt veelal uitgedrukt in een tweetal kengetallen, nl.:

1. netto-overschot op pachtbasis
2. ondernemersoverschot.

Bij de berekening van het netto-overschot op pachtbasis zijn ook voor bedrijven met grond en gebouwen in eigendom de kosten berekend als werden deze gepacht. Bij de berekening van het ondernemersoverschot zijn de werkelijke eigenaarlasten en afschrijving van de gebouwen, alsmede de ingecalculerde rente over de waarde van grond en gebouwen in eigendom opgenomen.

VOORBEELD VAN DE SPREIDING VAN HET NETTO-OVERSCHOT (IN %) TUSSEN
 BEDRIJVEN IN 2 BEDRIJFSTAKKEN EN BINNEN BEDRIJFSOMVANGCATEGO-
 RIEËN IN 1979/1980 (BRON: LEI)

Netto-overschot	Akkerbouw- bedrijven	Weidebedrij- ven	90—138 sbe ¹	138—180 sbe ¹
Minder dan -50 000	8	30	31	37
-50 000 tot -30 000	19	36	40	31
-30 000 tot -10 000	33	19	23	24
-10 000 tot +10 000	18	10	5	14
+10 000 tot +30 000	11	4	1	3
Meer dan +30 000	11	1	0	1

¹ s.b.e. = standaard bedrijfseenheid.

De omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktietakken binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt in de sbe. Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten (arbeid, rente en nettopacht) in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsomvang en onder normale omstandigheden.

JAARLIJKSE GROEIPERCENTAGES VAN DE UITVOERHOEVEELHEID EN
-WAARDE VAN AGRARISCHE PRODUCTEN (BRON: LEI)

		1972-1976	1976-1978	1979	1980
EG-landen	hoeveelheid	9,5	2,8	5,3	2,1
	waarde	16,5	3,7	8,3	7,1
Derde landen	hoeveelheid	8,2	12,2	17,3	16,1
	waarde	15,7	13,1	14,9	31,7

INKOMENSBEGRIPPEN IN DE LANDBOUW.

In de landbouw wordt uitgaande van de rentabiliteitsberekening de *inkomenspositie* berekend. Onderstaand is dit geschied voor de landbouwbedrijven in 1979/1980). Als landbouwbedrijven wordt daarbij de groep beschouwd van akkerbouwbedrijven, weidebedrijven, bedrijven met intensieve veehouderij en de gemengde bedrijven. Tuinbouwbedrijven zijn niet in deze berekening betrokken, maar voor deze groep van bedrijven geldt een analoge redenering.

Inkomen van landbouwbedrijven in 1979/1980 (alle bedragen in gulden)

opbrengsten	226 900	
kosten (pachtbasis)	259 500	—
netto-overschot op pachtbasis	7. 32 600	
berekend loon van de ondernemer	49 900	— +
		17 300
Arbeidsopbrengst van de ondernemer (pachtbasis)		
saldo rente en netto pacht ¹	6 800	
incidentele bedrijfsopbrengsten	3 500	— +
		27 600
Ondernemersinkomen		
berekend loon boerin	8 300	
berekend loon overige gezinsleden	10 900	— +
		46 800
Gezinsinkomen uit het bedrijf		
inkomen van buiten het bedrijf	10 900	— +
		57 700
Totaal gezinsinkomen		
betaalde belastingen	6 400	
betaalde premies volksverzekeringen	4 600	— +
Besteedbaar inkomen voor gezin en bedrijf		46 700

Het besteedbaar inkomen voor gezin en bedrijf heeft een 3-tal functies, nl.:

1. gezinsreserveringen;
2. bedrijfsreserveringen;
3. gezinsuitgaven.

Onderstaand is een kwantitatieve invulling gegeven van de bedragen, welke voor gezins- en bedrijfsreserveringen benodigd zijn. Wanneer deze bedragen op het besteedbaar inkomen in mindering worden gebracht resteert de financiële ruimte voor gezinsuitgaven.

Ad 1. Gezinsreserveringen.

Gezinsreserveringen in de agrarische sector zijn noodzakelijk ter voorziening van fondsen voor de toekomstige gezinsuitgaven in geval van invaliditeit, ouderdom, overlijden e.d. Volgens een studie van het LEI (LEI-jaarverslag 1977) kan de noodzakelijke gezinsreservering worden geschat op ca. 15% van de totale arbeidsvergoeding (in en buiten het bedrijf). Dit percentage komt overeen met het percentage voor werknemerspremies in verband met soortgelijke voorzieningen. De arbeidskosten in het bedrijf bedragen:

ondernemer	49 900
boerin	8 300
meewerkende gezinsleden	10 900
	—
	69 100 gulden

¹ Som van de berekende rente over de waarde van de gehele bedrijfsinventaris en de berekende pacht voor grond en gebouwen in eigendom, verminderd met de som van de betaalde rente van leningen, afschrijvingen op bedrijfsgebouwen in eigendom en eigenaarslasten

Wanneer van dit bedrag 15% wordt genomen komt dit neer op f 10 365.

Ad 2. *Bedrijfsreserveringen.*

Bedrijfsreserveringen zijn noodzakelijk voor de instandhouding en versterking van het financiële draagvlak van het bedrijf, o.a. ten behoeve van verdere ontwikkeling. Volgens een studie van het LEI (LEI-jaarverslag 1977) is hiervoor jaarlijks ca. 1½% van het bedrijfsvermogen benodigd. Het balanstotaal (= bedrijfsvermogen) voor landbouwbedrijven bedroeg per 1 mei 1980 ca. f 900.000. Dit resulteert in een noodzakelijk bedrag voor bedrijfsreservering van 1½% van f 900 000 = f 13 500.

Ad. 3. *Gezinsuitgaven.*

Wanneer van het besteedbaar inkomen voor gezin en bedrijf de gezinsreserveringen en de bedrijfsreserveringen worden afgetrokken resteert er een bedrag voor gezinsuitgaven van f 46 700 – f 10 365 – f 13 500 = f 22 835.

Bovenstaand is aangegeven op welke wijze, *theoretisch gezien*, het besteedbaar inkomen zou moeten worden aangewend. Uit de boekhoudingen valt af te leiden hoe het inkomen in de *praktijk* wordt aangewend. In 1979/'80 was deze aanwending als volgt:

– betaald loon aan gezinsleden	f	1 400
– gezinsbestedingen	f	39 600
– besparingen	f	5 700

Het bedrag betaald loon aan gezinsleden van f 1400 staat in geen verhouding tot het berekend loon aan gezinsleden van f 10 900. Dit nog los gezien van het berekend loon van de boerin van f 8300. Tegenover de geringe betaling aan meewerkende gezinsleden staan echter wel hogere gezinsuitgaven ten gevolge van het feit dat deze gezinsleden in het bedrijf werkzaam zijn.

**SPREIDING VAN HET ONDERNEMERSINKOMEN IN DE LANDBOUW IN
1979/1980
(BRON: LEI)**

Ondernemersinkomen	% van de bedrijven
Minder dan 0	18
0 tot f 20 000	19
f 20 000 tot f 30 000	16
f 30 000 tot f 40 000	18
f 40 000 tot f 60 000	16
Meer dan f 60 000	13

**OFFICIËLE DOELSTELLINGEN VAN HET EG-LANDBOUWBELEID VOLGENS
ARTIKEL 39, LID 1 VAN HET VERDRAG VAN ROME**

Het gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft ten doel:

- a. de produktiviteit van de landbouw te doen toenemen door de technische vooruitgang te bevorderen en door zowel de rationele ontwikkeling van de landbouwproduktie, als een optimaal gebruik van de produktiefactoren, met name van de arbeidskrachten, te verzekeren;
- b. aldus de landbouwbevolking een redelijke levensstandaard te verzekeren, met name door de verhoging van het hoofdelijk inkomen van hen die in de landbouw werkzaam zijn;
- c. de markten te stabiliseren;
- d. de voorziening veilig te stellen;
- e. redelijke prijzen bij de levering aan verbruikers te verzekeren.

TOENAME VAN HET EXPORTVOLUME VAN EEN AANTAL PRODUKTEN

Onderstaande cijfers geven een beeld van de uitbreiding op het terrein van de export van een aantal belangrijke agrarische produkten. Zo nam de uitvoer van:

— pootaardappelen	toe met	50%	tussen 1965 en 1980
— consumptie-aardappelen	toe met	300%	tussen 1965 en 1980
— bloembollen	toe met	50%	tussen 1965 en 1980
— potplanten	toe met	800%	tussen 1965 en 1980
— snijbloemen	toe met	900%	tussen 1965 en 1980
— boter	toe met	70%	tussen 1970 en 1979
— kaas	toe met	70%	tussen 1970 en 1979
— varkensvlees	toe met	100%	tussen 1970 en 1979
— eieren	toe met	200%	tussen 1973 en 1979
— slachtvarkens	toe met	1300%	tussen 1965 en 1980
— schapen	toe met	1200%	tussen 1970 en 1980
— slacht- en vleeskalveren	toe met	470%	tussen 1970 en 1980

**UITWERKING VAN REALISATIE VAN VARIANT 1 OP DE COLLECTIEVE
UITGAVEN PER INSTRUMENT**

Onderstaand zijn deze effecten per instrument aangegeven en voor het geheel van instrumenten. Tevens zijn de meerjarenramingen aangeduid. Als referentiepunt zijn de uitgaven aangehouden. Alle bedragen zijn x mln. gulden.

	1982	1983	1984	1985	1986
Onderzoek					
Meerjarenraming uitgaven	294,8	294,6	295,3	290,3	290,4
Effect van: efficiencyverbetering	—	0,7	1,4	2,1	2,7
privatisering	—	—	—	—	—
toepassing profijjt- beginsel	—	0,7	1,4	2,1	2,7
totaal onderzoek	—	1,4	2,8	4,2	5,4
Voorlichting					
Meerjarenraming uitgaven	134,4	134,5	134,4	134,3	134,2
Effect van: efficiencyverbetering	—	0,6	1,2	1,8	2,4
privatisering	—	—	—	—	—
toepassing profijjt- beginsel	—	0,6	1,2	1,8	2,4
totaal voorlichting	—	1,2	2,4	3,6	4,8
Keuringen en bestrijding planten- en dierziekten					
Meerjarenraming uitgaven	285,7	285,5	281,5	276,1	276,7
Effect van: efficiencyverbetering	—	0,2	0,4	0,6	0,8
privatisering ¹	—	0,1	0,2	0,2	0,2
toepassing profijjt- beginsel	—	0,7	1,5	2,2	3,0
totaal keuringen etc.	—	1,0	2,1	3,0	4,0
Steunmaatregelen					
Meerjarenraming uitgaven	135,8	116,5	119,1	117,6	117,6
Effect van: efficiencyverbetering	—	—	—	—	—
privatisering	—	—	—	—	—
toepassing profijjt- beginsel	—	—	—	—	—
totaal steunmaat- regelen	—	—	—	—	—
Totaal					
Meerjarenraming uitgaven	850,7	831,1	830,3	818,3	818,9
Effect van: efficiencyverbetering	—	1,5	3,0	4,5	5,9
privatisering	—	0,1	0,2	0,2	0,2
toepassing profijjt- beginsel	—	2,0	4,1	6,1	8,1
totaal	—	3,6	7,3	10,9	14,2

¹ Veldkeuring tulpen, keuringen van houtige siergewassen en de kwaliteitskeuring exportvet in 1984 volledig geprivatiseerd (in 1983 voor 50%).

EFFECT VAN REALISATIE VAN VARIANT 1 OP DE WERKGELEGENHEID IN DE KWARTAIRE SECTOR PER INSTRUMENT

De werkgelegenheid in de kwartaire sector zal de volgende daling ondergaan ten opzichte van de meerjarenraming.

	1982	1983	1984	1985	1986
Onderzoek					
Meerjarenraming	3669	3670	3666	3641	3641
Effect van: efficiencyverbetering	—	9	18	27	36
privatisering	—	—	—	—	—
toepassing profijt- beginsel	—	—	—	—	—
totaal onderzoek	—	9	18	27	36
Voorlichting					
Meerjarenraming	1702	1702	1702	1702	1702
Effect van: efficiencyverbetering	—	8	17	25	34
privatisering	—	—	—	—	—
toepassing profijt- beginsel	—	—	—	—	—
totaal voorlichting	—	8	17	25	34
Keuringen en planten- en dierziektenbestrijding					
Meerjarenraming	808	808	808	808	808
Effect van: efficiencyverbetering	—	—	—	—	—
privatisering ¹	—	2	5	5	5
toepassing profijt- beginsel	—	—	—	—	—
totaal keuringen etc.	—	2	5	5	5
Totaal					
Meerjarenraming	6179	6180	6176	6151	6151
Effect van: efficiencyverbetering	—	17	35	52	70
privatisering	—	2	5	5	5
toepassing profijt- beginsel	—	—	—	—	—
totaal	—	19	40	57	75

¹ Hierbij is er van uitgegaan dat privatisering van de veldkeuring van tulpen en de keuring van houtige siergewassen 2 en de exportkeuring van dierlijk vet 3 arbeidsplaatsen oplevert in 1984.

1. Keuringen.

Het Ministerie van Landbouw en Visserij draagt bij in de kosten van een aantal keuringen. Volgens de meerjarenraming wordt deze bijdrage als volgt geraamd (bedragen in miljoenen guldens).

	Begro- tingsar- tikel	1983	1984	1985	1986
Bijdrage in keuringskosten ¹	127	28,6	29,1	28,1	28,1
Bijdrage in KCB (AT)	73	5,0	5,0	5,0	5,0
Bijdrage in exportinspecties (PD)	100/101	5,5	5,5	5,5	5,5
Bijdrage in pluimveekeuring en uit- en doorvoerkeuring levend vee (VD)	94/95	15,2	15,2	15,2	15,2
Totale bijdrage		54,3	54,8	53,8	53,8

¹ De bijdrage aan de roodvleeskeuring is hierbij buiten beschouwing gelaten, daar deze keuring op een andere wijze in de varianten is meegenomen

2. Overige activiteiten van de Plantenziektenkundige Dienst.

Naast de exportinspectie (uitgaven: f 11,0 miljoen, middelen: f 5,5 miljoen) kunnen de activiteiten van de PD worden opgesplitst in:

- deugdelijkheidsonderzoek bestrijdingsmiddelen (kosten: f 6,0 miljoen in 1982);
- diverse activiteiten met betrekking tot bestrijding van plantenziekten (kosten: f 8,0 miljoen in 1982);
- overige activiteiten.

Voor het ontwikkelen van de –20% variant zijn de volgende onderdelen meegenomen.

	1983	1984	1985	1986
Deugdelijkheidsonderzoek bestrijdingsmiddelen ¹	5,3	4,5	3,7	3,0
Diverse activiteiten met betrekking tot bestrijding plantenziekten	8,0	8,0	8,0	8,0
Totaal	13,3	12,5	11,7	11,0

¹ Hierbij is reeds rekening gehouden met toepassing van het profijtbeginsel in 1986 (in 4 jaarlijkse stappen) in het kader van variant 1.

3. Overige activiteiten van de Veterinaire Dienst.

Naast de pluimveekeuring en de uit- en doorvoerkeuring van levend vee, welke reeds bij 1 zijn meegenomen is de bestrijding van dierziekten waar de overheid jaarlijks op 50/50-basis in bijdraagt van belang in het kader van deze variant. Volgens de meerjarenraming zijn daarvoor de volgende bedragen begroot (x mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Bestrijding dierziekten (excl. bijdrage van het Landbouwschap voor politionele bestrijding)	35,1	35,2	35,2	35,2

4. Raad voor het Kwekersrecht.

De exploitatiekosten van deze Raad, welke door de overheid worden gedekt, worden voor de komende jaren als volgt geschat (x mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Raad voor het Kwekersrecht	1,4	1,4	1,4	1,4

5. Steunmaatregelen.

De meerjarenraming van het Borgstellingsfonds ziet er als volgt uit (bedragen x mln. guldens)

	1983	1984	1985	1986
Borgstellingsfonds	10,1	10,1	10,1	10,1

Het bepalen van de financiële ruimte in de uitgaven van het O- en S-Fonds is een vrij ingewikkelde zaak. De uitgaven voor de komende jaren worden namelijk in sterke mate bepaald door het nakomen van afgesloten contracten vanuit het verleden en door de verplichting dat de uitvoering van een aantal EG-richtlijnen door «Brussel» wordt voorgeschreven.

Nevenstaand is aangegeven welke verplichtingen het O- en S-fonds heeft in 1983 t/m 1986 op grond van contracten (rentesubsidie, beëindiging, glasafbraak en bedrijfsverzorging) welke t/m 31 maart 1982 waren afgesloten en welke men volgens extrapolatie verwacht dat tot 1 januari 1983 zullen worden afgesloten (bedragen x mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Rentesubsidieregeling	89,9	83,0	72,0	63,2
Bedrijfsverzorging	10,0	2,8	—	—
Beëindigingsregelingen	33,4	30,6	27,7	25,2
Glasafbraakregeling	12,0	—	—	—
Totaal betalingsverplichtingen	145,3	116,4	99,7	88,4

Deze betalingsverplichtingen geven de stand van zaken weer, indien per 1.1.1983 de aanvraagmogelijkheden voor alle regelingen worden stopgezet.

Tegenover deze betalingsverplichtingen staan middelen. Deze middelen worden als volgt geraamd:

	1983	1984	1985	1986
Meerjarenraming bijdrage LV	102,2	104,7	103,2	103,2
EOGFL-bijdrage (rentesubsidie)	24,1	23,8	22,5	20,7
EOGFL-bijdrage (diverse regelingen)	0,1	0,1	0,1	0,1
Prijsbijstelling	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totaal middelen	126,4	128,6	125,8	124,0

Vergelijking tussen uitgaven en middelen levert een overschot of tekort. Rekening houdend met een saldo van het O- en S-fonds ter grootte van + f3,5 miljoen per 31-12-1982 kan voor de achtereenvolgende jaren een cumulatief saldo worden berekend (bedragen x mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Uitgaven-middelen	-18,9	12,2	26,1	35,6
Cumulatief saldo	-15,4	-3,2	22,9	58,5

Het verschil tussen uitgaven--middelen kan niet geheel benut worden voor bezuinigingen daar de uitvoering van de rentesubsidierichtlijn en de beëindigingsrichtlijn in Nederland verplicht wordt opgelegd door «Brussel». Wanneer met betrekking tot de invulling van deze richtlijn wordt uitgegaan van een absoluut minimumniveau betekent dit dat in 1986 zeker niet meer dan 50% van de beschikbare uitgaven-middelen voor mogelijke bezuinigingen kan worden benut. De theoretische financiële ruimte van het O- en S-fonds wordt dan:

	1983	1984	1985	1986
Theoretische financiële ruimte O.- en S.-fonds	0,0	0,0	11,4	17,8

Het is duidelijk dat, wanneer deze theoretische financiële ruimte geheel voor bezuinigingen zou worden benut, de aanvraagmogelijkheden voor rentesubsidie en beëindiging zeer sterk worden teruggedrongen.

Naast het O- en S-Fonds kan er verder nog financiële ruimte worden gevonden in de steunmaatregelen op de begroting van de Directie Akker- en Tuinbouw (AT). Dit betreft o.a. de olie-accijnsrestitutie en de bijdrageregeling hagelschade fruitteelt. Deze financiële ruimte bedraagt in principe (bedragen × mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Financiële ruimte steunmaatregelen AT	4,1	4,1	4,1	4,1

6. Totale theoretische financiële ruimte.

De totale theoretische financiële ruimte op het terrein van keuringen, bestrijding van planten- en dierziekten en steunmaatregelen bedraagt derhalve in principe (bedragen × mln. guldens).

	1983	1984	1985	1986
Totale theoretische financiële ruimte	118,3	118,1	127,7	133,4